

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

98938

**TERMAL TURİZMİN DEĞERLENDİRİLMESİNDE
SPORTİF FAALİYETLERİN YERİ VE ÖNEMİ**

“Kütahya İli Örneği”

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman

Yrd.Doç.Dr. Çetin ÖZDİLEK

Halil BİŞGİN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KÜTAHYA, 2000



**TERMAL TURİZMİN
DEĞERLENDİRİLMESİNDE
SPORTİF FAALİYETLERİN
YERİ VE ÖNEMİ**

“Kütahya İli Örneği”

(Yüksek Lisans Tezi)

Halil BIŞGİN


KÜTAHYA, 2000

Yemin Metni

4

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum "Termal Turizmin Değerlendirilmesinde Sportif Faaliyetlerin Yeri ve Önemi" adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Halil BİŞGİN



Halil BİŞGİN'in hazırladığı "Termal Turizmin Değerlendirilmesinde Sportif Faaliyetlerin Yeri ve Önemi-Kütahya İli Örneği" başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği ile kabul edilmiştir.

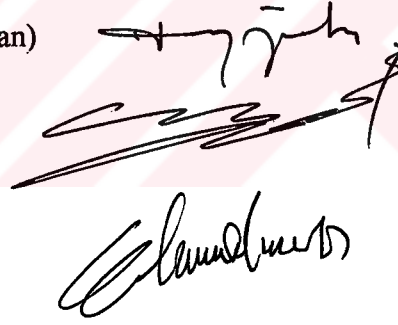
07/07/2000

Tez Jürisi :

Yrd.Doç.Dr. Çetin ÖZDİLEK (Danışman)

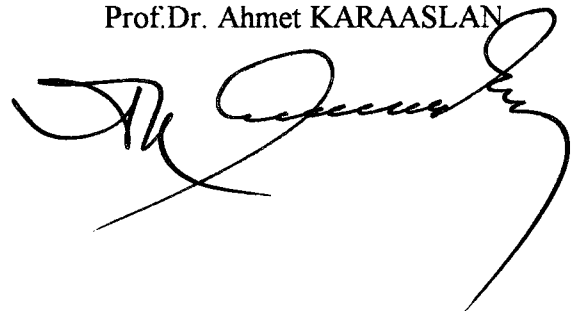
Yrd.Doç.Dr. Mehmet GÖRAL

Yrd.Doç.Dr. Kadir GÖKDEMİR



Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Prof.Dr. Ahmet KARAASLAN



ÖZGEÇMİŞ

1969 yılında Gediz de doğdu. İlk öğrenimini Kütahya İli Gediz İlçesi Ilıcasu Köyü İlkokulunda, Orta öğrenimini Gediz Lisesinde tamamladı. Lise öğrenimi yıllarında lisanslı sporcu olarak güreş ve futbol branşlarında yarışmalara katıldı çeşitli dereceler aldı.

1992 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümünü kazandı. 1994 yılında Yüksekokul olan Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümünü 1996 yılında tamamladı. Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'nda öğrenimi sırasında cimnastik alanında ihtisas, güreş alanında yardımcı ihtisas yaptı.

1996-97 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul Ümraniye İlçesi Orhan Veli İlköğretim Okulunda beden eğitimi öğretmeni, İstanbul Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi'nde etüt öğretmeni olarak görev yaptı.

1997 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programında okumaya hak kazandı. Halen bu programda tez aşamasında.

1997 yılında Dumlupınar Üniversitesi'nin açmış olduğu sınavı kazanarak, Beden Eğitimi ve Spor Bölümünde okutman olarak göreve başladı. Halen Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda göreve devam etmekte.

ÖZET

Tarih boyunca su insanların yaşamlarını devam ettirebilmeleri açısından en önemli maddelerden biri olmuştur. İlkçağlardan beri su, değişik kullanım alanları ile çok gerekli bir hayat kaynağı olarak kullanılmagelmiştir.

Bu süreç içinde suyun kullanım alanları çok değişmiştir. Bazen barajları ve değirmenleri aktif hale getiren bir güç, bazen keyif verici madde olarak kullanılmagelmiştir (Örneğin Osmanlı kültüründe nargile)

Türk kültürüyle birlikte gelişen termal tesisler çok basit yapıda fakat faydalı tesislerdir, lüks özellik taşımazlar (genel olarak).

Hamamların sadece temizlik amaçlı olarak kullanılmasına rağmen, termal tesisler hem temizlik hem tedavi amaçlı olarak kullanılmıştır. 70'lere kadar termal tesisler gelenek ve göreneklere göre kullanılıyordu. Fakat şimdilerde sağlık konusundaki duyarlılık arttı, "Sağlık İçin Spor" sloganı yayıldı ve bilinçli olarak spor aktiviteleri tercih edilmeye başlandı.

Araştırmanın amacı termal turizmin gelişmesinde sportif faaliyetlerin yeri ve öneminin incelenmesi, sportif faaliyetler yolu ile termal turizm merkezlere olan ilginin artırılmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda araştırmamızda görüşme, gözlem, örnekleme, belgesel, kaynak derlemesi, veri toplama teknikleri ve anket uygulamasına yer verdik.

Anket uygulaması termal tesislerden faydalanan 726 kişiye uygulandı.(420 erkek, 306 bayan). Bulguların SPSS For Windows 9.01 istatistik paket programında frekans ve persent değerleri bulundu.

Çalışmamızda sonuç olarak termal tesislere gelen insanların büyük çoğunluğu tesisler içerisinde egzersiz temellerine dayalı aktivitelerde bulunmak istediklerini tesislerin bu yönlerden yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca egzersiz yapabilme imkanı sağlayan tesislerdeki faaliyetlere katılabileceklerini ve sağlık açısından da yararlı olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Bu doğrultuda termal turizmin gelişmesinde sportif faaliyetlere yer verilmesinin toplumca beklenen önemli bir olgu olduğu sonucuna ulaşıldı.

ABSTRACT

During history, water has been one of the most important element for people to lead their lives. Since the primitive times, water has taken part as a very necessary element with different using forms.

In this process, the using forms of water has varied-sometimes it has been a power which made the turbins active and sometimes it has been used as on enjoyment element which gives pleasure. (E.G. in Nargiles, in Ottoman culture)

Thermals, which developed with in Turkish culture, are very simple but usefull places that don't have luxury characteristics (in general).

Although the hamams only using for hygiene aims, the thermals had been using also for treatment. Until 1970's, the thermals used according to the customs and traditions. But now, the sensitive on health is changing, "Sport For Health" slogan ise spredding and the sports are prefered as peisure activities. Because of these events, it takes part in the first step of the health tourism.

The aim of our thesis is analysing the importance of the sports at the development of tourism and seheralise the using of thermals with activities.

And we made a questionnaire with 363 people (210 male, 153 female) which benefit from the thermals (to SPSS for Windows 9.01 Frequencies and percent values) statistics packet programme) at the end of our thesis we reached these results.

- People, who benefits from thermals, want to exercise at the thermals.
- They believes that the facilities of thermals are not enough
- Also they think that they can join in these activities and exercises, because they are very usefull for health.
- In this respect, we reached a result that the sports and activities are very important for development of thermal tourism.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar	viii
KISALTMALAR	x
TEZ HAKKINDA	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

TERMAL SULARIN GEÇMİŞTE VE GÜNÜMÜZDE KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ

1.1. ESKİ UYGARLIKLARDA TERMAL SULARIN KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ . 2	
1.2. GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA TERMAL SULARIN KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ	9
1.3. TÜRKİYE'DE TERMAL SULARIN KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ	9
1.3.1. Selçuklu Dönemi ve Termal Sular	10
1.3.2. Osmanlı Dönemi ve Termal Sular	11
1.3.3. Cumhuriyet Dönemi ve Günümüzde Termal Sular	13

İKİNCİ BÖLÜM

TERMAL SU KAYNAKLARININ TURİZM İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ, TERMAL TESİSLERDE BULUNMASI GEREKEN ÜNİTELER VE KULLANIM AMAÇLARI

2.1. TERMAL SU KAYNAKLARININ TURİZM İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ	17
2.2. TERMAL TESİSLERDE BULUNMASI GEREKEN ÜNİTELER	21
2.2.1. Termal Tesislerde Hizmet Üniteleri	22
2.2.2. Termal Tesislerde Tedavi Üniteleri	23
2.2.2.1. Tedavi Uygulama Alanları ve Yapılan Uygulamalar	24
2.3. TERMAL TESİSLERİN KULLANIM AMAÇLARI	33
2.3.1. Termal Tesislerin Sağlık Amaçlı Kullanımı	34

2.3.1.1. Termal Su Tedavisinin Sağlık Açısından Esasları	41
2.3.1.2. Termal Suların Özellikleri ve Tedavide Etkili Olduğu Hastalıklar ...	45
2.3.2. Termal Tesislerin Hijyen Amaçlı Kullanımı	48
2.3.3 ¹ Termal Tesislerin Spor ve Rekreatif Amaçlı Kullanımı.....	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TERMAL TURİZM İÇİNDE SPORTİF FAALİYETLERİN KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ

3.1. TERMAL TURİZM VE SPOR İLİŞKİSİ	57
3.2. TERMAL TESİSLERDE SPORTİF FAALİYETLERİN UYGULAMA ALANLARI VE SPORUN ÖNEMİ	61

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÜTAHYA İLİNİN GENEL DURUMU VE TERMAL ALANLARI

4.1. KÜTAHYA İLİNİN GENEL DURUMU	69
4.1.1. Ulaşım.....	69
4.1.2. Tarihi	70
4.1.3. Coğrafi Yapısı ve İklimi	74
4.1.3.1. Dağları.....	74
4.1.3.2. Ovaları.....	75
4.1.3.3. Akarsular ve Göller.....	75
4.1.3.4. Bitki Örtüsü.....	77
4.1.3.5. İklimi.....	78
4.2. KÜTAHYA İLİNDE MEVCUT TERMAL ALANLAR.....	79
4.2.1. Ilıca-Harlek Kaplıcaları	80
4.2.2. Yoncalı Kaplıcaları.....	82
4.2.3. Tavşanlı Göbel Kaplıcaları	84
4.2.4. Gediz Ilıca Su Kaplıcaları.....	84

4.2.5. Emet Yeşil ve Kaynarca Kaplıcaları.....	85
4.2.6. Simav Eynal Kaplıcaları.....	86
4.2.7. Hisarcık Hamamköy Kaplıcaları.....	87
4.2.8. ¹ Murat Dağı Kaplıcaları.....	88
4.2.9. Diğer Kaplıcalar.....	88

BEŞİNCİ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

5.1. ANKET VERİLERİNİN FREKANS DAĞILIMI.....	90
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	104
KAYNAKLAR.....	110
EKLER.....	114
DİZİN.....	115

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. 1. Egzersiz Sonucu Oluşan Fizyolojik Etkiler	18
Tablo 2. 1. Rekreasyon Faaliyetlerinin Özellikleri	53
Tablo 3. 1. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne Ait Olan Kapalı ve Açık Yüzme Havuzları	59
Tablo 3. 2. Ülkemizde Su Sporları İle Uğraşan Kulüp Lisanslı Sporcu, Hakem Ve Antrenörlerin Branşlara Göre Dağılımı.....	59
Tablo 5. 1. Örnek Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	90
Tablo 5. 2. Yaş Değişikliklerine Göre Termal Tesislerden Faydalanan Kişi Sayısı	90
Tablo 5.3. Örnek Kişilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımları.....	91
Tablo 5. 4. Örnek Kişilerin Aylık Gelir Dağılımı.....	91
Tablo 5. 5. Örnek Kişilerin Termal Tesislere Gelme Sıklıklarının Dağılımı	92
Tablo 5. 6. Termal Tesislerin Tercih Edilme Sebeplerinin Dağılımı.....	92
Tablo 5. 7. Örnek Kişilerin Termal Tesislere Gitme Sebeplerinin Dağılımı	93
Tablo 5. 8. Örnek Kişilerin Rahatsızlıkları Nedeniyle Termal Tesislere Gitme Dağılımı.....	94
Tablo 5. 9. Termal Tesislerde Bulunulan Süre İçinde Eksikliği Hissedilen Birimlerin Dağılımı.....	94
Tablo 5. 10. Örnek Kişilerin Sağlık Sorunlarının Giderilmesi İçin Tercih Ettikleri Spor Faaliyetlerinin Dağılımı.....	95
Tablo 5. 11. Örnek Kişilerin Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerinin Dağılımı	96
Tablo 5. 12. Örnek Kişilerin Termal Tesislerden Hangi Sıklıkla Faydalanma İmkânı Bulduklarının Dağılımı.....	96

Tablo 5. 13. Örnek Kişilerin Sporun İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkilerini Ne Kadar Bildiklerinin Dağılımı	97
Tablo 5. 14. Örnek Kişilerin Niçin Spor Yaptıklarının Dağılımı	97
Tablo 5. 15. Örnek Kişilerin Spor Yapma Süreleri Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı.....	98
Tablo 5. 16. Örnek Kişilerin Ailelerinin Spora İlgisinin Öğrenilmesinin Dağılımı	98
Tablo 5. 17. Örnek Kişilerin Gidecekleri Termal Tesislerde Spor Yapma Olanaklarının İstek Dağılımı.....	99
Tablo 5. 18. Örnek Kişileri Termal Tesislerdeki Spor Olanaklarının Artırılması Tesise Gitmelerini Ne Derece Etkileyeceğinin Dağılımı.....	99
Tablo 5. 19. Organizasyon İtibarıyla Tercih Edilen Ortam Arayışlarının Dağılımı (Grup, Aile, Takım, Tedavi).....	100
Tablo 5. 20. Örnek Kişilerin Boş Zamanlarının Değerlendirilmesinde Katılmak İstedikleri Sportif Aktivitelerin Dağılımı.....	100
Tablo 5. 21. Örnek Kişilerin Termal Tesislerde Spor Organizasyonlarına Yer Verilmesi İstediklerinin Dağılımı.....	101
Tablo 5. 22. Örnek Kişilerin Termal Tesislerde Spor Aktivitelerine Neden Yer Verilmesini Niçin İstediklerinin Dağılımı	101
Tablo 5. 23. Örnek Kişilerin Termal Tesislerde Eğlence Amacı Açısından Hangi Spor Organizasyonlarına Yer Verilmesini İstediklerinin Dağılımı.....	102
Tablo 5. 24. Örnek Kişilerin Termal Tesislerde Güvenli Spor Yapma Olanakları Açısından Uzman Personelin Dağılımı.....	103

KISALTMALAR

mm.HP	: Milimetreye düşen Civa Basıncı
M.E.B.	: Milli Eğitim Bakanlığı
G.S.G.M.	: Gençlik Spor Genel Müdürlüğü
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
FITEC	: Uluslararası Kaplıcalar Birliği





TEZ HAKKINDA

GİRİŞ

Her yıl milyonlarca insan, geçici olarak, buldukları yerleşim alanları dışında başka yerleri görmek, görmek, eğlenmek, tanımak ve tanışmak amacıyla seyahat etmektedir. İnsanların yaşantısına, ekonomik durumlarına bağlı olarak turizm etkinlikleri gelişme göstermektedir. Bu turizm etkinlikleri içerisinde termal turizmde de sağlık amaçlı hizmet ünitelerinin gelişip, genişlemesiyle genel turizm içinde önemli bir yere sahip olmuştur.

Termal su potansiyeli bakımından zengin durumda olan ülkelerin yatırımlarına paralel olarak yüksek turizm potansiyeline de sahip olduklarını söylemek mümkündür. Eski uygarlıklarda olduğu gibi günümüzde de su kaynakları ilgi odağı durumundadır. Bu sebeple su rezervleri turizm içerisinde daima önemli bir yere sahip olmuştur. Gelişmiş ülkeler deniz, göl, akarsu ve kaynak sularını iyi yatırım ve organizasyonlarla iç ve dış turizm açısından olumlu bir şekilde değerlendirmişlerdir.

İnsanların sağlıklarını koruma ve kazanma açısından önem kazanan genel turizm içerisinde termal turizm, son yıllarda tıp biliminin de gelişmesi ile daha da cazip hale gelmiştir. Almanya (Beden Beden), İsveç (Bad Bagez), İtalya (Mantercoti), Avusturya (Bad Gostein), Çekoslovakya (Marienbad ve Carlsbad) gibi ülkeler, termal tesislere yaptıkları yatırımlarla bu bölgelere geniş kitlelerin gelmesini sağlayarak büyük ekonomik kazançlar elde etmektedirler.

Türkiye’de termal su kaynakları bakımından zengin ülkeler arasında yer almaktadır. Yapılan araştırmalarda Türkiye’nin bu potansiyelini yeterince kullanılmadığı görülmüştür. Farklı bölgelerde kaplıca, ılıca, çermik gibi isimlerle anılan termal Türkiye coğrafyasında geniş dağılım göstermektedir.

Toplum olarak yüzyıllardan beri bu kaynaklardan faydalanan Türkler kaplıca geleneğine sahiptir. Var olan bu potansiyelin değerlendirilmesinde geleneksel uygulamalarında dışında çağın gereklerine göre donatılmış şekilde hizmet vermesi amaçlanan termal tesislerde insanları kaybettikleri sağlıklarına kavuşmada diğer faktörler de göz önünde bulundurulmuştur.

Sağlık amacıyla kullanılan termal alanlarda yine bu amaca hizmet eden ve rekreasyonel faaliyetler içerisinde yer alan sportif faaliyetlere ve organizasyonlara da yer verilmelidir. Zaten dünya Sağlık Örgütü (W.H.O.) sağlığı, sadece vücutta hastalık oluşması değil, fiziksel ve

sosyal açıdan insanın kendini iyi hissetmesidir, şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım termal alanlarda fiziksel ve sosyal yönden insanların kendilerini iyi hissetmeleri için sportif faaliyetlere de yer verilmesini vurgulamaktadır.

Bu araştırmamızda amacımız, geçmişten günümüze termal suların kullanım amaçlarını tespit etmek ve uluslararası standartlara göre kullanım ünitelerinin özelliklerinin araştırılmasıdır. Genel turizmde özellikle iç turizm açısından önemli olan sağlık turizmi içerisinde sportif faaliyetlerin sağlık ve boş zamanları değerlendirme açısından önemini araştırmak bir diğer amacımızdır. Yine, bu doğrultuda Kütahya İli'nde mevcut kaplıcalardan faydalanan bireylere anket uygulaması yapılarak; bu tesislerde spor tesislerine ve organizasyonlara kişilerin isteklerini belirlemeye çalışılmıştır.



1. ÇALIŞMANIN AMACI VE KAPSAMI

Araştırmamızda termal tesislerden faydalanan bireylerin tesislere gelme amaçlarının sportif etkinliklerle ne oranda etkileneceğini araştırmayı hedefledik. Bu tesislerden yararlanan bireylerin spora bakış açılarının ve ne oranda faydalandıklarının araştırılması hedef alınmıştır. Daha önceki çalışmalardan yararlanarak bizden sonra yapılacak benzeri çalışmalara yardımcı olacağı düşüncesindeyiz.

2. YÖNTEM

Araştırmada kaynak tarama ve anket uygulaması yapılmıştır. Konuyla ilgili kaynaklar araştırılıp bulunmuş ilgili bölümler alınarak bir sıralama takip edilmiştir. Hazırlanmış olduğumuz anket 24 sorudan oluşmuş, çalışmamız dahilindeki Gediz Ilıcasu, Simav Eynal ve Yoncalı tesislerinde birebir görüşmeler sonucunda uygulanmıştır.

Anket uygulamasında bir grup öğrenci ve tesis yetkililerinin yardımına ihtiyaç duyulmuştur.

3. SINIRLILIKLAR VE ZORLUKLAR

Araştırmada en az 1000 katılımcı sayısına ulaşmak hedeflenmiştir. Ancak tesislerde anketimize ilgi, sağlıklı cevap verecek kişilere ulaşmadaki güçlüklerden 726 kişiye ulaşılmış bu katılımcı sayısının da bizi sonuca götürmekte yeterli büyüklüğe sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma Kaplıcalar yönünden zengin Kütahya ilinde Simav Eynal, Gediz Ilıcasu ve Yoncalı Termal Tesislerinde faydalanan kişiler üzerinde yapılmıştır.

4. EVREN VE ÖRNEKLEM

Bu araştırmanın evreni Türkiye'deki Termal tesisler uygulaması Kütahya ilinde bulunan tesislerdir.

Termal tesislere gelen kişilerdeki bu artış genel itibarıyla resmi tatil zamanlarına rastlanmakta olduğu gözlenmiştir. Tesis yöneticilerinin de görüşü bu yöndedir.

Tesislerde uygulanan çok amaçlı üniteler, termal turizme katılan birey sayısında her geçen gün bir artışa sebep olarak gösterilmiştir.

Tesislerdeki aktivite oranlarındaki artış, direk olarak müşteri sayısındaki artışı etkileyeceği düşünülmüştür.





BİRİNCİ BÖLÜM
TERMAL SULARIN GEÇMİŞTE VE GÜNÜMÜZDE KULLANIMI
YERİ VE ÖNEMİ

1.1. ESKİ UYGARLIKLARDA TERMAL SULARIN KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ

Tarih boyunca yeryüzündeki şekil değişikliklerinin temel sebeplerinden olan su, bütün canlıların varlıklarını devam ettirebilmeleri için gerekli en önemli elementlerden birisidir. İnsan hayatının da temel taşlarından biri olan suya, kutsal kitap “Kur’an-ı Kerim”de “Bütün canlıları sudan meydana getirdik” ifadesi ile yer verilmiştir. Hayatımızda çok önemli bir yere sahip olan su, metabolizmamız içinde de büyük bir orana sahiptir.¹

Doğadaki tüm maddelere etki edebilen, farklı zamanlarda da olsa en sert maddeleri eritebilen, kolay şekil değiştirebilen su, katı, sıvı ve gaz hale gelebilmektedir. “Su; tüm bu özelliklerini hidrojen ve oksijen gazının birleşmesi ile oluşan moleküler yapısından almaktadır.”²

Fizyolojik açıdan su canlı hayatında çok önemli bir yer taşımaktadır. “Su oranının %20'nin altına düşmesi dokuların ölümüne yol açmaktadır.”³ İnsanoğlunda su dengesi hayati önem arz etmektedir. Kaybedilen suyun tekrar temin edilmemesi organizmada çeşitli rahatsızlıklar ortaya çıkarır.

Su insan fizyonomisinde çok büyük yere ve öneme sahiptir. Su dokuları dış etkenlerden korur, kaslara esneklik verir. “Kanın %80'inini su oluşturur. Dolayısıyla hücrelerin beslenmesinde, oksijenin dokulara taşınmasında, karbondioksitin dokulardan akciğerlere sevkياتında, vücut ısısının ayarlanmasında birinci derecede aktif bir role sahiptir.

¹ ÇİMEN, Kubilay. *Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sağlık Bil.Ens.Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1999, s.4.

² ÖZER, Zeki. “Bir Su Masalı”, *Bilim ve Teknik*, Tubitak Yayınları, İstanbul, Eylül 1996, S.346, s.44-46.

³ ÖZER, Kamil. *Artistik Cimnastikte Yeteneklerin Aranması ve Eğitimi*, *Spor Bilim Dergisi*, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Yayını, Sayı 1, İstanbul, S.110-115, 1989.s.44.

Bir insan yılda yaklaşık olarak ağırlığının beş misli su içmesi demektir. Buradan hareketle normal bir hayat süren insan ömrü boyunca ortalama olarak 25 ton su içtiği tespit edilmiştir".⁴ Tüketilen su miktarı ve vücuttaki aktif görevi dikkate alındığında suyun fizyonomimizdeki önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Sadece insanlar için değil, tüm canlı organizmalar için su aynı derecede önem taşır.

Su ilk çağlardan itibaren insan hayatında farklı zamanlarda, farklı kullanma şekilleri ile vazgeçilmez bir madde olarak yer almıştır. Kimi zaman korkutan, merak uyandıran gizem dolu bir dünya, kimi zaman toprağa hayat veren bir damla, ulaşımında bir yol, sanayide vazgeçilmez bir element olan su, tarihin tüm çağlarında insan hayatının vazgeçilmez bir parçası olmuştur.⁵

Tarih boyunca insanoğlunun doğa olaylarına karşı çaresiz kaldığı dönemler olmuştur. Bu dönemlerde cevaplandıramadıkları veya anlayamadıkları olayları doğa üstü güçlere bağlayan insanların, suları, ırmakları, gölleri tanrısalılaştırdıkları görülmüştür. Zaman zaman zapt edilemeyen su insanları korkutmuş ve bunun sonucu kutsal olarak tanımlanmıştır. İlerleyen dönemlerde bir çok düşünürün su üzerinde araştırma yapması sonucu, suyun insanlar üzerindeki ürkütücü etkisi kaybolmaya başlamıştır.

Antik çağ döneminde hiçbir maddenin yoktan var edilemeyeceğini veya var olan hiçbir maddenin yok edilemeyeceğini kabul eden ilk düşünürlerden birisi de Thales'tir. "Thales'e göre doğa da kalıcı olan özün su olduğu düşüncesidir". Yine o dönemlerin filozoflarından Empedokles daha farklı bir düşünce geliştirerek "evrenin dört temel maddeden oluştuğunu öne süren "4 öge kavramı" nı ortaya koymuştur". Empedokles'in düşüncelerini geliştiren Aristo hava, su, ateş, toprak öğelerine beşinci bir öge olan Göklerse "Ether"yi (yanmak ve parlamak kökünden gelen kelime) ekledi ve bir sıralama geliştirdi. Yeryüzündeki 4 temel ögeyi önem ve etkilerine göre sıraladı. Bu sıralamada "en alta toprağı, sonra suyu, sonra havayı ve en son olarak da ateşi yerleştirdi".⁶

Düşünürler görüşlerini ortaya koyarken gelişen ve değişen dünyada toplum hayatında çeşitli şekillerde yer alan su birçok efsaneye konu oldu. Kimi zaman efsanelerde insanlar

⁴ KAÇAR, Baki. Bilim ve Teknik, "Yaşamı Oluşturan Sıvı", Tubitak Yay, C.18, İstanbul, Haziran, 1995, s.1-2.

⁵ ÇİMEN, Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi. s.7.

⁶ ÖZER, "Bir Su Masalı", s.45.

sonsuz hayata kavuşmak için (Ab-ı Hayat Bengisu) suyu aradılar. Bazen de insanlar yağmur yağması için “Maya yağmur tanrısı Chac” için genç kızları kurban ettiler. Değişik dönemlerde can alan ve can veren su birçok uygarlığın kurulmasında ve gelişmesinde de önemli bir faktör olmuştur. Mezopatamya uygarlığının teşkilinde Fırat ve Dicle nehirlerinin, yine Mısır Medeniyetinin kurulmasında Nil nehrinin etkili olduğu bilinmektedir. Toplumların kültürlerini etkileyen ve yön veren su, çoğu zaman güçlünün denetiminde kalmıştır. Tarihin birçok döneminde savaşlar su kaynaklarının hakimiyeti için yapılmıştır. Zaman içinde suyun toplum hayatındaki yerini anlayan insanlar suyu temizlenmede, içmede, savunmada, ulaşımda, bedensel sağlığın temininde kullanmaya başlamışlardır. “Tarımda su kullanılmaya başlandığı dönemlerde Astekler topraklarının yetersiz olması sebebiyle, üzerinde yaşadıkları Texcoc Gölü’nde “Chinompas” adını verdikleri yüzen bahçeler yaptılar. Bu bahçelerde Mısır, kakao, domates, kauçuk yetiştirdiler”.⁷

Zaman içinde suyun kullanım şekilleri gelişmeye başladı. Su kimi zaman değirmenleri döndüren bir güç, kimi zaman da nargilenin ucunda keyif verici bir madde olarak kullanıldı. Her dönemde suyun kutsal bir yönü olduğu inancı kabul edildi. Örneğin eski “Mısır ve Yunan hekimlik tanrısı “Asklepios”un tapınakları hep su kenarında inşa edildi. Yine Ganj Nehri Hindular için hep kutsal bir değer taşıdı”.⁸ Günümüzde cennete gidecekleri inancıyla her yıl ocak ve şubat aylarına Hindular Ganj’in serin sularında yıkanma törenleri yapmaktadırlar. Tüm beşeri toplumlar gibi Türk toplumunun kültüründe de suya büyük değer verilmiştir. Türk kültüründe su aziz ve mübarek olarak tanımlanmış ve bir başka ifade ile hayat olarak adlandırılmıştır.⁹

Suyun Avrupa’da bir işkence ve cezalandırma aracı olarak kullanıldığı da ilgi çekici bir konudur. Özellikle “Fransa’da 1788’e kadar, sanıkların itirafta bulunmasını sağlamak ve suç ortaklarının adını söyletmek için 4 testi suyun zorla içirilerek bir işkence metodu olan Tar’ın kullanıldığı bilinmektedir”. “Yine XVI. yy’ın sonlarına kadar hemen hemen tüm Avrupa ülkelerinde ceza olarak kalpazanların kaynar suda boğularak öldürüldüğü görülmüştür”.¹⁰

⁷ A.g.e. s.44.

⁸ A.g.e.

⁹ ÇİMEN, Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi, s.8.

¹⁰ Meydan Larousse, Büyük Lügat Ansiklopedisi, Meydan Yayınevi, Cilt 11, İstanbul, 1989, s.326.

İnsanlık belirli uygarlık merhalelerini geçtikten sonra temizlik ve bakıma muhtaç olduğunun farkına varmıştır. Uygarlığın gelişmesine paralel olarak açık ve kapalı tesisler inşa edilmiş ve çağın gereklerine göre bu donanımı mükemmele doğru taşınmıştır.

Mukaddes kitapların emirleri insanı ruh temizliğinin ancak beden temizliği ile olabileceğini “Tanrı huzuruna temizlik yapıldıktan sonra çıkılabileceğini ifade etmektedir. Aynı doğrultuda tarih sürecinde değişik sosyal sistem kurucuları, insanın mükemmeliyetinin beden temizliğinden geçtiğini vurgulamışlardır.¹¹

Örneğin; Hindliler Ganj nehrini, Asurlular Fırat’ı ve Mısırlılar Nil’i mukaddes sayarlar ve yılın belirli günlerinde bu nehirlerde yıkandıktan sonra tüm günahlarından arındıklarına inanırlardı. Klasik Yunan öncesi devirlerde yıkanma işlevini gören akarsular ön planda gelmekle birlikte, Hitit’te, Seylanda suların toplandığı havuzlar ve hamamlar, Asurilerde ve Hitit’de de saray kalıntıları arasında hamam yerleri ortaya çıkarılmıştır. Musevilerde de çok eskilerde hamamlar yapıldığı ve Kudüs’te günümüze kadar korunmuş şifalı hamamlar olduğu bilinmektedir. Suriye’de Mabedlerin yanında (örneğin Baalbek’te) yıkanma yerleri ve havuzlar bulunduğu, Mısır’da mabed kalıntılarının (Edfu mabedi) arasında yıkanma yerleri olduğu tespit edilmiştir.¹²

Yunan ve Roma çağlarında, halkların sağlık amacıyla termal sulara önem verdiği bilinmektedir. Romalılardan kalma önemli termal merkezler: Pamukkale, Haymana, Kızılcahamam ve Afyon Gazlıgödür. Bizanslılardan kalan merkezler ise; Yalova kaplıcaları, Eskişehir, Bursa, Armutlu ve Çorum Beke olarak sayılabilir.¹³

Eski Yunan’dan kalma hamam kalıntıları vardır. Eski Yunan vazoları üzerinde yıkanan insan resimleri görülmektedir. Ayrıca eski Yunanda spor banyoları (gyumnase’lerde soğuk ve sıcak hamamlar) olduğu Assos harabelerinden anlaşılmaktadır.¹⁴

Daha eski kavimlerin geniş tecrübelerini toplayarak, bir araya getiren bunlara kendi denemelerini de katarak adi suyun ve tabii şifalı kaynakların hastalıkların iyileşmesinde faydalı olacaklarını öğreten İstanköylü Hipokrat (Hippocrate)tır. Milâttan dört yüz yıl önce

¹¹ ARI, K.Ahmet. **Hamamlar ve Türk Mimarisindeki Yeri**. İ.T.Ü. Yayınları, İstanbul, 1949, s.12.

¹² **I.Ulusal Banlioloji Sempozyumu**, Tıbbi Ekoloji ve Hidro Klimetoloji Dergisi, Özel Sayı, C.2, S.2-3, İstanbul, 1984, s.200.

¹³ ÖZYILDIZ, Mustafa. **Bölgesel Kalkınma Açısından Jeotermal Enerji Kaynakları ve Kütahya Potansiyelinin İktisadi Değerlemesi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 1988, s.51.

¹⁴ ARI, **Hamamlar ve Türk Mimarisindeki Yeri**, s.13.

Küçük Asyanın kıyısında İstanköy adasında büyük bir Tıp Üniversitesi kuran binlerce öğrenci yetiştiren, bugün de fikirlerinin yüksek değeri olan bu büyük hekim (hipocrates) hastalıkların tedavisinde ilâca çok fazla yer vermez ve bütün doğal kuvvetlerden güneş hararet su ve perhizden faydalanmayı öğretirdi.

Romalılar hamamlara çok önem vermişler, gerek evlerde özel banyolar gerekse şehirlerde halka açık banyolar açmışlardır. Şehir donanımının çok önemli bir ögesi olan umumi banyolar gece ve gündüz kullanılmıştır. Pompei kentinin kalıntıları hamamların çok gelişmiş bir plan ve tesisata sahip olduğunu göstermektedir.¹⁵

Romalıların çok önem verdiği kaplıcaların Bizanslılar döneminde giderek bakımsız kalıp terk edildiği ve yıkıma uğradığı bilinmektedir. Bu yıkımda Ortaçağ skolastik düşüncesinin rolü büyüktür. Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde ise yıkık durumdaki Roma kaplıcalarının onarılıp yeni ek yapılarla büyütüldüğü bilinmektedir. Türklerin restore edip kendi minarelerini de ekleyerek yaşattıkları eski Roma kaplıcaları dünyaca ünlü "Türk hamamı" geleneğinin doğmasını sağlamıştır.¹⁶

Türklerin yaşamı içinde de "vücut temizliği" çok önemli bir yer tutmaktadır. Anadolu Türk şehirlerinde çeşitli dönemlerde tek yapı olarak ve küllivelerin bir ögesi halinde Hamamların yapılmış olduğunu biliyoruz. Orta Asya'dan itibaren Anadolu'ya taşınan geleneksel yaşam kültürü içinde varolan "Yıkanma ve Temizlik" işlevi önce akarsu boylarında yerine getirilirken, Anadolu'da yerleşik toplumsal yaşama, köyler, kasabalar ve kentlerde yaşama biçimine geçişten itibaren yıkanma yeri olarak "Hamamlar" ortaya çıkmıştır. Yerleşik yaşam kültürünün şekillenmesinde İslam Dini'nin etkileri de çok önemlidir.

Kur'an'daki ayetlerde vücut temizliğinin önemi birçok kez vurgulanmıştır. Örneğin İslam Dininde temizlik için akarsu kullanımı tercih edilmiştir. Durgun suda, havuzda, teknede yıkanmak temizlik için yeterli sayılmaz, oysa Avrupa ülkelerinde bu usuller temizlik için yeterliydi. Bu nedenle Türkler Anadolu'da Bizanslılardan kalma hamamları olduğu gibi kullanmamışlardır. Bunun nedeni bunların hepsinde yıkanmanın havuzlarda düşünülmesi idi.¹⁷

¹⁵ I.Ulusal Banlioloji Sempozyumu, s.200.

¹⁶ ATİKER, M.: "Termal Sular ve Kaplıcalarımız", Bilim ve Teknik, S.260, Ankara, 1989, s.20-22.

¹⁷ I.Ulusal Banlioloji Sempozyumu, s.201.

Vücutun yıkanmasının, hatta ıslatılmasının bile ferahlık verdiğini denememiş kimse yoktur. Bunu daha genelleştirerek bütün canlı varlıkların susuz yaşayamayacaklarını, hayatın sudan fişkırdığını biliyoruz ve buna inanıyoruz. İnsanlar, çok eski zamanlardan bu yana suyu mukaddes tanımışlardır. Orta Asyada, Çinde, Hindde, Mısırdaki bütün kavimlerde bunu görüyoruz. Birçok nehirler, ırmaklar muhtelif sebeplerden, kutsal sayılmıştır. Bütün dinlerde suyun büyük bir yer tuttuğu vurgulanmıştır.

Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim'de, "Ey iman edenler, namaz kıldığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklere kadar ellerinizi yıkayın, başlarınızı meshedin ve her iki topuğa kadar ayaklarınızı da (yıkayın). Eğer cünüpseniz temizlenin (gusül edin); eğer hasta veya yolculukta iseniz ya da biriniz ayak yolunda (hacet yerinden) gelmişse yahut kadınlara dokunmuşsanız da su bulamamışsanız, bu durumda, temiz bir toprakla teyemmüm edin (hafifçe) yüzlerinizi ve ellerinize ondan sürün. Allah size güçlük çıkarmak istemez, ama size temizlenmek ve üzerinizdeki nimeti tamamlamak ister. Umulur ki şükredesiniz".¹⁸

Su da toprak gibi temizleyici bir nesnedir. "Akar su pis tutmaz" inancının temelinde bu temizlik idesi mevcuttur. Ferdin bünyesinin bir parçası olan tırnak pistir. Ancak toprağa gömülmek sureti ile bu pislik önlenir. Burada toprak pis olan şeyleri de yok etme hassasına sahiptir. Toprak bir taraftan pis olan şeyleri yok eder diğer taraftan temiz olarak tasavvur edilir. Toprak gibi suda birçok hastalıkları yok edebilir.¹⁹

Suyun kullanıldığı bir diğer alan da bugünkü adıyla sportif aktivitelerdir. Tarihin birçok döneminde su kenarında bulunan medeniyetler sudan faydalanarak yarışmalar organize etmişlerdir. Örneğin eski "Yunan medeniyetinde M.Ö.520'de Antik Olimpiyatlarda yüzme müsabakaları yapılırken, Eski Mısır uygarlığında Nil boyunda kürek, yüzme gibi su sporlarının uygulandığı bilinmektedir". "Türk kültüründe de Asur ve Babillilerin iki büyük nehir arasında (Fırat-Dicle) yüzme hareketlerini uyguladıklarını, ayrıca Uygur Türklerinin göçler ve savaşlar sırasında yüzdüklerini gösteren belgelerin bulunduğu bilinmektedir". Osmanlı Devleti sınırlarının suya ulaştığı dönemlerden sonra yüzme ve kürek sporlarının büyük önem kazandığı görülür. Öyle ki bu dönemde "Okmeydanı okçular tekkesi yönetmeliğinde Kemankeş olabilmek için yüzme öğrenmenin şart olduğu" ifade edilmiştir.

¹⁸ Kur'an-ı Kerim, Maide Suresi, Ayet 6.

¹⁹ TÜRKDOĞAN, Orhan. *Kültür ve Sağlık Hastalık Sistemi*, İstanbul, 1991, s.149.

Yine “Osmanlı donanmasında Levent olabilmek için iyi yüzmek ve suya dalabilmek” şart koşulmuştur.²⁰

Tarihin değişik dönemlerinde bir çok sağlık probleminin şifalı sulardan ve kaplıcalardan yararlanılarak tedavi edildiği görülmektedir. Avrupa'da ilk olarak şifalı sular üzerine tesis inşa eden millet Romalılarıdır. Bu dönemde “Romalıları, şifalı suları tüm halka değil de soylulara ve savaştan dönen askerlerin tedavisine (dinlenmesine) sunmuşlardır”. Fakat “Romalıların kurdukları şifalı su, kaplıca, ılıca ve içmeleri 5. ve 6. asırda doğal afetler ve savaşlar nedeniyle harap olmuş yıkılmıştır”. Ayrıca “Hıristiyan dini liderleri şifalı suların tedavi edici kudretini kendi güçlerine darbe vuracağı korkusu ile mevcut tesisleri yıktırılmışlar ve Hıristiyanlığın yalnız ruha kıymet veren ve cisme hor bakan akidesiyle, yıkanmayı günah saymışlardır”.²¹ Kaynakları incelediğimizde Anadolu topraklarına gelen ve yerleşik düzene geçen Türklerin zengin su rezervlerini çok iyi değerlendirdiklerini görmekteyiz. Anadolu topraklarına gelen Türkler zengin su rezervleri ile tanışınca suya karşı büyük alaka duymuşlar ve bu ilgilerini Türk mimarisiyle birleştirerek güzel tesisler inşa etmişlerdir.²² O dönemde açılan bu tesisleri halkın kullanımına sunmuşlardır. Özellikle “Selçuklular Anadolu'ya yerleştikten sonra Bizans ve Romalıların yıkılmış olan Kaplıcalarını yeniden onararak halkın hizmetine sundular”. “Bu dönemde inşa edilen akarsulu şadırvanlar, çeşmeler, kurnalar, hamamlar, Türk hamamının dünyaca tanınmasına sebep olmuştur”.²³

Bu konuda yazılan kaynaklara göre, kaplıca anlayışı her ne kadar Romalıları döneminde yaygınca kullanılsa da, şifalı suların asıl geliştirilmesi ve dünyaya tanıtılmasının Türklere ait olduğunu da ifade edilmektedir. “Türkler sayesinde dünya kaplıcaya hamama hatta tuvalete kavuşmuştur”. “Türkler şifalı sulardan faydalanmayı ve Sosyal Termalizmin gerçek kurucuları ve önderleri olmuşlardır”.²⁴

²⁰ DOĞAN, Yıldız. *Türk Spor Tarihi*, s.121.

²¹ ÖZBEY, S. *Şifalı Sular ve İçmeler Rehberi “Ilıca ve İçmelerin Fiziksel Özellikleri”*, Ankara, 1979, s.17.

²² ARI, *Hamamlar ve Türk Mimarisindeki Yeri*, s.14.

²³ ÖZBEY, *Şifalı Sular ve İçmeler Rehberi “Ilıca ve İçmelerin Fiziksel Özellikleri”*, s.17.

²⁴ A.g.e. s.19.

1.2. GÜNÜMÜZ DÜNYASINDA TERMAL SULARIN KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ

Şifalı kaynakların yanlarında evler bahçeler yapılarak küçük kaplıca şehirleri kurulmaya başlamıştır. Kaynakların tesirleri, tabii ilimler ilerledikçe daha iyi incelenerek müspet bilgilere dayandırılmıştır. Şifalı kaynakların tesirleri arasında kaynağın suyunun doğrudan doğruya mihaniki tesirinden başka, sıcaklığın, içerisindeki maddelerin, gazların ayrı ayrı etkili oldukları; kaynağın çevresindeki manzaraların, bahçelerin, yüksekliğin, güneşin, hatta havanın, suyun elektrik ve radyoaktif durumlarının da etkili oldukları anlaşılmıştır. Bu suretle modern kaplıca ilmi Banleoloji doğmuştur. İçmelerle başlayan modern şifa kaynaklar bilgisi; yavaş yavaş kaynak suyunun vücut üzerine yaptığı tesirleri fizik ve kimya usulleri ile tespit etmeye başlayınca suyun kendisinin içerisinde erimiş maddelerin, sıcaklığının ayrı ayrı rol oynadığını da anlamış oldu. İçmelerden başka yıkanmaya da büyük bir değer verildi. Lâkin çeşit çeşit hastalıklı kimselerin birlikte girdikleri hamamlar sağlığa pek uygun bulunmuyordu. Bunu önlemek için yalnız başına yıkanılacak kaplar, banyo kapları yapılmaya başlandı. Kaplıcalardaki gelişme imkanı bununla açılmış oldu. Gerçekten son yarım yüzyıl içerisinde şifalı kaynaklara rağbetin artmasında en büyük âmil tek banyo kaplarının kullanımı olmuştur.

Temiz, ayarlı tek banyo usulü bulunduktan sonra kaplıcalara herkesin rağbeti artmıştır. Daha önceleri zengin veya fakirlerin veya pek çaresiz kalmış hastaların ziyaret yeri olan kaplıcalar ılıca ve içmeler herkesin faydalanabileceği yerlere dönüşmüştür.

Hiç şüphe yoktur ki "ayrı banyo", "ayarlı su tedavisi" kaplıca tedavisinin temel direği olarak kalacak ve bütün hastalıklara göre ayarlı, tıpkı ilâç gibi dozlu banyolar değerini koruyacaktır.

1.3. TÜRKİYE'DE TERMAL SULARIN KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ

"İnsan vücuduna hizmet vermek isteyen, önce O'nun ruhuna önem vermelidir"; ilkesine inanan Türklerin Anadolu'ya girişleri ile gelenek ve görenekleri, beden ve ruh bütünlüğünün ve temizliğinin gereğine olan imanlarıyla, Anadolu Kaplıcalarındaki Tedavi, yeni bir anlam kazanmıştır. Türk Kültürü ile geliştirilen Kaplıca Tedavisi, daha sağlıklı biçimde uygulanmaya başlanmış, bu gelişim Avrupa'ya da yayılmıştır. Ne yazık ki, Osmanlı İmparatorluğu'nun duraklama devriyle Kaplıcalara verilen önem de kaybolmuştur.

Türklerde hamamın-temizliğin, çok özel bir anlamı ve yeri olduğunu görüyoruz. Dinin etkisi ile gelişen bu temizlik fikri daha sonları vücut sağlığını koruma amacı ile daha da çok önem kazandı, köylerden kentlere kadar halk hamamlarının yapımı ve işletmesi yaygınlaştı. Her türlü süsleme ve lüksten uzak işlevselliği önde tutulan basit ve kullanışlı hamam yapıları inşa edildi. Hamamlar cami, medrese, imaret ve diğer sosyal yapıların yanında önemli bir öğe olarak yer aldı ve ayrı olarak kullanılabilen tek yapılar halinde inşa edildi. Amaç her türlü halk kesiminin (ve hatta kadın ve erkeklerin ayrı ayrı) hiçbir çekingenlik duymadan bunları rahatlıkla kullanmaları idi. Halk hamamlarının hükümdarlar ve hayırseverler tarafından “hayrat” olarak yaptırılması, sosyal amaçlı bu sağlık yapılarının Türklerin Anadolu’ya yerleşmelerinde önemli bir sosyal alt yapı oluşturduğu ve sosyal gelişmede önemli rol aldığı söylenebilir.²⁵

1.3.1. Selçuklu Dönemi ve Termal Sular

Selçuklu Türkleri, II.Yüzyılda geldikleri Anadolu’da termal kaynaklara büyük önem vermişler ve kendilerine önceki uygarlıklardan miras kalan termal tesisleri geliştirmişler ya da yeni tesisler yapmışlardır. Selçuklulardan günümüze ulaşan tesisler, Kırşehir-Karakurt Ilıcısı ile Konya-Ilgın kaplıcasıdır. Karakurt, Ilgın birbirlerine çok benzemektedirler. Her ikisi de şehirlerarası yol üzerinde ve konaklama gereksinimlerini de karşılamak amacıyla Kaplıca-Hangah, olarak yapılmışlardır. Selçuklulardan kalan diğer termal tesisler ise Samsun-Havza’da büyük ve küçük hamamlar, Konya-Seydişehir, Kütahya-Yoncalı, Erzurum-Hasankale (Pasinler), Amasya-Hamamözü, İzmir-Kuşadası, Beyşehir-Köşk, Ulukışla-Çiftelidir.

Selçuklu Türkleri Anadolu’ya girdikleri zaman Bizanslı saray mensuplarının faydalandığı Yalova ve arsa kaplıcalarından başka harap edilmemiş kaplıca bulamadılar. Anadolu’daki kaplıcaları yeniden düzenleyenler Selçuklu Türkleridir. Selçuklu Türkleri bu kaplıcaları eskisinden daha güzel bir şekilde yeniden düzenlediler. Türklerin bu tutumu Hıristiyanlığın ruha kıymet verip, cismi hor görüşüne karşılık, Müslümanlığın hem ruha hem de cisme önem vermesi Türklerin Müslüman olmalarına neden olmuş bu da yaşantılarına yansımıştır. Türklerden önce, Müslüman olan Araplar İran’dan İspanya’ya kadar fethettikleri yerlerde bu alana ilgi göstermişlerdir.

²⁵ I.Ulusal Banlioloji Sempozyumu, s.201.

Türklerin bu davranışını Müslümanlıkta değil suya ve yıkanmaya önem veren geleneklerinde aramak daha uygun olacaktır. Nitekim dünyada ve Termalizm tarihinde Roma banyosunda, Türk banyosundan ve Japon banyosundan bahsedildiği halde Arap veya Müslüman banyosundan bahsedilmemektedir. Üstelik Türkler, Romalıların yalnız havuzdan ibaret olan banyolarına akar sulu kurnalar ilave etmek suretiyle hem batının, hem de doğunun hayranlığını kazanmışlardır. Selçuklu Türklerinin icat ettiği bu banyolar bugün Avrupa ülkelerinin modern termal tesislerinde Türk Hamamı olarak kullanılmakta ve termal tedavide büyük değer taşımaktadır.

Selçuk Türkleri zamanında hamamlar basit işlevsel yapılar olarak inşa edilirken Osmanlı döneminde büyük hamam inşaatlarına önem verildiğini görüyoruz.

1.3.2. Osmanlı Dönemi ve Termal Sular

Osmanlılar daha önce Selçukluların geliştirdiği banyo tesislerini dünyaya örnek olacak bir düzeye ulaştırmışlardı. Avrupa'da Romalılar gibi her gittikleri yerde büyük kaplıca tesisleri kurmuşlardır. Bugün bile bu kaplıcalar Avrupalılarca kullanılmaktadır. Genel olarak Yunan, Roma ve Bizans hamamlarında banyo yerleri ve yüzme havuzuna önem verilmesine karşılık, Türk hamamlarında akar suda yıkanma, esas alınmıştır. Kaplıcalarda ise, havuza girmeden önce vücudun temizlenmesi gereği üzerinde durulmuştur.

Osmanlı Türkleri devrinde Anadolu'da gerçekleştirilen en önemli kaplıcalar Bursa'da bulunmaktadır. Özellikle yeni kaplıca, çağının tüm özelliklerini yansıtan bir yapı olup Kanuni Sultan Süleyman'ın damadı Rüstem Paşa tarafından 1520-1566 yılları arasında yapılmıştır. Bursa'daki diğer önemli kaplıcalar arasında I.Murad'ın Bizanslı bir mimara yaptırdığı, Eski Kaplıca, Kükürtlü kaplıca, Kaynarca kaplıcası, Kara Mustafa Kaplıcası, Armutlu hamamı bulunmaktadır.

Osmanlı Türklerinin Anadolu'da ve Avrupa'da eski çağlarda ve Selçuklu Türklerinden kalma birçok kaplıcayı onarıp yenilemeleri imparatorluğun yükselme devri boyunca devam etmiştir. İmparatorluğun duraklama ve gerileme devirlerinde kaplıcalara verilen önemin azaldığı görülmektedir.

Fatih'in İstanbul'u fethinden sonra Ağa hamamı, Asaplar hamamı, Ebuveke hamamı, Eyüp ve Çukur hamamı olarak beş büyük hamamı inşa ettirmiştir. Evliya Çelebiye göre İstanbul'da (1640'larda) büyük halk hamamlarının sayısı 168'e küçüklerle beraber 300'e ulaşmıştır.

“Kaplıcalar’ı hamamlardan farklı olarak içinde; temizlik-yıkanma yanında tedavi amaçlı olarak inşa edildiğini, mimari özelliklerinin de değiştiğini söyleyebiliriz.

Evliya Çelebiye göre; “sıcak hamamlara” Türkçe’de Ilıca, Farsça’da Germab, Yunanca’da “Kaynarca”, Moğolca’da Kerenda, Tatarca’da Ilıssi, Frenkçe’de banyo, Türklerde ise kaplıca denilmektedir.

Türk hamam tipinden gelen “Kurnalı yıkanma” yerleri yanında kaplıcalarda büyük havuzlar da bulunmaktadır. Ancak öncede belirtildiği gibi Türklerde havuza girmeden önce vücudun adamakıllı temizlenmesi şarttır. Çünkü havuz tedavi amaçlıdır ve çok temiz tutulması, bakımı önemlidir. Bursa’daki kükürtlü kaplıcada yıkanma-temizlenme mahalleri ile havuzlu bölmeler ayrılmış, havuzlara (sıra halinde küçük havuzlar) gelebilmek için öncelikle bu yıkanma sürecinin tamamlanması kaplıca içindeki düzenleme disiplini (iç planlama) ile sağlanmak istenmiştir.

Bursa’da kaplıcaların kentin yaşamı ve biçimlenmesi üzerinde önemli etkileri olduğu sıcak maden sularının değerlendiren kaplıcaların Çekirge’de (Vakıfbahçe grubu kaynaklar üzerindeki çok sayıda otel banyoları, Askeri kaplıca ve Çelikpalası besliyen) ve Bademlibahçe’de (Karamustafa, Kaynarca, Yenikaplıca ve Kükürtlü) toplandıklarını dolayısıyla kentin bu kaynaklar etrafında gelişmelere sahne olduğunu görüyoruz. Özetle Bursa kent formununun biçimlenmesinde asıl kent yerleşmesi dışında batıda sıçramalı gelişmeye bu kaplıca odakları neden olmuştur diyebiliriz.

Bursa’da Romalılar dönemine kadar uzanan, bilahare Bizansta yaptırılan demir ve kükürtlü kaplıcalar olduğunu, fakat bunların günümüze kalamadığını biliyoruz. Bugün Bursa’daki kaplıcaların hepsi Türkler zamanında yaptırılmıştır. (Örneğin; Eski Kaplıca I.Murat zamanında bir Bizans yapısının malzeme artıkları ile inşa edilmiştir)

1.3.3. Cumhuriyet Dönemi ve Günümüzde Termal Sular

Şifalı kaynaklar yurdu Anadolu'da bütün bu kaynaklar ve ılıcalar; yakın zamanlara kadar ancak gelenek ve göreneklere göre kullanılıyordu. Batıda ulaşılan yeni ilimlerden esaslı bir surette faydalanamıyordu. Fakat daima bir kalkınma hareketi, batı ilminin tekniğinden faydalanma temayülü gösterilmiştir. 1931 yıllarında, Yalova kaplıca suyunun çok geniş bir tahlil raporunu buluyoruz. 1940 yılında Scheller'in Anadolu'nun 200 kadar kaynağının Ankara merkez (Hıfzıssıhha müessesesinde) yapılmış raporlarını sınıflandırarak yayınlaması, ve aynı zamanda Salmon - Calvi'nin Anadolu'nun su kaynaklarının jeolojik durumlarını incelemesi ve şifalı ve maden sularını Avrupa'nın tanınmış kaplıca suları ile karşılaştırması ile Türkiye'de modern şifalı kaynaklar bilgisinin ve ilmi kaplıca tedavisinin kurulmasına doğru ilk adımların atıldığını görmekteyiz.

Turizm Dairesi'nin 1953'lerden 1961'lere kadar şifalı sularımızı ve turizm varlıklarımızı, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi bizde de değerlendirmeye dönük uğraşılan sonuç vermeyince, 1961 yılı içinde Basın-Yayın ve Turizm Bakanlığı'ndan, Devlet Başkanı ve Başbakan imzasıyla Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'na bir yazı yazıldı. Bu yazıda Marmara ve Akdeniz turizm bölgeleri içinde, bulunan, iç ve dış turizmde, sağlık bakımından üstün nitelikleri olan Yalova, Bursa, Çeşme gibi şifalı kaynaklar tesislerinin ve işletme şartlarının düzenlenmesi cihetine gidilmesi kesinlikle istenmekteydi.

Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın bu işin ilgili bakanlıklar temsilcileriyle görüşülmesini istemesi üzerine, ilgili bakanlıkların yetkili temsilcileriyle üç uzman profesörden oluşan bir "Tıbbi Turizm Komisyonu" kuruldu.

Komisyon, tıbbi turizm bakımından şifa kaynaklarının hangi bakanlıkça düzenlenmesi gerektiğini araştırdıysa da, sonuç alınamadı. Bunun üzerine Osmanlı Devleti'nden bu yana çıkarılmış olan yasalar, tüzükler, gerekli gereksiz formaliteler yüzünden karışıklık içinde bulunan bu önemli konuya sahip çıkacak bir kuruluş oluşturma hazırlığına geçildi.

Tıbbi Turizm Komisyonu'nun ikinci raporunda şu noktalara değinilmişti: Sağlık Bakanlığı, Sanayi Bakanlığı, mahalli idareler ve vakıflar gibi birçok karışanı olan şifalı kaynaklarımız zamanla mütevazî biraz gelir kaynağı edilmiş ve alakalıları tarafından anlamayan ellere birer hamam gibi kiralanmıştır. Çeşitli kanunlara, Danıştay içtihatlarına, Sağlık Bakanlığı'nın 1957'de çıkarmış olduğu 9326 sayılı nizamnameye rağmen

kaplıcalarımızın, deniz ve iklim tedavisine müsait olan yerlerimizin hiçbir zaman ehil ellerde geliştirilmesi düşünülmemiştir. Bunlar, acayip bir artırma usulüyle kasap, bakkal vb. gibi bu işten anlamayan, sadece basit bir kâr peşinde koşanların uhdesine veya devletin bu işlerle hiçbir ilişkisi olmayan bazı teşekkülleriyle belediyelerin işletmeciliğine terk edilmiştir.

Hemen hemen bütün kaplıcalarda en basit sıhhi tesisat bulunmadığı gibi, nizamnamenin istediği şartlar da mevcut değildir. Arandığı zaman bu gibi yerleri işlerle ya mahalli otoritelerin himayesine sığınmakta ya da hamam işletmekte olduklarını ileri sürerek, kontrolden kurtulmaktadırlar.

Tıbbi Turizm Komisyonu'nun çalışmaları kısa sürede unutuldu. Raporları dosyalandı, kaldırıldı. Yeniden konunun ele alınması, gerekli yasaların çıkarılması ve teşkilatının düzenlenmesi gerekir. Şifalı sularımıza, bütünüyle tıbbi turizme özellik verecek; bu alan ayrı bir kuruluşla ele alınmalıdır. Kuruluş Başbakanlık'a bağlanırsa, gereken işbirliğinde, çeşitli devlet kuruluşlarıyla gerçekleştirilecek koordine çalışmalara da olanaklar sağlanmış olur. Kuruluşun Başbakanlık'a bağlanmasının bir başka yaran da; bazı bakanların kişisel ve olumsuz görüşlerinden etkilenmesinden kurtarılmasıdır.²⁶

Cumhuriyet Döneminde kaplıcalar konusunda en önemli girişim Yalova Termal Kaplıcalarında Atatürk'ün direktifleri ile olmuştur. Burasının bir tedavi merkezi niteliğinde geliştirilmesini isteyen Atatürk, fizik tedavi olanakları; yüzme havuzları, sauna tesisatı ve laboratuvarlarla donatılmasını istemiştir. Ayrıca sosyal ve eğlence ihtiyaçlarını karşılayacak lokantalar, müzikli yerler, P.T.T. ve emniyet fonksiyonları ile zenginleştirilerek burasının yerli ve yabancı hastalar için çekici bir kaplıca merkezi olması için tüm çabalar sarf edilmiştir. Ancak Atatürk döneminden sonra bu önemli tedavi merkezi için gerekli yatırım ve ilgi yeterli seviyede olmamış ve 1970'lere gelindiğinde Yalova-Termal tıbbi olarak değerini (İşletmecilik yönünden) kaybetmiştir. 1980 sonrası Yalova Termalin Tıbbi turizm merkezi olarak yeniden canlandırılması yolunda gösterilen ilgi yakın zamanda meyvelerini verecek şekilde gelişme göstermektedir.²⁷

²⁶ ÇELİK, Gülersoy. "Turizm Olgusunun Gelişimi" Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 9, İletişim Yayınları, s.2563.

²⁷ I.Uluslararası Banlioloji Sempozyumu, s.204.

Cumhuriyet döneminde çağdaş tıp ve teknik bilgilerden yararlanarak ancak belirli sayıda kaplıca yapılabildiği. Türk halkının termal kaynaklara ve içmelere gösterdiği büyük ilgiye karşılık böyle bir duraklamanın şüphesiz çeşitli nedenleri vardır. Ancak en önemli nedenlerden biri olarak tıp doktorlarının ilgisizliği nedeniyle yeni tıp ve sağlık kurallarını kendilerine uygulamamış olması ve bundan dolayı önceki yıllarda yapıldığı düzeyde kalması öne sürülmektedir. Diğer önemli bir neden de, savunma giderleri Türkiye’de beliren çeşitli ekonomik sorunlar ve sınırlı finansman kaynakları dolayısıyla çağdaş termal tesisler gerçekleştirilememiştir.

Bugün Türkiye’nin en iyi durumdaki termal tesisleri Yalova-İstanbul, Gönen-Balıkesir, Çeşme-İzmir ve Bursa’dadır. Ancak bu girişimlerin yaygınlaşmadığı ve termal turizm tesislerinin niceliksel ve niteliksel açılarından diğer turistik tesislerin gerisinde kaldığı söylenebilir.



İKİNCİ BÖLÜM

TERMAL SU KAYNAKLARININ TURİZM İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ, TERMAL TESİSLERDE BULUNMASI GEREKEN ÜNİTELER VE KULLANIM AMAÇLARI

2.1. TERMAL SU KAYNAKLARININ TURİZM İÇİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ

Tüm canlı organizmalar gibi insanda hareket edebilme yeteneğine sahiptir. İnsan zekası ve muhakeme özelliği ile dünya üzerindeki diğer canlılardan ayrılmaktadır. Bu özellik sayesinde insan dünya üzerinde hakim duruma gelmiştir. Zekası ve üretken yapısı sayesinde teknolojik gelişmeler insanın bedensel hareketlerini sınırlamıştır. Günümüzde insan ilk çağlara oranla hayatını daha az enerji harcayarak sürdürmeye başlamıştır. Bu hareketsizlik de birçok bedensel rahatsızlığın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Genellikle hareketsiz bedenlerde 35 yaşın üstünde sağlık problemleri kendini göstermeye başlar. Eğer şehir stresi sigara ve içki alışkanlığını da doğurduysa, solunum kalp ve dolaşım rahatsızlıklarının görülmesi muhtemeldir.²⁸

Dünya Sağlık Örgütüne göre şehirlerde yaşayan kişilerde egzersiz eksikliği nedeniyle kalp ve damar hastalıkları, yüksek tansiyon, şeker hastalığı, varis, kemik erimesi, eklemlerde kireçlenme, romatizma, şişmanlık, stres, kandaki kolesterol miktarının azalması gibi hastalıkların ortaya çıkma riski daha fazladır. Hareketsizliğin insan üzerindeki olumsuz etkilerini tespit eden bilim adamları, toplumların yeniden bedensel ve ruhsal sağlığa kavuşması dolayısıyla iş veriminin artması için araştırmalar yapmışlardır. “Bireylerin içinde bulunduğu durumdan kurtulması veya genç nesillerin hareketsiz bedenlere sahip olmamaları için yapılan çalışmalar zamanla uzmanlık alanına dönüşmüş hatta standart formlar oluşturulmuştur”.²⁹ Çözümün egzersiz programlarında olduğunu tespit eden bilim adamları rekreasyon alanı ile ortak programlar yapmaya başlamışlardır.

²⁸ ÇİMEN, Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi, s.27.

²⁹ AÇIKADA, Caner-ERGEN, Emin. *Bilim ve Spor*, Ankara, 1990, s.122.

Şehir ve iş hayatının stresinden uzak, termal mekanlar bireylere mutlu ve sağlıklı olma, olumlu çalışma ritmi ve verim gibi “psiko-sosyal” faydaların yanında ayrıca aşağıdaki “fizyolojik faydaları” sağlamaktadır.

Tablo 1. 1. Egzersiz Sonucu Oluşan Fizyolojik Etkiler

<ul style="list-style-type: none"> Kandaki yağ seviyesinin normal düzeyde kalması, kronik arterlerde lipit plakalarının daha az pıhtı oluşturması 	
<ul style="list-style-type: none"> Damarlar elastikiyet kazanacak ve dolaşım bozukluğu azalacaktır 	
<ul style="list-style-type: none"> Kan basıncı normal düzeyde olacaktır 	
Kan Basıncı (mm.Hp)	Sınıflandırma
Sistolik <85	Normal
85-89	Normale yakın
90-104	Hafif hiper tansiyon
105-114	Orta hiper tansiyon
>115	Yüksek seviyede hiper tansiyon
<ul style="list-style-type: none"> Hücrelerdeki O₂ kullanımı %10-30 oranında artacaktır. 	
<ul style="list-style-type: none"> Akciğerlerin fonksiyonel özellikleri gelişecektir. 	
<ul style="list-style-type: none"> İskelet kaslarının güçlü olması dolaşım sisteminde ve vücut yapısında dinçlik zindelik sağlayacaktır. 	
<ul style="list-style-type: none"> Kemiklerde 35-40 yaşından sonra başlayan Kalsiyum (Ca) yıkımı yavaşlayacaktır. 	
<ul style="list-style-type: none"> Eklem bölgelerindeki kireçlenme ağrı vs. gibi problemler amaca yönelik çalışmalarla azalacaktır. 	
<ul style="list-style-type: none"> Egzersiz esnasında meydana gelen yoğunluk geç oluşacak ve toparlanma süratli olacaktır. 	
<ul style="list-style-type: none"> Sindirim kolaylaşacak ve daha düzenli yapılacaktır. 	
<ul style="list-style-type: none"> Vücuttaki yağ oranı ideal orana gelecektir. 	
<ul style="list-style-type: none"> Bel ve sırt ağrıları uygun egzersizlerle azalacaktır. 	

Günümüzde spor turizmi kavramı tıbbi faktörlere bağımlı olarak gelişme göstermektedir. Özellikle doğa ve çevrenin insanın fizyolojik gelişimine neden olan etkileri spor turizminin oluşmasına yardımcı olurken, turizm olgusunun içinde spor aktivitelerinin varlığı da turizm ile spor arasındaki ilişki açısından bir boyutun oluşmasına neden olmuştur.

Su potansiyeli açısından zengin durumda olan ülkelerin yatırımlarına paralel olarak büyük bir turizm potansiyeline de sahip olduğunu söylemek mümkündür. Her ne konumda olursa olsun suyun insanınluna sunduğu çeşitli nimetler daima cezbedici bir özellik taşıır. Bu sebeple su rezervleri turizm içerisinde daima önemli bir yere sahip olmuştur. dünya ülkeleri deniz, göl, akarsu ve kaynak sularını iyi yatırım ve organizasyonlarla iç ve dış turizm açısından olumlu bir şekilde değerlendirmişlerdir.

Birkaç örnek verecek olursak “Almanya, (Badın Badın), İsveç (Bad Bagez), İtalya (Mantercati) Avusturya (Bad Gostein) Çekoslovakya (Marienbad ve Carlsbad)” gibi Avrupa ülkeleri kaplıcalarından büyük ekonomik gelir elde etmektedirler.³⁰

“1900’lü yıllarda Avrupa’da 750 kaplıca merkezi bulunmaktaydı. ABD’nin de “White Sulphur”, “French Link, Saragota” kaynaklarında içmek ve yüzmek gayesiyle tesisler inşa edilmiştir”.³¹ Araştırmamızı genişlettiğimizde komşularımızın da önemli yatırımlar yaptıklarını görmekteyiz. Örneğin “Romanya’daki Anne Aslanın Uyguladığı Kür tedavisine 1976-77 yılları arasında ülkemizden 32227 kişi katılmıştır”. “Fransa 1954 yılında mevcut 120 şifalı su kaynağından 200 milyon frank kazanç elde etmiştir”. “Kazandığı bu döviz girdisi aynı tarihte bütün dünya ülkelerinin altın istihsalinden elde ettikleri gelirden daha fazladır”.³² “1968 yılında ise Almanya 270 şifalı su kaynağından sadece Arap turistlerden 500 milyon TL gelir elde etmiştir”. Yine bir “Avrupa ülkesi olan Avusturya çok az şifalı su kaynağına sahip olmasına rağmen 1965 yılında turizm gelirinin % 40’ını kaplıcalardan temin etmiştir”. “Bu ülkedeki şifalı su kaynaklarından 1977 yılında 5.000.000 insan yararlanmışır”.³³ Biraz daha yakın tarihe baktığımızda “1991 yılı itibariyle Fransa’nın 104 kaplıcada 70 bin kişiyi istihdam ederek (40.000’i sezonluk istihdam) toplam 5 milyar frank gelir elde ettiğini görmekteyiz”.³⁴

³⁰ ÖZBEY, A.g.e. s.3.

³¹ İLKİN, A.-DİNÇER, Z.: **Turizm Kesiminin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi**, Ankara, 1991, s.21.

³² A.g.e. s.65.

³³ A.g.e. s.70.

³⁴ A.g.e. s.71.

“1985 yılı tespitlerine göre Almanya’da 258 adet kaplıca deniz, iklim kürü ve tedavi merkezlerinde toplam 603 000 yatak bulunmaktadır. Aynı tarih itibariyle bu merkezleri toplam olarak 7470603 kişi ziyaret etmiştir”. “Mevcut tesislerin (258 tesis) 23 tanesi kamu, 195 tanesi belediye ve il idaresi, 40 tanesi özel sektörün işletmesinde bulunmaktadır”.

Verdiğimiz örnekler sadece kaplıca sularını kapsamaktadır. Deniz, akarsu ve göl turizminde her biri kendi başına ayrı bir sektör durumundadır.

Günümüzde de insanlar, sağlıklarında düzenli bir gelişme sağlama amacını tatil ihtiyaçlarıyla birleştirmektedirler. Kaplıca ve deniz kürleri uygulayarak tedavi görülen, aynı zamanda diğer aktiviteden yararlanılabilen tatil merkezlerine gösterilen ilginin Türkiye’deki termal turizm merkezlerine yönlendirilmesi ülkemiz açısından çok önemlidir.³⁵

Bugün jeotermal turizm gelişmiş ülkelerde geniş kitlelerin katılımı ile gerçekleşen ve gelişmekte olan ülkelerinde ekonomisinde bir hamle olarak yer alan bir sektör durumundadır.

Jeotermal kaynak zenginliği olarak Dünyada ilk ona giren Türkiye’de sıcak ve soğuk mineralli su kaynağı sayısı 1300’ü bulmaktadır. Bunun yaklaşık 600 kadarı sıcak ve mineralli su kaynağı olup, ısı derecelerine göre; konut ve sera ısıtmacılığı, kimyasal madde üretimi, enerji kazanımı ve sanayide kullanım şeklinde değerlendirilmektedir. Termal suların en yaygın ve geleneksel kullanımı; balneolojik kullanımdır.

Yurdumuz, jeolojik yapısı, arazisinin morfolojik durumu itibariyle şifalı sular bakımından çok uygundur. Çeşitli nitelikte ve değerde olan şifalı sıcak ve soğuk madensel sularımız 1300’ü bulmaktadır. Bu kaynaklarla birlikte, deniz ve iklim tedavisine sahip, Anadolu, dünya ülkeleri arasında eşsiz bir durumdadır. Bir özelliğimiz de, Anadolu’nun bir takım hastalıkları tedavi edecek üstün etkileri olan şifalı sulardan, iklim ve deniz tedavi yerlerinden yoksun bulunan, bununla beraber birçok yönden gelirleri çok yüksek olan ülkelerle çevrilmiş olmasıdır. Bu durum bize, tıbbi turizm bakımından işe önem verildiği takdirde, sürekli büyük gelir kaynağı olma özelliğini sağlamaya hazır bulunmaktadır.³⁶

³⁵ Sağlık Turizminde Turizm Sağlığı, Turizm Bakanlığı Yayınlar Gen.Müd.Yayını, Ankara, Ağustos, 1993, s.24.

³⁶ ÇELİK, Turizm Olgusunun Gelişimi, Cilt 9, s.2563.

2.2. TERMAL TESİSLERDE BULUNMASI GEREKEN ÜNİTELER

Bir takım hastalıkların iyileşmesi için içilen, banyosu yapılan, çamuru sürülen sıcak ya da soğuk madensel sularla hava değişimi, dağlardan, iklim olanaklarından, mağaralardan, denizlerden yararlanma yoluyla tedavi biçimlerinin turizmde yer alması sonucu bunların turizm bakımından değerlendirilmesi termal tesislere yapılan tıbbi turizm açısından son derece önemlidir. Bu kapsam içinde en geniş yeri alan sıcak ya da soğuk madensel şifalı sulara ait tıbbi ve bilimsel araştırmalar ve uygulamalarda bu gibi suların insan sağlığının korunmasında da büyük yer aldığı görülmüştür.

Özellikle turizm firmalarının düzenlemiş oldukları aktiviteler ve bu aktivitelerin paket programlar halinde yerli ve yabancı turistlere sunulması, turist potansiyelinin ülkeye çekilmesinde önemli rolü bulunan bir etkidir.

Avrupa'da pek çok kaplıca olmasına rağmen ülkemiz rezervleriyle mukayese edilmesi mümkün değildir. Yapılan araştırmalar sonucu şifalı kaplıca sularının genelde volkanik bölgelerde ve deprem kuşaklarında yeryüzüne çıktığı saptanmıştır. Ülkemizin de deprem kuşağında bulunması termal kaynaklara sahip olmasına imkan vermiştir. "1964 yılında ülkemizde 482 maden suyu kaynağı tespit edilmiştir". "Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Dairesinin 1964 yılındaki bir araştırması sonucu 1176 şifalı su yeri ve 1400 kaynak tespit edilmiştir". "1980 yılı itibariyle 1219 bölgede 1520 kaynak tespit edilmiştir". "Aynı yıl itibariyle su kaynaklarının sadece 226 tanesi işletilmektedir". "Mevcut tesislerdeki oda sayısı 6890 yatak sayısı ise 17560'tır". "1964 sayımlarına göre mevcut tesislerin yaklaşık 3.800.000 kişi ziyaret etmiştir".³⁷ "1985 yılı itibariyle öncelikli 300 kaplıca kaynağının 400.000 banyo/kişi gün=400.000 yatak kapasitesine sahip olmasına rağmen yatak arzının 2800 olduğunu görmekteyiz".³⁸ Mevcut kaynaklarımızın diğer ülkeler ile potansiyel mukayesesi bile mümkün değildir. Çok zengin rezervlerimiz olmasına rağmen arz talep ilişkisi dikkat çekicidir. Mevcut tesislerin tam kapasiteyle çalışmamasının nedeni bu tesislerde halka sunulan hizmet, bu hizmetin sunulduğu üniteler, tanıtım ve arz ediliş şeklidir. Bu tesisleri turizme açılabilmesi için yorgun, çalışmaktan usanmış insanlara enerji kazandırmayı amaçlayan doktorun tavsiyesi dışında çalışan, kişiye terapik program uygulayan çamur banyoları, günlük yürüyüşler, jimnastik yapılan spor, eğlence, aktivite olanağı sağlayan aynı

³⁷ Meydan Larousse, s.526.

³⁸ ÜLKER, İsmet. *Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıcalardan Planlanması*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara, 1988, s.67-68.

zamanda kaplıca suları ile kür tatbik edilerek termal turizmin amacına hizmet edebilecek hizmet ünitelerine sahip tesislere ihtiyaç vardır. Bu üniteleri iki ana başlık altında incelememiz mümkündür.

2.2.1. Termal Tesislerde Hizmet Üniteleri

- Restoran (Açık/Kapalı)
- Kahvaltı Salonu
- Oyun TV Salonu
- Cafe-Bar
- Havuz
- Spor Tesisleri
- Diskotek
- Otopark
- Genel Telefon
- Kalorifer Sistemi – Jeotermal Enerji
- Odalarda Telefon
- Odalarda TV
- Odalarda Müzik Yayını

2.2.2. Termal Tesislerde Tedavi Üniteleri

- a.Açık Termal Havuz b.Kapalı Termal Havuz
- Özel Banyo-Küvet
- Kür Havuzu
- Türk Hamamı
- Fizik Tedavi Birimleri
- Özel Masaj Birimleri
- Su Altı Masajı
- Basınçlı Duş
- Sauna
- El-Ayak Banyosu
- Çamur Kürü
- Parafin Tedavi
- İnhalasyon Birim
- Cimnastik Salonu
- Doktor Denetimi
- Tahlil Laboratuvarı
- Röntgen ve Kardiyografi
- Ambulans
- Kür Parkı

2.2.2.1. Tedavi Uygulama Alanları ve Yapılan Uygulamalar

Termal tesislerde yapılan uygulamaların başında kaplıca banyosu (termal banyo) gelir. Kaplıca banyolarında, en az 225 litre/kişi, ortalama 275-300 litre/kişi, en çok da 350 litre/kişi kaplıca suyu kullanılır. Banyo küvetinde daha fazla suyun bulunması öngörülmez. Banyo küvetindeki fazla su, insan ağırlığını azaltarak sürekli olarak vücudu suyun yüzüne kaldırır ve dışarı atar. Ancak banyo uygulamalarından kullanılan ve yukarıda belirtilen su miktarları, kaplıcaların su verimlerine ve doktor önerisine bağlı kalınarak ayarlanır. Kaplıca suyu bol olan merkezlerde, banyo hacmi 350 litreyi geçmemek kaydı ile banyoya akıntı halinde daha çok su verilebilir. Bu durum, banyo kürleri açısından daha sağlıklı ve çekici olarak kabul edilir.

Banyo küveti, yaklaşık 5 dakikalık süre içinde dolacak ve boşalacak bir sistemle donatılır. Banyo suyunun sıcaklığı genellikle 36-38°C dolayında bulunur. Banyo süresi normal olarak 20 dakikayı aşmaz. Banyo süresini ayarlayan ve çağırma görevi yapan bir aygıt konur. Banyo odasının sıcaklığı hiçbir zaman 20°C'nin altına düşürülmez. Türkiye için normal bir banyo odası büyüklüğü en az 2,5 x 3,0 metre boyutunda veya 7,6 - 8,5 m² taban alanına sahip ve 3 metre yüksekliğinde olmalıdır. Banyo odasının duvarları ise 2,2 m. yüksekliğe kadar fayans veya benzeri malzemeler ile kaplanır.

Yatırım büyüklüğü ve işletme tekniği açısından bir banyo uygulamasında bir kişi için en çok 10 dakika soyunma, 20 dakikalık banyo ve 15 dakika giyinme ve en az 20 dakika dinlenme süresi öngörülür. Bekleme ve dinlenme alanları ayrı mekanlar olarak düzenlenir. Soyunma ve giyinme ayrı mekanlarda düzenlenmemiş ise, banyo odasında soyunma-giyinme alanları da geliştirilir. Bu kurallar ve alan ölçüleri deniz termal banyo uygulamaları için de geçerlidir.

Kaplıcalarda uygulanan bir diğer tedavi uygulaması da havuz banyosudur. Kapalı ve açık havuz uygulamalarında bir kişi için en az 3-4 m² alan öngörülür ve havuz derinliği 0,9 - 1,2 m.den başlayarak 1,5 m. derinliğe ulaşan taban derinliğine sahip olur.

Havuz kürlerinde su sıcaklığının 28°C - 36 °C arasında bulunması sağlanır. Kür açısından en uygun havuz suyu sıcaklığı ise 30°C - 34°C olarak ayarlanır. Kapalı havuzlarda aşırı buharlaşmanın önlenmesi için salon hava sıcaklığının, havuz suyu sıcaklığına eşit veya 1-2°C az olması sağlanır. Kaplıca suyu bol olan merkezlerde havuza sürekli su akışı ve

12 saatten sonra havuz suyunun tüm olarak boşaltılması sağlanır. Kaplıca su veriminin sınırlı olduğu merkezlerde ise, derinlikler ve kişi başına birim alanlar korunmak kaydı ile, suyun en az 1/3'ünün 24 saat içinde, tümünün ise üç günde bir değiştirilmesi sağlanır.

Kaplıca su veriminin sınırlı olmadığı kür merkezlerinde 8 x 17 metre boyutlarında ve 90-150 cm. derinliğinde kenarlarında tutunma kolları bulunan bir havuz kür denetimi ve uygulama açısından en uygun büyüklük olarak kabul olunur. Ancak gerekli hallerde ve deniz termal havuzlarında havuz boyutları farklı olarak da projelendirilebilir, (havuz derinliği 150 cm.yi aşmamak kaydı ile). Havuz uygulamalarında; bekleme, soyunma ve dinlenme yerlerinin ayrı mekanlarda düzenlenmesi, havuza girişte duş alınması ve ayak temizliği "Dezenfektasyon" zorunlu kılınır. Doktor denetiminde yapılan havuz kürlerinde, banyo süresi 30 dakikayı geçmez. Su içinde 5 dakikalık yavaş ve dinlendirici hareketleri, 5 dakika süre ile daha canlı ve hızlı hareketler izleyerek kür süresi doldurulur.

Havuz kürlerinde; bir kişi için 15 dakika soyunma, 30 dakika banyo, 60 dakika dinlenme ve uyku, 15 dakika giyinme süresi temel alınarak havuz ve işletme büyüklükleri belirlenir.

Özellikle kapalı havuzların yapımında, bol ışık ve güneş alan bir mekan düzenlenmesi ve bu gereksinmeyi karşılayacak yapılaşma temel alınır. Kür sonrası dinlenme yapılan yerlerin aynı zamanda birer açık ya da kapalı güneşlenme salonu niteliği taşıması gerektiği düşünülür.

Doktor denetimi dışında, sağlık turizmi amacı ile deniz suyu kullanılan havuzlarda derinlik 1,20-1,75 m. arasında değişebilir. Deniz suyu ısıtılmadan veya yukarıdaki sıcaklık değerlerine uygun ısıda deniz suyu kullanılır.

Kaplıca geleneğinin yaygın olduğu yurdumuzda, halkımız havuz kürü şeklindeki uygulamalara büyük ilgi göstermektedir. Bu nedenle kaplıca yatırımlarında havuz kullanımlarına ağırlık verilmelidir.

Ağır Hasta Banyo Havuzu: "Rehabilitasyon Havuzu"

Banyo uygulaması için, en az 2,3 x 2,3 x 1,5 m. boyutunda bir havuz öngörülür. Havuzun içine incek şekilde bir de hasta koltuğu yer alır. Havuz çevresinde koltuğun ve

sağlık personelinin rahat hareket edebileceği bir alan düzenlenmesi yapılır. Uygulamanın süresi ve suyun sıcaklığı her hastanın durumuna göre doktorlarca belirlenir.

Hastanın sağlık durumu açısından vücudunun tümünün havuza girmesinin sakıncalı olduğu durumlarda sadece kol ve ayak banyosu uygulanır.

Uygulama alanı büyüklüğü, alanda yer alacak kol ve ayak banyo aygıtlarının “kaplarının” sayısına bağlı olarak belirlenir. Genellikle kişi başına, birim uygulamam için en az 100 x 110 cm. büyüklüğünde bir alan ayrılır ve bu alanlara banyo aygıtları konur.

Banyo süresi genellikle 20 dakikadır. Bu süre; beş dakika süreli sıcak ve soğuk banyo uygulamaları ile doldurulur. Banyo kaplarında sıcak kaplıca, suyu ile soğuk tatlı su ya da sıcak ve soğuk tatlı su kullanılır. Sıcak su genellikle 38°C-40°C, soğuk su ise 16°C-18°C dolayında tutulur. Kol ve ayak banyosu, soyunma-giyinme yapılmadan da uygulanabilir. Ancak banyo odası, sınırlı soyunma yapılacağı da göz önüne alınarak düzenlenir.

Bazı durumlarda ise tedavi oturma banyosu şeklinde uygulanır. Uygulama odası en az 180 x 220 x 300 cm. boyutlarında geliştirilir. Odada oturma küveti bulunur. Banyo süresi ve biçimi özel olarak doktorlar tarafından belirlenir. Uygulama odasında W.C. bulunur.

Önemli bir tedavi uygulama şekli de çamur banyolarıdır. Çamur banyoları, genellikle “Çamur Banyosu” “Çamur Sıvama” ve “Beleme” şekillerinde yapılır. Çamur banyosu ve sıvama çamur uygulamalarında maden suyu, deniz ya da göl yataklarında oluşmuş çamurlar kullanılır. Çamurlar özel makinelerde, öngörülen sıcaklıklarda hazırlanarak uygulanır. Bu tür uygulamalar bazen de (yurdumuzda olduğu gibi) çamurun kendiliğinden olduğu yerlerde doğrudan çamurlu suya girilerek veya çamur sıvanarak yapılır. Avrupa ülkelerinde daha çok birinci uygulama şekli Türkiye’de ise çoğunlukla “Terrainkur” adı verilen ikinci kür şekli uygulanır. Doktor denetimi ve sağlık emniyeti bakımından her ne kadar birinci şekil önem taşımakta ise de sağlık emniyeti sağlanmak kaydı ile çamurun doğal olarak olduğu yerde, banyo yapmak ya da çamur sıvamak şeklinde sürdürülen kür daha etkili olarak kabul olunur.

Bu tür uygulamaların yaygın olduğu yurdumuzda, Sağlık Bakanlığınca denetim altında tutulan kimselerin yukarıda anılan uygulama alanlarına sokulmaması gerekir.

Beleme şeklinde yapılan çamur uygulamalarının başında ise “Turba” ya da “Moor” uygulaması gelir. Çamur uygulamaları içinde (yapay olarak hazırlanan) parafinli çamur “Fango, Parafango” gibi uygulamalarda önemli yer tutar.

4 Maden suyu, deniz veya göl çamuru uygulamalarında banyo küvetinde en az 300 litre, en çok 350 litre dolayında çamurlu su bulunur. Çamurlu su sıcaklığı 38°C-42°C olarak ayarlanır. Banyo süresi 20 dakikadır. Banyo çamuru 4 mm.den küçük parçacıklar halinde ve öngörülen sıcaklıkta, sağlık koşullarına uygun olarak özel aygıtlarda hazırlanır. Uygulama odasının, 250 x 330 x 300 cm. boyutlarında olması ve içinde banyo küveti ile soyunma giyinme alanları ve duş kabinleri bulunur.

Çamur banyosu uygulamalarında bir kişi için 10 dakika soyunma, 20 dakika banyo, 20 dakika duş ve giyinme süresi öngörülmelidir. Çamurun sıvanarak uygulandığı tedavilerde, bir kişi için özel olarak hazırlanmış 15-20 kg. ağırlığında ve 42°C-45°C sıcaklığında çamur kullanılır. Kür süresi en fazla 20 dakika olarak belirlenir.

Uygulama odasının boyutları ve özellikleri çamurlu banyo odasının aynıdır. Yalnız bu uygulamada küvet yerine, çamur sıvama masası kullanılır. Bir kişi için 10 dakika soyunma, 20 dakika kür, 20 dakika duş ve giyinme süresi öngörülür.

Fango, parafango uygulaması ise sıvama çamur kürü için öngörülen alanlar ve kür kuralları içinde yapılır. Bu uygulamanın tek farkı, kullanılan çamurun volkanik kökenli ve belirli oranlarda parafin karıştırılmış olmasıdır.

Beleme çamur uygulamalarında genel olarak “Turba” ya da “Moor” adı verilen organik ve inorganik oluşumlar kullanılır. Beleme uygulaması kuru olarak yapıldığı için 20 dm³ miktarında ve sıcaklığı 54°C-56°C arasında turba ya da moor kullanılır. Beleme, uygulama masasında yapılır. Uygulama alanının boyutları, kür kuralları, süresi ve odanın özellikleri diğer çamur uygulama odalarına benzer olarak düzenlenir.

Termal tesislerde uygulanan bir diğer önemli tedavi şekli de gaz banyosu, genellikle karbondioksit ile yapılır. Uygulama üç türlü olur. Kür uygulamasında, normal kuvvet karbondioksit karıştırılmış ya da karbondioksitli sıcak kaplıca suyu kullanılır. Bu tür uygulamalar “Sıvı banyo” olarak adlandırılır. Bir de, özel olarak yapılmış çadırli banyo küveti içine yalnız gaz verilerek yapılan uygulama türü vardır. Buna da “Kuru gaz banyosu” adı verilir.

Karbondioksitli sıvı banyo uygulamalarında, gaz buharlaşmasının yavaşlatılması ve etkisinin artırılması için suyun sıcaklığı genellikle 36°C'nin altında tutulur. Banyo süresi en çok 20 dakikadır. Banyo odası genel olarak 300 x 350 x 300 cm. boyutlarında geliştirilir. Odada kuru ya da sıvı karbondioksit gaz banyosu küveti bulunur. Ayrıca oda içinde duş ve soyunma giyinme alanları düzenlenir.

Tedavi uygulamaları arasında bulunan sualtı masajı uygulamasının yapıldığı küvetten yaklaşık 600 litre kaplıca suyu ya da normal su bulunur. Su sıcaklığı en az 28°C, en çok 38°C olarak ayarlanır.

Sualtı masajında, banyo uygulaması ile sualtında masaj uygulaması birlikte yapılır. Banyo küveti, 1 cm²/20 kg. su sıkan bir aygıta sahiptir. Basınçlı suyun sıcaklığının da 28°C-38°C arasında bulunması gerekir. Bu tür uygulamalar için 300 x 400 x 300 cm. boyutunda bir alan ve 20 dakikalık kür süresi öngörülür. Bir kişi için en fazla 10 dakika soyunma, 20 dakika kür, 10 dakika giyinme süresi tanınır.

Basınçlı duş "Skoç duşu" olarak bilinen uygulama ise, 18°C-42°C sıcaklık ve 1cm²/20kg. basıncında su sıkan aygıtlarda yapılır. Kür anında aygıttan çıkan suyun sıcaklığı ve basıncı yukarıda belirtilen sınırları aşmayacak şekilde değişebilir olmalıdır. Sinir sistemini uyararak ve kan dolaşımını hızlandırmak amacı ile yapılan bu uygulamalar için 200 x 300 x 300 m. boyutunda alanlar düzenlenir. Kür süresi 20 dakikayı geçmez. Kür uygulaması, basınçlı suya karşı ayakta durularak yapılır. Soyunma ve giyinme süresi için toplam 20 dakika süre öngörülür.

İçme Kürleri Uygulamaları;

Fizik ve kimyasal bileşimleri içme kürleri için elverişli olan sıcak ve soğuk maden suları ile yapılır.

Genel olarak 1 kişi için günde 2 litre içme suyu kullanılır. Bu miktarın artması, eksilmesi, kürün şekli ve kür süresi bu konularda uzman kür doktorlarınca belirlenir. Çok değişken olmakla birlikte içme kürlerinde genellikle 10 günlük süreler önerilir. İçme kürlerinin kaplıca kürleri ile birlikte yapıldığı takdirde bu süre 21 gün olarak uygulanır. İçme kürlerinde, kişi başına yaklaşık 5-7 m. alan öngörülerek, kış mevsimi için içme kürü salonları, yaz mevsimi için açık hava kür uygulama alanları düzenlenir. Yurdumuzda pek bilinmemekle beraber özel işlem görmüş deniz suyu ile de içme kür uygulamaları yapılır.

Solunum yolu ile yapılan kür uygulamalarına inhalation-aerosol adı verilir. Solunum yolu ile kürler, kaplıca suyunun buharlaştırılması gerektiğinde su içine ilaç katılarak ve buharların solunum yolu ile alınması ile yapılır. Solunum yolu ile kür, ağızdan yapıldığı takdirde “Aerosol” adını alır. Solunum yolu ile kür uygulamalarında bir kişi için 3,5-4 m² taban alanı ve 20 dakikalık kür süresi temel alınarak oda büyüklükleri belirlenir. Bu tür uygulamalar için soyunma gereği aranmaz.

Uygulanmakta olan elektrik akımlı tedaviler farklı şekillerde uygulanabilir. Tedavinin şekli süresi ve sayısı doktor tarafından belirlenir. Uygulama odasının boyutları 250 x 300 x 300 cm. olan bir alan olarak düzenlenir. Elektrik akımlı tedavi ve diğer mekanik aygıtlar kullanılarak yapılan tedavi uygulamaları genel olarak “Elektroterapi” olarak adlandırılır.

Daha çok beden eğitimi şeklinde ve mekanik aygıtlarla yapılan kür ve terapi uygulamalarına ise “Fizik tedavi” ya da “Fizik terapi” denilmektedir.

Tedavi şekilleri arasında masaj uygulaması da yer almaktadır. Masaj uygulaması elle yapılır. Tam, yarım ya da yerel olarak uygulanır. Masaj odasında bir uygulama masası bulunur. Masaj süresi normal olarak 20 dakikadır. Uygulama için 250 x 300 x 300 cm. boyutlarında bir alan ile soyunma, uygulama ve giyinme için toplam 40 dakikalık bir süre öngörülmelidir.³⁹

Özellikle stresten uzaklaşmada kullanılan tedavi şekli köpük terapidir. Su köpüğü kabarcıklarının ciltte patlaması sonucu periferik sinirleri uyararak sakinleştirici etkide bulunan köpük-terapi bedende gevşeme yaratarak kan dolaşımındaki yüzeysel bozuklukları gideriyor. Cildi daha ışıltılı, daha kaygan, daha diri, daha genç kılıyor. Uykusuzluk, nevrozlar, depresyon, menopoz sonrası rahatsızlıklar ve stres tedavisiyle, hipertansiyon ve siyataljide köpük terapi yöntemi tartışmasız etkilere sahiptir.⁴⁰

Masajın etki mekanizması çok geniştir. Bilindiği gibi masaj; vücut dışından, deri üzerinden, deriye, deri altına ve daha derindeki kaslara yapılan mekanik uyarıdır. Bu uyarıların şiddeti, uygulanan tekniğin şiddet ve şekline göre değişir. Anatomik olarak, masaj bölgesinde deriye, deri altı dokusuna ve kaslara ait atar, toplar ve akkan damarları ile çevresel sinir sisteminin, duysal, motor ve vegetatif sinirlerinin sinir uçları vardır. Bu yapısal özellik nedeni ile masajın etkisi genel etki ve yerel etki olarak ikiye ayrılır.

³⁹ ÜLKER, İsmet. *Sağlık Turizmi Kaynakları, Planlama, Tartma*, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s.49-54,

⁴⁰ *Sihirli Sularda Her Derde Deva*, Oruçoğlu Tesisi Tanıtım Broşürü, Afyon 1998.

Masajın yerel etkileri; masaj yapılan bölgedeki etkidir.

Fiziksel basınç değişikliği şeklindeki mekanik etkiler ile, deri, deri altı ve kas dokusu arasında bulunan kan ve akkan dolaşım hızı artar. Artmış olan dolaşım hızı, bu bölgedeki metabolizma artıklarının vücuttan atılmasını kolaylaştırır. Böylece masaj boşaltıcı bir etki yapmış olur.

Yine bu dokuların mekanik olarak sıkılması; dokularda bulunan histamin, adrenalin, noradrenalin, asetil kolin gibi doku hormonu olarak da isimlendirilen bazı maddeleri açığa çıkarır. Bu maddeler buldukları bölgedeki kılcal damarları ve sinir iletimini etkilerler. Bu masajın hümorale etkisidir.

Bilindiği gibi, bir kas lifinin ya da kas grubunun kasılması için, beyindeki hareket merkezinden bir uyarının gelmesi gerekir. Normal durumlarda, bu merkezden organizmadaki bütün kaslara bu uyarılar kesintisiz olarak gelmektedirler. Bu şekilde bütün kaslar her an kasılmaya hazır halde bulunurlar. Yani belli bir gerilim içindedirler. Bu gerilim haline “kas tonusu” denilir. Ancak bu tonusu bazen, ruhsal veya fiziksel nedenler ile azalabilir ya da çoğalabilir ki bu “durumlara hipotoni ya da hipertoni” denilir. Bu, normal olmayan tonus değişiklikleri özellikle yarışmadan önce görülürse, sporcunun performansını düşürürler ve antrenmanlarda ve yarışmalarda yaralanma olasılığını artırır. Masaj ile uygun teknik kullanma koşuluna bağlı olarak, yüksek tonusu düşürmek, düşük tonusu yükseltmek mümkündür. Bu da masajın kas tonusunu düzenleyici etkisidir.

Masajın Genel Etkileri

Masaj yapılan bölgeden çıkan uyarıların, duyu yolları aracılığı ile merkezi sinir sisteminin “formatio retikularis” ismi verilen bölgesine ulaşması ile sinirsel ve yine masaj bölgesinde açığa çıkan kimyasal maddelerin genel dolaşıma karışması ile hümorale olmak üzere iki yoldan olur.

Bilindiği gibi, organizmanın içinden ve çevreden gelen bütün uyarılar, beş duyu organları ile ve derin ve yüzeysel duyu yolları ile beyin “formatio retikularis” ismi verilen bölgesinde toplanırlar. Burada yorumlanırlar ve entegre edilirler. Ayrıca bu bölgeye gelen uyarıların azlığı ya da çokluğu bireyin uyku ve uyanıklıklılık halini belirler. Bu bölgeye gelen uyarılar azalırsa uyku hali, çoğalırsa uyanıklılık hali ortaya çıkar. Eğer bu bölgeye gelen uyarılar çok fazla olursa, ileride de değinileceği gibi, bireyde “Gergin Yorgunluk” ismi

verilen stres hali görülür. Masajın psikolojik etkisi, bu bölgeye masaj yolu ile uyarıların niteliğine göre ortaya çıkmaktadır. Eğer gönderilen uyarılar sakinleştirici nitelikte ise sporcunun ruhsal ve kassal gerilimi azalmakta buna karşılık uyarıcı nitelikte iseler bu gerilim yükselmektedir. Bu masajın sinirsel genel etkisidir.

4

Masajın mekanik basınç yolu ile açığa çıkmasını sağladığı kimyasal maddeler genel kan ve akkan dolaşımına katılarak, yerel etkileri yanında sistematik etki de gösterirler. Bu ise masajın kimyasal genel etkisidir.

Masajın gerek yerel olsun gerekse genel yani sistematik olsun etkilerinin ortaya çıkışında uygulanan masaj tekniği ve darbelerin şiddeti rol oynar. Bu teknikler, konumuz açısından, yani psikolojik etki açısından şöyle sıralanırlar:

1. Sıvazlama Tekniği: Akkan dolaşım hızını artırır. Yerel dokusal metabolizmayı hızlandırır. Psikolojik etkisi, uyarıcı, canlandırıcı niteliktedir.
2. Yoğurma: Direkt kasa etki eder. Kas tonusunu yükseltir. Ruhsal gerilimi artırıcı etkisi vardır.
3. Ovma Tekniği: Ruhsal ve kassal gerilimi azaltır.
4. Vurma Tekniği: Ruhsal ve kassal gerilimi azaltır.
5. Titreşim Tekniği: Ruhsal ve kassal gerilimi azaltır.

Termal tesislerde uygulanan önemli tedavilerden birisi de masaj ve psikoterapidir.

Serbest zaman etkinliklerinin sağladığı zengin etkileşime bağlı olarak bireyin yetenek ve yeterliliklerinin daha çok farkında olmasının ayrıca yararlı bir sonucu da vardır. Birey bunlara dayalı olarak geleceği için daha yerinde ve akılcı seçimler yapabilir. Kendini yeni oluşumlar için daha çok donatabilir. Serbest zaman etkinliklerinin bu işlemi, özellikle çok sık değişen teknolojinin “mesleki” denilebilecek şeylerin kapsamını alt-üst ettiği, gerektiğinde orta yaştan sonraki dönemlerde bile bireylerin yeniden meslek seçmek zorunda kalabildikleri bir çağda oldukça belirleyici olmaktadır. İşsiz kalan gençler ve yetişkinlerle çalışan

danışmanlar yapıcı serbest zaman etkinlikleri geliştirebilmeleri doğrultusunda bireyleri yönlendirmektedir.⁴¹

İnsanı rahatlatan ve sükunet veren bir ortamda, masaj masasına yatan bir sporcu, fizyoterapistin elleri ile vücuduna her değışinde, ağrıların, gerginliklerinin ve yorgunluklarının azaldığı uçup gittiğini hisseder. Kendisine bu büyük hazzı ve şifayı veren fizyoterapistine büyük şükran ve hayranlık duyar.

Bu duygular bireyde kendisinden bahsetme, üzüntü, sevinç, korku gibi iyi ya da kötü duygularını terapisti ile paylaşmak isteğı uyandırır ve eğer terapist tedavi ettiği sporcuya daha önceki tutum ve davranışları ile gerekli güveni vermiş ise artık onun terapisti ile paylaşamayacağı hiçbir duygu düşünce ve sırrı yoktur. İşte fizyoterapistin, psikoterapist olarak çalışması bu andan itibaren başlar.⁴²

Masaj günümüz hastanelerinde az kullanılmasına rağmen yaralanma ve bazı hastalıkların tedavisinde tıbben kabul edilen ve yer verilen bir tedavi yöntemidir. Fizyoterapide masaj, güzellik alanındaki uygulama standartlarının yükseltilmesine kaçınılmaz bir ihtiyaç vardır.⁴³

Kaplıcalarda uygulanmakta olan hastaların hem beden hem ruhen gelişimini, sağlığın korunma tedavileri kolaylaştıran en önemli uygulamalardan birisi beden eğitimi ve spor çalışmalarıdır.

Kaplıca kürlerinin en önemli yan uygulamalarından biri de, güç geliştirme amacına yönelik beden eğitimidir.

Kür merkezlerinde her türlü kür uygulaması ve güç geliştirme çalışmalarının yanı sıra bilinçli ve düzenli bir beslenme rejimi de önem taşır. Kaplıca yerleşmelerine ve diğer kür merkezlerine gidenler, yaş gruplarına ve sağlık durumlarına göre I, II, III sınıfta toplanarak beden eğitimi çalışmalarına tabi tutulurlar.

⁴¹ GÖKMEN, H.: **Gençlik Döneminde Bedensel Psikolojik ve Toplumsal Özellikler, Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri** M.E.B., Ankara, 1985, s.13.

⁴² BAŞER, E.: **Uygulamalı Spor Psikolojisi**, Bağırğan Yayınevi, Ankara, 1998, s.314-315.

⁴³ GOLDBERG, Audrey Githa. **Güzellik Terapisi İçin Vücut Masajı**, Gaye Filmcilik ve Mat.San. Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s.5.

Beden eğitimi çalışmaları genellikle 30 dakikalık süreler içerisinde yapılır. Her grup için yaptırılacak hareketler, bu konuda uzman doktorlarca belirlenir.

Beden eğitimi uygulamalarının yapıldığı alanlarda kişi başına en az 7,5 m. alan öngörülerek 20 kişilik kapalı “beden eğitimi” salonları geliştirilir. İşletme büyüklüğüne göre bu salonlar 15, 10 ve 5 kişilik salonlar halinde de düzenlenir. Bu tür uygulamalar yaz mevsimi yine kişi başına 7,5 m. alan öngörülme kaydı ile açık beden eğitim alanlarında sürdürülür.

Hava koşulları ve uygulama bütünlüğü göz önüne alınarak kapalı ve açık beden eğitimi alanları birbirleriyle ilişkili ve yakın mekanlarda düzenlenir.

2.3. TERMAL TESİSLERİN KULLANIM AMAÇLARI

Termal kaynaklarının halk sağlığını korunmasına dönük olmak üzere ilki sosyal amaçlı ikincisi de döviz getirici termal turizmin geliştirilmesi yönünde planlanması yapılmak durumundadır.⁴⁴

Termal kaynaklarının planlanmasında kaynakların debileri, bio-kimyasal nitelikleri (kükürtlü veya radyoaktif oluşları), iklimsel özellikleri (deniz-orman ve kentsel alanlarla ilişkileri, kür mevsiminin uzunlukları, güneş ve temiz hava) çok önemli veriler olmaktadır. Ülkemiz kaynaklarının termal değerleri ve ikliminin özellikleri bakımından Avrupa'daki termal kaynaklara göre çok olumlu farklılıklar göstermektedir. Dikkatli bir planlama ve yatırım politikası ile termal turizminin ülkemizin gelişmesine katkıları yapması da mümkündür.⁴⁵

Yapılan araştırmalara göre Türkiye’de 1000’den fazla termal ve hidro-mineral kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklar belirli ölçütlere göre sınıflandırılıp öncelikli alanlar saptanırsa, ülkemizin bazı bölge ve yörelerinin planlamasında termal su şehri ve termal yerleşme olarak seçilecek yerlerin bilimsel bir şekilde ele alınması mümkün olabilir.⁴⁶

⁴⁴ İ.Ü.Tıp Fakültesi-Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Birimi (Anonim) “Yalova Kaplıcalarının Tarihsel Gelişimi, Doğal Özellikleri, Tıbbi Değerlendirilmesi”, İstanbul, 1981, s.22.

⁴⁵ Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, IX.Turizm Danışma Kurulu Bildiri ve Konuşmaları, Ankara, 1974, s.2.

⁴⁶ ÜLKER, İsmet. “Termal Turizmini ve Ülkemiz İçin Önemi” IX.Turizm Danışma Kurulu Yayını, Ankara, 1974, s.4.

Ancak termal kaynaklardan yararlanmayı yalnızca tüketim gücü yüksek kesimlerin taleplerine dönük döviz getirici bir termal turizm olayı olarak anlamamak, tüketim gücü sınırlı grupların, halk kesimlerinin koruyucu ve tedavi amaçlı ihtiyaçlarına da cevap verecek bir motivasyonla değerlendirmekte sosyal planlamanın gereği olmaktadır. Bu tür bir yaklaşımın ülkedeki işgücünün sağlıklı olarak ekonomiye katılmasının (çünkü ülkedeki yaklaşık 2.5 milyon romatizmalı hasta olduğu ve her yıl yaklaşık 60 milyon işgücü/gün kaybı olduğu kaba bir hesapla kestirilebilmektedir). Önemli sosyal ve ekonomik faydalar getireceği de gözden uzak tutulmamalıdır.⁴⁷

Günümüzde ise termal tesisler sağlık, hijyen, rekreasyon ve spor gibi amaçlar için kullanılmaktadır. Bu konuların detaylı biçimde incelenmesi ve değerlendirilmesi termalizm açısından son derece önemlidir.

2.3.1. Termal Tesislerin Sağlık Amaçlı Kullanımı

Günümüzde sanayileşme ve aşırı kentleşme sonucu ortaya çıkan hava, su ve toprağın kirlenmesi, gürültü ve çevre sorunları insanın devamlı bulunduğu ortamdaki bir süre için uzaklaşarak doğaya dönme kirlenmemiş temiz hava, deniz, kıyı manzarası, şifalı su gibi doğal kaynakların dinlendirici, tedavi edici ve zindelik kazandırıcı etkilerden yararlanma ihtiyacını artırmıştır. Bu nedenle her yıl artan sayıda insanın, kıyı kasabaları yanı sıra modern ve sağlık kurallarına göre donatılmış bir şekilde düzenlenmiş şifalı su ve iklim istasyonlarına gittiği görülmektedir. Böylece, sağlık turizminin tipleri olan termalizm ve klimatizm, hem nicelik hem de nitelik bakımından zengin bir doğal şifalı su ve iklim potansiyeline sahip ülkemiz açısından da önem taşımaktadır.

Termal kaynaklarımızın modern bir şekilde ele alınarak gerekli sağlık ve araç gereçlerine kavuşturulması ile çok çeşitli ekonomik ve sosyal yararlar sağlanacak, ülkemizin hem iç hem de dış turizmüne yeni bir dinamizm kazandırılmış olacaktır.⁴⁸

Kişilerin tedavi olmak amacıyla yaptıkları seyahatlerin neden olduğu turizm çeşidi olarak bilinen sağlık turizmi Doğanın sağlık verici özelliklerinden yararlanmak isteyen insanların sıcak su, maden suyu, hamam, kaplıca ve bunları tamamlayan kür merkezlerini ve

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM VE
DOKÜMANTASYON BÜYÜKBAŞKANLIĞI

⁴⁷ ÇAĞLAR, K.Ö.: *Türkiye Maden Suları ve Kaplıcaları*, M.T.A. Yayımı, Ankara, 1984, s.12.

⁴⁸ OLALI, Halil. *Turizm Politikası ve Planlanması*, Ege Üniversitesi Matbaası, 1982, s.93.

bazı tıbbi hizmetlerin sunulduğu sağlık merkezlerini ziyaret etmeleri ile gerçekleşir. Sağlık turizmi, deniz, iklim ve mağara tedavisini de içine almaktadır.

Klimatizm: Dağ istasyonlarındaki temiz hava ile uygulanan tedavi sistemidir.

Termalizm: Tabii şifalı su kaynaklarıyla uygulanan tedavi sistemidir.⁴⁹

Ülkemiz kaplıcalarında, çok basit konaklama imkanı veya 3 ila 5 yıldızlı oteller ile 200 kadar "Kür Merkezi" olabilecek nitelikte Kaplıca işletmesi bulunmaktadır. Bunun dışında çok ilkel uygulamalarla değerlendirilen kaynaklar ise takriben 1500'ün üzerindedir. Her türlü şekilde de Kaplıca uygulamaları hekimsiz yapılmaktadır:

Kaplıca tedavisi, hala sıcak tatbik olarak kabul edildiği gibi, halkın geleneklerine uygun tedaviyi (hekim dışında) Kaplıcayı işleten kişiler programlamaktadır. Ayrıca iklimsel özellik, bitki örtüsü, (su, toprak, hava kirliliği ve gürültü gibi) çevre kirliliği konuları ile hijyenik sorunlar hakkında hiçbir bilgi alışverişi olmadan, gelişigüzel Kaplıca Kür otelleri planları, projeleri uygulamaya sokulmaktadır, bunun için Devletten teşvik alınmaktadır.

Türkiye'nin Balneoloji konusunda beklentisi hususunda şunu vurgulamakta yarar vardır. Yerleşmiş zihniyetin bilimsel yönde değişimi, kaplıca tedavisinin mekanizması, uygulama yöntem ve sonuçları ile ilgili hipotezlerin kanıtlanması için, gerekli araştırmaların yaygın biçimde gerçekleşeceği sürece girmek zorundadır; ne var ki bu konuda gerek parasal, gerekse zihniyet nedenleriyle kısıtlamalar ve çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalınmaktadır.

2000'e yakın termomineral kaynağı bulunan, 4 mevsimi bir arada yaşayan, güneşli günlerinin sayısı yılın % 65'ini kapsayan, çevre kirliliğinden uzak uygun iklim yöreleri ve 8000 km.lik kıyı şeridi bulunan bir ülkenin, eğitim araştırma ve uygulama olanaklarının bugünkünün çok üstünde bulunması gerekmektedir.⁵⁰

Kaplıcalara yoğun ilgi gösteren halkımız termal suların bilinçli bir şekilde yararlanamamaktadır. Kaplıcalar, ilkel koşullarda ve hamam esprisi içinde değerlendirilmektedir. İç turizmdeki aktif talep, bu haliyle düşük nitelikte bir görünüm arz etmektedir. Termalizmin gelişmesi için, iç talebin niteliğinin yükseltilmesine yönelik önlemler de en az yatırımcıya yönelik teşvikler kadar önemlidir.

⁴⁹ KARAKÜÇÜK, Suat. *Rekreasyon*, Ankara, 1997, s.43.

⁵⁰ İstanbul Üniversitesi Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi,

Türkiye'nin gündeminde çok önemli bir yer tutan turizmden ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda beklentileri olan Türkiye'nin turizm olgusuna bakış açısını genişletmesi gerekmektedir. Turizm olgusu, zaman içinde değişikliğe uğrayarak, geleneksel kalıpları zorlamaya başlamıştır. Gelişmiş ülke insanların turizm talebi, artık klasik turizm anlayışının ötesine taşmıştır. Turistik ürün talep edenlerin değişiklik istedikleri, turizm arz eden ülkeleri, ürünlerini çeşitlendirme yolunda önlem almaya mecbur bırakmaktadır.

Dünya turizm pazarındaki payımızın artırılması, ancak talepteki değişiklik arayışlarının dikkatle izlenmesi ve bu doğrultuda politikalar üretilmesiyle mümkün olabilecektir. Bu amaçla, Bakanlığımızın "Turizm Türlerinin Çeşitlendirilmesi" kapsamında ele aldığı birçok aktiviteden biri de "Sağlık Turizmi"dir. Seyahat etmek suretiyle, ikamet ettiği yerleşmenin dışında konaklayarak tedavi olmayı amaçlayan insanların bu hareketi, özel alanlı bir tür olan, sağlık turizmini oluşturmuştur.

Yeni kaynak ve iş alanları yaratmak, turizm bölgelerinin yer aldığı kıyı bölgelerindeki aşırı yığılmayı ve yoğun kullanımları orta yükseklikteki dağlık ve ormanlık yerler ile kaplıcaların bulunduğu iç bölgelere kaydırarak bölgelerarası dengeli gelişme olayına katkılarda bulunmak mümkündür. Yurdumuzdan bir örnek vermek gerekirse, turizm gelişmeleri sınırlı bir yörede bulunan ve belirli alt-üst yapı olanaklarına kavuşmuş olan Gönen kaplıcalarında, yılın 8 ayında çoğunlukla yer bulunmamaktadır.

Bu konuda gelişmiş olan Avrupa ve Balkan ülkelerindeki duruma bakacak olursak "Sağlık turizmi"nin çok daha büyük boyutlar kazandığını görürüz.⁵¹

Sağlık Turizmi, spesifik bir turizm çeşididir. Burada hedef kitle; sağlığı bozulmuş olanlar ile sağlığını korumaya duyarlı kişilerdir. Günümüzde insanlar, sağlıklarında düzenli bir gelişme sağlamayı amaçlarken, aynı zamanda tatil ihtiyacını karşılamak istemektedirler. Kaplıca ve deniz kürleri uygulaması ile tatil gereksiniminin birleştirilebildiği merkezlere yönelik talep, dünyada ve Türkiye'de artma eğilimindedir.

Sağlık turizmi, büyük ölçüde Termal Turizmi içeren, ama onun ötesinde ve çok daha geniş bir kavramdır.

⁵¹ **Kaplıca Tedavisi** Yoncalı Tütav Otel Tanıtım Broşürü, Kütahya, 1998.

İlgili kuruluşlarca yapılan inceleme ve tespit çalışmalarına göre yurdumuzda 1300 dolayında sıcak ve soğuk kaplıca suyu bulunmaktadır. Ülke düzeyinde geniş bir dağılışı gösteren bu kaynaklar genellikle doğal çıkışlı, eriyik mineral değerleri yüksek, fiziksel-kimyasal bileşimleri farklı ve bol su verimlidirler.

Örnek olarak; Almanya ile kıyaslandığında Türkiye'deki kaplıca suları su verimliliği, radyoaktiflik değeri, eriyik maden değeri, insan sağlığına uygunluk, iklim koşulları özellikleri yönünden daha üstün özelliklere sahiptirler.

1993 yılı rakamlarına göre Almanya'da 256 kaplıca ve 600 bin termal yatak kapasitesi, Fransa'da 104 kaplıca ve 240 bin termal yatak kapasitesi, İtalya'da 200 kaplıca ve 123 bin termal yatak kapasitesi var iken ülkemizde termal yatak kapasitesinin 8 binlerde olduğu bilinmektedir.

Avrupa, Latin Amerika ve Japonya'daki maden suları üzerine kurulan kaplıcalar tıbbi ekoloji görüşü ile, sosyal ve ekonomik açıdan gelişmiş, iç ve dış turizmde önemli rol oynayan kür merkezleri haline gelmiştir.

Türkiye'de bir tesisin kaplıca olabilmesi 11.4.1983 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan yönetmeliğe göre, maden suları üzerinde kurulmuş termal tesislerin kaplıca niteliğini kazanabilmesi için, bünyesinde genel kür havuzu, kaynağın fiziksel ve kimyasal özelliklerinin elvermesi halinde içme ve inhalasyon kürü için bölümler, gaz ve çamur banyoları, özel banyolar, basınçlı duşlar, fizik tedavi bölümü, beden eğitimi salonu, doktor, sağlık personeli ve hasta muayene odalarının bulunması zorunludur. Ayrıca kaptaj sırasında maden sularının bulunması zorunludur. Ayrıca kaptaj sırasında maden sularının özelliklerinin kaybolmaması sağlanmalıdır. Tedavi üniteleri, konaklama tesislerinden ayrı binalarda ve kapalı geçitlerde bağlantılı olmalı, sauna, Türk hamamı, kol-bacak banyoları, oturma banyoları ile kür parkı, dinlenme, eğlence ve spor alanları düzenlenebilmelidir.⁵²

Uluslararası Kaplıcalar Birliğine "FITEC" göre : Bir litresinde en az 1 gr Eriyik halde mineral veya karbondioksit gazı bulunan sulara "Maden Suyu" ya da "Hidromineral" ayrıca sıcaklığı 20°C üzerinde bulunan maden suları sıcak maden suyu "termal" olarak kabul edilir. Bazı ülkeler sıcak maden suyu tanımı için 30°C sıcaklığı eşik değeri olarak kabul ederler.⁵³

⁵² Anadolu Tıp Dergisi, Termal Tesisin Kaplıca Olabilmesi İçin, C.14, S.1, Resmi Gazete 11.4.1983.

⁵³ ÜLKER, Sağlık Turizmi, Kaynaklar, Planlama, Tanıtma, s.30.

Türkiye’de Uluslararası Kaplıca Birliği tarafından tespit edilen özelliklere göre “Kaplıca Şehri” ya da “Termal Su Şehri” olabilecek özellikteki merkezleri ise şunlardır:

- Ankara SEY,
- Balıkesir GÖNEN,
- Kırşehir TERME,
- Muğla DALYAN,
- Çanakkale KESTENBOL,
- Denizli PAMUKKALE,
- Konya ILGIN,
- Bursa YENİ KAPLICA,
- İstanbul YALOVA,
- İzmir BALÇOVA,
- İzmir ÇEŞME,
- Kütahya MURATDAĞI,

“Kaplıca Yerleşmesi” ya da “Termal Yerleşme” olabilecek özelliklere sahip merkezler ise,

- Adana HARUNİYE,
- Afyon HÜDAİ,
- Bursa ARMUTLU,
- Bingöl KÖS,
- Diyarbakır ÇERMİK,

- Erzurum PASİNLER,
- Manisa KURŞUNLU,
- Yozgat SORGUN,
- Bolu BÜYÜK KAPLICA,
- İzmir DOĞAN BEY,
- Nevşehir KOZAKLI,
- Kütahya HARLEK,
- Rize AYDER,
- Sivas SICAĞÇERMİK,

olarak tespit edilmiştir.

Sağlıklı turizmin temel şartı olan temiz su sistemini ve gıda güvenilirliğinin elde edilmesi için alt yapı düzenlemesi yapılmalıdır. Çevre güvenliği ve bulaşıcı hastalıkların kontrolü bakımından alt yapı tesisi birinci derecede sağlık arz etmektedir. Alt yapı darboğazı aşılmadıkça, temel sağlık hizmetleri yönünden etkin bir sonuç almak mümkün olmayacaktır. Bunun yanı sıra, tedavi hizmetleri de yeterli ve nitelikli hale getirilmelidir. Bunun için sektörler ve kurullar arası işbirliği şarttır. Temel sağlık hizmetleri bakımından özellikle, yerel yönetimler başta olmak üzere, Sağlık ve Turizm Bakanlıkları ile konuyla ilgisi olan sivil toplum örgütleri arasında kusursuz bir eşgüdüm sağlanmalıdır.

Hastalanan turistlerin, ambulans veya helikopterlerle ülkelerine gönderilmesi Avrupa ülkelerinde çok gelişmiş bir servis haline gelmiştir. Ancak ideal olan, tedavinin yerinde yapılabilmesidir. Bu nedenle, Türkiye'de kaliteli bir tedavi ortamı yaratılması ve hastalanan turistin ülkemizde tedavi olmayı kabul etmesi, ülkemiz açısından son derece önemlidir. Turistik yörelerde tedavi hizmetlerinin yabancı ziyaretçilere güven verecek nitelikte olması için mevcut sağlık kurumları revize edilmelidir.

Avrupa Standartlarına Göre Bir Termal tesiste şu özelliklerin bulunması gereklidir.

1. Banleolojinin suyun özelliklerine uygun şekilde olması.
2. Klima-terapi imkanının bulunması.
3. Güneş terapi imkanının sağlanabilmesi.
4. Açık hava terapi imkanlarının sağlanması.
5. Aktif ve pasif hareket terapi ve değişik şekilde terapatik jimnastik ve sağlık kazandırıcı spor imkanının bulunması.
6. Hidro-terapi imkanının sağlanması.
7. Thermo-terapi imkanlarının sağlanması.
8. Işın-terapi imkanlarının bulunması.
9. İnhalasyon-terapi imkanının sağlanması.
10. Parafin ve çamur banyosu imkanının bulunması.
11. Aletli, aletsiz masaj imkanlarının olması.
12. Diyet-terapi imkanı.
13. Diagnostik imkanları.
14. Röntgen ve laboratuvar imkanları.
15. Tedavi programına uygun uzman hekim, terapist ve hastabakıcı bulunması.
16. Otel etrafında, kür parkı yapılma imkanı yoksa, ağaçlandırma ve çiçeklendirme ile bir park yapılması.⁵⁴
17. Açık hava spor imkanlarının bulunması (tenis, mini golf, açık yüzme havuzu vb.)
18. Kapalı termal ve normal su havuzlarının olması.

⁵⁴ Sağlık Turizminde Turizm Sağlığı, s.29.

19. Kür merkezinin otelin çatısı altında yapılmaması imkanının olması halinde, otel ile kür merkezi arasında ısıtılmış bir yer altı tüneli gibi kapalı bir bağlantı biriminin mevcut olması.
20. Otel odalarındaki banyolarda termal su bağlantısının olmaması.
21. Yıldız kategorisine göre otel konforunun sağlanması.⁵⁵

Günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sanayileşme ve kentleşme sonucu karşı karşıya kaldıkları çevre sorunları ve hava kirliliği gibi insan sağlığını bozan yaşam ortamları sonucu romatizmal hastalıklar, beslenme bozuklukları ve sinirsel yorgunluklara dayalı rahatsızlıklar artmış ve batı ülkelerinde kaplıca, deniz ve iklim gibi kaynak değerlerinden yararlanma yoluna başvurulmaya başlanmıştır. Değişik kür ve tedavi uygulamalarına elverişli bu doğal kaynaklardan yararlanma isteği belirli bir zaman ayırmayı ve yer değiştirme olayını gerektirir. Sonuçta konaklama, beslenme, dinlenme ve eğlenme gereksinimlerini karşılayacak altyapı ve üstyapı tesislerine ihtiyaç vardır. Ekonominin arz ve talep kuralı içinde işlerlik kazanan bu olay, “sağlık turizmi” adıyla isimlendirilen önemli bir turizm şeklini meydana getirmiştir.

2.3.1.1. Termal Su Tedavisinin Sağlık Açısından Esasları

Modern fizik ve kimya üzerine kurulan kaplıca tedavisi pek geniş temellere dayanmaktadır. Hekimler, kimyacılar, fizikçiler, Jeologlar, Mühendisler birlikte çalışmaktadırlar. Her hekimin bu hususta geniş bilgileri olması şarttır. Artık kaplıcaların şifalı tesirlerinin belli olmayan, gizli, hatta ilâhi kuvvetlere, maddelere, terkiplere verilmesi devri geçmiştir. Artık kaplıcalar bilgisi kişisel tecrübelerin, genel düşüncenin hüküm sürdüğü bir saha olmaktan çıkmış, fizik ve kimyanın ölçüleriyle çalışan fizyoloji, farmatoloji ve patolojinin hakim olduğu bir bilgi yatağı olmuştur.

Kaplıcaların ve maden sularının şifalı tesirlerini anlamak ve onları tedavide uygulamak için suların fizik ve kimyevi vasıflarından faydalanmak lâzımdır. Bunlar olmadan herhangi bir tedaviye başlamak doğru sayılamaz.

⁵⁵ A.g.e. s.29.

Suyun insan sağlığı açısından olumlu etkileri keşfedilince tıbbi tedavi alanında kullanılmaya başlanmıştır. Suyun organik ve ruhsal rahatsızlıklar üzerindeki tesiri insanı suya daha ilgili hale getirmiştir. Durgun suyun huzur veren görünümü, çağlayanların muhteşem görüntüsü dalgalanan denizin veya gölün insan ruhuna huzur veren dinlendirici bir etkisi vardır. 20. asrın başlarına kadar büyük akıl hastanelerinde tedavide suyun sıcak ve soğuk şok etkisi ve dinlendirici sesinden yararlanıldığı bilinmektedir. “Tarih boyunca Hitit, Yunan, Roma, Selçuklular zamanında kaplıcalara bir hastane gözü ile bakılmıştır”. Kimyasal bileşimleri farklı olan su rezervlerinin farklı kullanma (tedavi şekli) itibarıyla birçok rahatsızlığa iyi geldiği uzmanlarca tespit edilmiştir. “Maden sularının ve çamurların hastalıkların tedavisindeki olumlu etkisine "indikation" denir”.⁵⁶

Şifalı kaynaklar tedavisinin en önemli şartlarından biri, sağlığı koruma bilgisinin şartlarına göre temiz, hastalıkların bulaşmasına yol vermeyen, hastaları ruhen ferahlandıran ve eğlendiren tiksindirmeyen tesislerin yapılmasıdır.

Kaplıca tedavisinde diğere önemli bir nokta da tedavinin ne suretle tatbik ve nasıl hareket olunacağını bilmesidir. Şüphesiz kaplıcadan hastaların ne suretle faydalanacağını tayin etmek hekim işidir. Her hastaya, her hastalığa, her zaman aynı usulleri tatbik etmek doğru olamaz.

Diğere önemli meselelerden birisi de banyoların iyi tertiplenmesi, kullanma esnasında şifalı tesirlerinin bozulmamasıdır. Bir çok kaynakların suhunetleri çok yüksek olup güçlükle girilmekte veya ılıtmak için yabancı sular karıştırılmaktadır. Ilıca sularının sıcaklıklarının dayanabilecek bir hale getirilmesi için soğutulmaları lâzımdır. Soğutma ya havuzlar içerisinden borularla soğuk su geçirilerek veyahut karıştırılarak yapılır; yahut da geniş havuzlarda bir müddet bırakılarak soğutulur. Bunların her birisinin iyi ve fena tarafları vardır. En iyi usul birincisi olmakla beraber yapılması pahalı ve her yerde soğuk su bulmak imkânında olmadığından bazen kabil değildir. Her halde bir kaplıcada bütün şartları gözönüne koyarak iyice düşünmek ve tedavi olunacak hastalıklara göre uygun tesisler yapmak mecburiyeti vardır.⁵⁷

- Ateşli hastalıkları olanlar

⁵⁶ ÜLKER, Sağlık Turizmi, s.18.

⁵⁷ DABAN, Mümin. Türkiye’de Doğa Şifası, FKB Yayınları, 1993, s.79.

- Alexli dönemdeki iltihabi romatizmal hastalıkları olanlar
- Anemi ve tümörlü hastalar
- Kanamalı veya kanamaya eğilimli hastalıkları olanlar
- Hipertansiyonlu ve kalp yetmezliği olan hastalar
- İnsüline bağımlı şeker hastaları
- Açık yaraları olanlar
- Epilepsili hastalar
- Aşırı şişman olan hastalar
- Varisleri (bacak) olan kişiler kaplıcalara girmemelidir.

Banyo sabahları hafif bir kahvaltıdan sonra yapılmalı, banyo sonrasında yeterli sıvı ile desteklenmelidir.

Kaplıca tedavisinde, tedaviye başlandıktan 4-7 gün sonra şikayetlerde azalmaların başlaması beklenilirken, aksine ağrılarda artmalar başlarsa ve bunun yanında ateş yükselmesi, bulantı ve kusma şikayetleri ile tahammülsüzlük belirtileri ortaya çıkarsa, kaplıca krizi denilen olayla karşılaşılır ve hemen tedavisi gerekir.⁵⁸

Kas-İskelet sistemi hastalıklarında temel tedavi yöntemleri;

- İstirahat,
- Hasta bölgenin korunması,
- İlaç tedavisi,
- Fizik tedavisi,
- Egzersiz tedavisi,

⁵⁸ Kütahya Dergisi, Kütahya Esnaf ve Sanatkarlar Derneği Yayın Organı, Mayıs-Haziran, Kütahya, 1997.

- Rehabilitasyon,
- Cerrahi tedavidir.

Kaplıca tedavisi Fizik Tedavinin Hidroterapi (su ile yapılan tedavi) alt grubu içinde değerlendirilebilir.

Temel tedavi yöntemleri ile kombine edilerek Doktor kontrolünde uygulanacak olan Kaplıca Tedavisi Kas-İskelet sistemi hastalıklarında büyük yararlar sağlayabilir.

Kaplıcanın tedavi edici etkisi iki ana mekanizma ile açıklanır:

1. Biyokimyasal-Spesifik etki; su içinde bulunan erimiş mineral ve gazlarını deri yoluyla emilmesi sonucu vücut metabolizmasında değişikliklere sebep olmaları,
2. Termal-Nonspesifik etki; suyun sıcaklığı ve çevre faktörlerin etkisi ile kan dolaşımının artması, metabolizmanın hızlanması, sinir sisteminin ve hormonal sistemlerin uyarılması.

Ayrıca kaplıca tedavisinin; genel durumda düzelme, kan dolaşımından artma, solunum hızlanması, iç organı işlevlerinde artma, vücut ısısında artma-terleme, bozulmuş hormonal ve sinirsel dengelerde düzelme, ağrılarda azalma ve kas spazmlarının çözülmesi, hareket kapasitesinde artma, eklem ve kaslardaki kalıcı hasarların önlenmesi, psikolojik rahatlama gibi etkileri olduğu bilinmektedir.

Termal sular ve çamurlarının belirli hastalıklar için yapmış olduğu olumlu etkiye "Indication" denir.

Termal suyun içerisinde bulunan maddeler iyon ve kolloid biçimindedirler. Bu nedenle kaplıca suyunun içine girilince, kaplıca suyu ile deri arasında bir elektrik akımı meydana gelir. Bu elektrik akımı, termal sudaki yüksek enerjili bu maddeleri deriden geçirerek vücudun içerisine girmesini sağlar. Kan dolaşımı ile bütün vücuda yayılan bu maddeleri başta bütün salgı bezleri olmak üzere vejeratif sinir sistemi bütün dokuları, bütün hücreleri etkiler ve bozulmuş olan organları sağlığına kavuşturur. Bu özelliklere, termal suyun biyolojik etkisi denir.

Termal suların bir özelliği de sularda bulunan doğal radyoaktivitedir. Doğal radyoaktiflik yerkabuğundaki radyoaktif elementlerin (uranyum, tortum, radyum vb.) ışınlar yayarak doğal yolla parçalanmasıdır. Sularla taşınan doğal radyoaktivitenin kaplıca tedavisi sırasında organlara yerleşerek yaydığı ışınların çeşitli hastalıkları iyileştirdiği bilinmektedir.

2.3.1.2. Termal Suların Özellikleri ve Tedavide Etkili Olduğu Hastalıklar

Şişmanlıkta

1. Kalevi - Sulfatlı (İngiliz tuzlu, acı kaynaklar) içmeler
2. Tuzlu kaynaklar :

Kadın tenasül uzvu hastalıklarında

A. Amenorrhoe (aybaşı gelmediğinde)

Demirli ve arsenikli kaynaklar

B. Klimakterik dertlerde (adetin kesilmesinde)

1. Akratothermeler.
2. Sıcak sole kaynakları (banyo)
3. Sulfatlı kaynaklar

C. Rahim iltihapları.

1. Kükürtlü ve demirli çamur (Moore) banyoları
2. Tuzlu Sole banyoları.
3. Sıcak Sole banyoları

Nıkris (Goutte)

İçmeler :

1. Kalevi kaynaklar.
2. Tuzlu kaynaklar.
3. Kükürtlü sular.
4. Kalevi Sulfatlı kaynaklar.
5. Kükürtlü, demirli çamurlar

Deri hastalıkları

Egzema

1. Kükürtlü banyolar.

2. Sole banyoları

Psoriasis

Egzemada gösterilen banyolar

İçmeler : Arsenikli sular

Kalp ve damar hastalıkları

Muhakkak hekimin gözetimi altında yapılmalıdır

1. Karbondioksitli kaynaklar (karbon gazlı banyolar).
2. İyotlu kaynaklar.

Tüberküloz

Burada banyo değil iklim tedavisi lâzımdır. Sade yüksek değil, orta iklim de iyidir.

Catarrhe, Asthma, Emphysem vesaire

Bunlarda iklim tedavisi esas. İnhalation (kalevi, tuzlu kükürtlü kaynaklarından istifade olunabilir)

Adele romatizması

1. Basit sıcak hamamlar,
2. Kükürtlü banyolar,
3. Tuzlu banyolar,
4. Çamur banyoları (Moore)

Essudatif Diathese (Skrofulose) ve Rachitizme:

1. Kalevi-tuzlu-gazlı kaynaklar,
2. Tuzlu kaynaklar.
3. Sıcak banyolar.

İdrar yolları hastalıkları:

1. Kalevi-toprak kalevili kaynaklar.
2. Kalevi kaynaklar
3. Evde içmeler
 - a. Kalevi sular
 - b. Kalevi-tuzlu, gazlı sular
4. Lithium'lu sular

Hazım borusu hastalıkları

Mide-Barsak iltihabı

1. Fazla hamızlı olduğunda kalevi kaynaklar,
2. Az hamızlı olduğunda tuzlu sular

Barsak tembelliği ve basur :

1. Sulfatlı (İngiliz tuzlu) kaynaklar
2. Acı sular (evde içme için)
3. Tuzlu sular

Karaciğer ve safra yolları hastalıkları :

1. Acı kaynaklar
2. Tuzlu sular
3. Kalevi kaynaklar
4. Evde içmeler için müşhil, kalevi müşhil sular

Diabetes (Tali tedavi)

1. Kalevi kaynaklar
2. Tuzlu kaynaklar
3. Yine tali olarak sulfatlı sular
4. Kükürtlü sular⁵⁹

Su içinde erimiş mineralleri, deri yolu ile emilerek vücut metabolizmasını etkilediği ve suyun sıcaklığının kan dolaşımını artırmak suretiyle etki gösterdiği zannediliyor.

2.3.2. Termal Tesislerin Hijyen Amaçlı Kullanımı

Sağlıklı bir yaşam sürmek, sağlık kurallarına uymakla mümkündür. “Sağlık kuralları” deyimi “Hijyen” terimi ile eş anlamlıdır. “Hijyen, sağlıkla ilgili kuralları koyan, bu kuralların en iyi uygulama şeklini araştıran, yani yol gösteren bilim dalıdır. Bu kuralları uygulamaya koyan bilim dalına da Sanitasyon denmektedir.

⁵⁹ DADAN, Türkiye’de Doğa Şifası.

Hijyen, uygarlık ile birlikte, teknik ve ekolojik koşullara paralel olarak değişik gelişmeler gösteren bir süreçtir.

Yıkanma ve temizlik önce akarsu boylarında yerine getirilmiştir. Daha sonraları kapalı mekanlarda kaplarda havuzda teknede vücut temizliği yapılmış bu da yeterli görülmemiştir. Durgun suda yıkanmanın temizliğin gerçekleşmesinde tamamen etkili olmadığı görülmüş, yıkanma sonucunda ortaya çıkan pisliğin aynı ortamda bulunması insanları yeni arayışlara yöneltmiştir. Türkler termal sularda kurna sistemi ve ayrı kaplar geliştirerek bu konuda önemli bir çığır açmışlardır. İlerleyen yıllar bilimin ve teknolojinin gelişmesiyle yıkanma üzerinde olumlu gelişmelere sahne olmuştur. Sadece kişinin yıkanması istenen amaç olmaktan çıkarak, çevresinin de temizlenmesi gerekliliği fark edilmiştir. İnsanlar buldukları ve kullandıkları alanları ve bu alanların etrafında temizlemeyi, sağlıklı hale getirmeyi hedeflemişlerdir.

Hastalıklardan ve sakatlıklardan korunma yolları arayan uygar toplumlarda temizlik hem kişilerin, hem de toplumun sağlığı için yapılmıştır. Düzenlemeler ve alınmış önlemler hijyenik çerçeveye belirlenmiştir. İçilen suyun ve yenilen gıdaların temiz olması, tuvalet banyo gereksinimlerinin sağlıklı olması ve bunların arasında insanların eğitimi toplumsal sağlık konuları arasında yer almaya başlamıştır.

Sağlığı korumak ve geliştirmek kişisel hijyen ile başlar. Toplumun her bireyine, bilgi ve alışkanlık olarak kazandırılması gereken ilk konu, hijyen konusudur. Hijyen konusunu sadece bilmek yeterli değildir. Bu konuyu uygulamak ve de alışkanlık haline getirmek çok önemli noktadır.

Kişisel hijyen denilince, bir günlük normal yaşamda sabahtan gece yatıncaya kadar kişinin, sağlığını koruması ve sağlıklı olarak kalabilmesi için yapması gereken davranışlar akla gelir. Temizlik, beslenme, giyinme, uyku, dinlenme, spor, boş zamanları değerlendirme vb. alışkanlıkları kapsar.

Bu nedenle hijyen eğitiminin ailede başlayarak eğitim kurumlarıyla önlemlerle işlenmesi gerekmektedir.

“Sağlık ailede başlar” ve çocuklar aile ortamında doğar doğmaz uygulanması gereken birçok sağlık kuralları vardır. Sağlıklı yaşamla ilgili bu kurullarla çocuklar ilerdeki rollerine aile içinde hazırlanmaktadır. Aileden olumlu davranışları kazanan çocuk, sağlıkla ilgili konularda iyi eğitilirse; anne ve babalar öğrenmekte olan çocukları için, içinde

buldukları toplumun kuralları, gelenek ve görenekleri sağlık uygulamaları vb. unsurlarda iyi birer model teşkil edeceklerdir.

Kişisel temizlik, aile temizliği, toplumsal temizlik konuları tek tek irdelenebilir. Sağlık amaçlı kullanılan, topluma hizmet veren tesislerde insanlar bu mekanları toplu olarak kullanmaktadır. Hijyen kurallarına önem verilmediğinde insan sağlığını tehdit eder durumlar görülebilmektedir. Toplu kullanılan tesislerde bulunan ünitelerin hijyen kuralları içerisinde işletilmesi turizm etkinliklerinde insanların tesisleri tercih nedenlerini etkilemektedir.

Termal tesislerin kullanımında da pek çok kişinin bir araya gelmesi ve sıkı temas ortamının bulunması pek çok hastalığın doğmasına ya da yayılmasına neden olmaktadır. Aktivitenin süresi, yapıldığı mekan gibi hususlar tesis işletmecileri tarafından dikkatle hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

Tesisler yoluyla toplum içinde enfeksiyon yayılmaması için önlemler alınmalı sosyal hijyen kurallarına önem verilmelidir.

Organizasyon yapılan yerlerde hijyenik önlemler:

- Su depoları ve özellikle içme sularının korunması,
- Yiyecek maddelerinin korunması,
- Dışkıların hijyenik yollarla bertarafı,
- Topluma açık yerlerin temizliği,
- Aşı programları, karantina ve sağlık kontrolü uygulamalarıyla epidemik kontrolün yürütülmesi gerekir.

Havuzların sularının daimi dezenfekte edilmesi, 12 saatte bir tamamen değiştirilmesi, haftada bir suyun boşaltılarak temizlenmesi, havuza gireceklerin muayeneden geçirilmesi gerekir. Deri hastalığı, akıntılı göz ve kulak iltihabı olanlar, açık yaralı olanların girmelerine müsaade edilmemelidir. Havuza işemek ve sümürmek kat'i şekilde yasaklanmalıdır.⁶⁰

Bu önlemleri tesis işletmecilerinin belirli bir kurallar sistemi şeklinde düzenlemesi ve tesislerde uygulanmasını sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle tesisten faydalanan fertlerin kendi temizliklerine özen göstermeleri, havuza girmeden duş almaları, ayaklarını antiseptik solüsyona sokmaları gibi önlemlerle kişisel ve sosyal hijyeni sağlamaları

⁶⁰ İMAMOĞLU, Osman. Türkiye'de Seyirci ve Sporcu Sağlığı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1991, s.268.

gerekmektedir. Ayrıca bireylerin taşımakta oldukları herhangi bir bulaşıcı hastalığı fark eder etmez tedaviye başlaması ve toplu kullanılan hizmet alanlarından uzaklaşması hem kendi hem de diğer insanların sağlığı açısından son derece önemli bir görevdir.

O halde termal tesislerde gerek fert sağlığı açısından gerekse sosyal sağlık açısından hijyenik önlemlerin dikkatle değerlendirilmesi zorunluluğu tesislerden faydalanan fertlerin sağlık açısından korunmasını sağlamak, rahat banyo ve soyunma odaları yaptırmak, tuvaletlerin hijyenik olması vb. gibi unsurlar tesislerin sorumlulukları arasındadır.

Tesis işletmecilerinin ve işletmeden faydalanan insanların üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirmeleri ile sosyal hijyen kuralları sağlanmış olur.

2.3.3. Termal Tesislerin Spor ve Rekreatif Amaçlı Kullanımı

Toplumlarda ekonomik ve sosyal gelişmenin artması ile birlikte eğlenme dinlenme seyahat etme, beslenme ve konaklama faaliyetleri iç turizm ile doğru orantılı olarak artmıştır.

Boş zamanların değerlendirilmesinde önceleri rekreasyon etkinlikleri ön plana çıkmış daha sonra ulaşım olanaklarının ve boş zamanların artmasıyla turizm etkinlikleri daha çok kişinin yararlanabileceği bir olgu haline gelmeye başlamıştır.⁶¹

Yabancı terminolojide bir hastalıktan sonra eski haline gelmek, tazelenmek, yorgunluğu giderek eski iş ve başarısını kazanmak anlamlarına gelen rekreasyon, zamanla eğitime de girmiş ve bir anlamda insanların boş zamanlarının değerlendirilmesini ifade etmeye başlamıştır. Rekreasyon insanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı bir faaliyete katılması ile monoton modern hayat ve yaşam kavgasının sıkıcı havasından sıyrılarak kendisini bulması ve kendi duygularına ortak olacak diğer insanlarla kaynaşarak zevk içinde sosyal bir kişilik kazanmasıdır. Boş zamanı ve boş zaman değerlendirme aynı anlama gelmeyen iki kavram olup; boş zaman kişinin çalışmadığı, yaşam zorluklarının ve biçimsel görevlerinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır. Boş zamanı değerlendirme ise, boş zamanda yapılan etkinliklerle ilgilidir. Boş zamanı değerlendirme bu iki kavramın uygulamadaki karşılığı olarak geliştirilmiştir ve

kullanılmaktadır. Boş zamanları değerlendirme etkinlikleri içeriklerine ve yapıldığı mekanlara göre çok çeşitlidir. Bu etkinliklerden hangisinin tercih edileceği kişinin yapısına, cinsiyetine, eğitimine, sahip olduğu olanaklara ve yeteneklerine bağlıdır.⁶²

“Rekreasyon bir kişinin serbest zamanında gönüllü olarak seçtiği, zevk verici aktivitelere katılma eylemi olarak görülmektedir”. Katılma eylemi içerisinde yer almaktan ziyade giderek katılma sırasında uğraşılan heyecan verici bir deneme görüşü ağırlık kazanmaktadır. Ayrıca “rekreasyon toplumda önemli bir ekonomik güç, hükümetin önemli bir sorumluluk alanı ve milyonlarca kadın-erkek için bir istihdam kaynağı olan sosyal bir kurum olarak kabul edilmiştir.” Serbest zaman dilimi içerisinde gerçekleştirilen Rekreasyon faaliyetlerini günlük hayatımız içerisinde programlı veya programsız olarak uygulamaktayız. Rekreasyon faaliyetlerini bazen sosyolojik gereksinimler olarak, hafta sonu gezileri, komşu ziyaretleri, hali saha maçları, şeklinde icra etmekteyiz. Bazen de oyun kavramı içerisinde uyguladığımız Rekreasyon faaliyetleri tavla ve tombala. partileri, el sanatları, yürüyüş, bisiklet gezileri, aerobik, piknik, balık avı gibi faaliyetlerle günlük hayatımız içerisinde önemli bir yere sahiptir. Rekreatif faaliyetler bireylere hayattan zevk alma, mücadele ve rekabet etme, disiplinli olma, çok yönlü düşünebilme yeteneği, başarıya azmi ile sağlıklı bir dünya görüşü gibi değerleri kazandırır.⁶³

⁶¹ ÇABUK, A.: **Turizm Çevre İlişkisi**, Gündem 21 Kapsamında Turizmde Çevre Bilinci Kazandırılması Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniv. Fen Bilimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

⁶² ÖZTÜRK, Füsün. **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, Bağrgan Yayınevi, Ankara, 1998, s.91.

⁶³ ÇİMEN, K.: **Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi**.

Tablo 2. 1. Rekreasyon Faaliyetlerinin Özellikleri

• Serbest zaman diliminde yapılır.
• Birey gönüllü olarak katılır.
• Birey yaptığı aktiviteden mükafat olarak zevk alır.
• Kadın-Erkek her yaş grubuna hitap eden alanları mevcuttur.
• Birbirinden çok farklı alanlarda ve mekanlarda yapılabilme özelliğine sahiptir.
• Rekreasyon bireyc başarıma azmi, üretim sevinci, rekabet, dayanışma, güven duygusu, sevinç, ruhsal ve bedensel sağlık gibi değerleri kazandırır
• Rekreasyon kendi başına bir alan olup, uzman kişiler tarafından kişiye özel bilinçli olarak organize edilir.

Spor, rekreasyonun en kapsamlı, çeşitli ilgi çeken alanlarından birini oluşturmaktadır. Spor ve rekreasyon karşılıklı olarak birbirlerini etkilerler. Spor insanların rekreatif gereksinimlerini karşılamada önemli bir hareket alanı sağlarken, rekreasyon da, sporun toplumsal yaygınlaşmasında ve sportif başarılar elde edilmesinde önemli roller üstlenmiştir. Spor bu rolünü genellikle herkes için spor veya sağlık için spor gibi etkinlik rollerini yerine getirerek gerçekleştirmektedir.⁶⁴ Spor bir boş zaman uğraşısı olarak yani amatörce yapılan şekliyle rekreatif faaliyet özelliği taşımaktadır. Dumas'a göre spor, insanın emrinde ve hizmetinde olursa rekreasyon faaliyeti, eğer insan sporun emrine girerse o zaman da spor bir meslek özelliği taşıyan rekreasyon faaliyeti kapsamı dışında kalmaktadır. Kitle iletişim araçları sayesinde ülkenin hatta dünyanın hemen her yerinde gerçekleşen değişik spor aktiviteleri, evimizin içine kadar gelmektedir.⁶⁵

Günümüzde Türkiye'de hızla çoğalan kalkınma hamleleriyle her geçen gün artan iş gücü verimliliği beraberinde turizm faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur.

Turizm ve rekreasyon faaliyetleri için çevresel etkinliklerin iyi planlanmamış olması gelecekte bu sahadan faydalanabilme ve bilme imkanını olumsuz etkileyecektir. Bu nedenle turizm alanlarını doğal imkanlarından yararlanırken planlı ve programlı çalışmalar yapılmalı organizasyonlar, uzman eğitim ve yöneticilerle hazırlanmalıdır.

⁶⁴ KARAKÜÇÜK, Rekreasyon, s.18.

⁶⁵ ŞAHİN, H.: Sporcuların Performans Sporuna Bıraktıktan Sonraki Yaşamlarında Boş Zaman Değerlendirme İlgilerinin Araştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1997, s.28.

Türkiye jeolojik konumu ile Asya ve Avrupa kıtaları sırasında yer alması itibarıyla bir kültür köprüsü durumundadır.

İklim ve bitki örtüsünden bir zenginliği, güneşi, denizleri, doğal güzellikleri, tarihi zenginlikleri ve tabii suları ile Türk ve Dünya turizminin tercih ettiği önemli mekanlardan birisidir.

Günümüz Türkiye'sinde gelişmekte olan toplumun ekonomik ve sosyo-kültürel olanaklarının artması, beraberinde bilinçli bir toplumu getirmiştir. Sağlığın korunması, dinlenme, eğlenme gibi konular güncelleşmiş, halkın bu doğrultuda talepleri çoğalmıştır. Talebe hizmet veren sektörlerin çoğalması sağlık spor gibi olguların daha detaylı değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır.

Turistik mekanlara yoğun ihtiyaç duyulan bölgelerde kompleks tesislerin tercih edilmesinin kişilere biyoklimatik yararlar sağladığı bir gerçektir. Turizm sektörüne hizmet veren tesislerin bulunduğu mekânlar ve doğal imkânları kadar tesislerin halka arz ettiği olanaklar da turizm potansiyelini etkileyen önemli hususlardan biri olmuştur.

Turizm merkezlerinde sportif organizasyonlara yer verilme oranı iç ya da dış kökenli turistlerin bu merkezleri tercihlerinde son derece önemli rol oynamaya başlamıştır.

Günümüzde daha detaylı değerlendirilen sağlık olgusu beraberinde Yaşam Boyu Spor, Sağlık İçin Spor, Herkes İçin Spor, Sağlıklı Yaşam Sporu gibi olguları gündeme getirmiştir.

İnsanların boş zamanlarını değerlendirme ihtiyaçlarının gündeme geldiği ilk yıllardan günümüze kadar, spor aktivitelerine seyirci olarak katılım çok yoğun bir şekilde devam etmektedir. Günümüze nazaran rekreasyon faaliyetlerine seyirci olarak katılımın daha yoğun olduğu 19. yüzyılın başlarında tiyatrolar, sirkler sinemalar ve büyük statların tribünlerinde çeşitli sanatsal ve sportif faaliyetleri seyredenler, evlerinde radyo dinleyenler büyük yığınları oluşturmaktaydı. Bu yüzden rekreasyonun pasif türleri gelişim göstermekteydi.⁶⁶ İnsanların sadece seyirci oldukları bir takım spor dallarının cazibesine kapılarak zamanla o dallardan bazılarını sporcu olarak yönlendirmeleri göz önüne alındığında pasif katılımın aktiviteye geçişi özendirici bir durum olduğu da ortaya çıkmaktadır. Spor seyircisinin bu özellikleri onu bir sinema veya tiyatro seyircisinden ayırmaktadır. Diğer yandan sporun pasif yönünün teşvik

⁶⁶ KARAKÜÇÜK, *Rekreasyon*, s.17.

edilmesi, eğitimsizlikle beraber, öncelikle rekreasyonun ticari bir değer taşıdığı anlayışından ileri gelmektedir ki, bu yüzden sporu aktif olarak yapanların değil, sporu seyredenlerin sayılarında artış meydana gelmektedir. Ancak toplumsal, ekonomik ve teknolojik gelişmenin de etkisiyle durumun tersine çevrilmeye başladığı görülmektedir.⁶⁷ İnsanlar giderek, hekimlerin önerileriyle teknolojik gelişmelerin yol açtığı hareketsizlik nedeniyle ortaya çıkan sağlık sorunları karşısında spora aktif olarak katılmayı tercih etmektedirler. Sporcuların toplum içindeki statülerinin yükselmesi de ebeveynlerin çocuklarını öğrenimleri dışında spora katılmaya teşvik etmesine yol açmış, çocukların rekreatif etkinliklerinde spor ilk sıralarda yerini almıştır.

Bu hususlara daha fazla önem veren bireyler turizm amacı ile yaptıkları seyahatlerde tesisleri tercih ederken; eğlenme, dinlenme, rekreatif faaliyetlerde bulunma gibi hususların yanında sağlığı koruma, yeniden kazanma ve bunun için sağlıklı spor olanaklarından seçici davranmaya başlamışlardır. Bu nedenle tatil amacı ile gittikleri tesislerde sportif imkân ve olanakların bulunma oranı tesis tercihlerinde önemli rol oynamaktadır.

⁶⁷ ŞAHİN, Sporcuların Performans Sporuna Bıraktıktan Sonraki Yaşamlarında Boş Zaman Değerlendirme İlgilerinin Araştırılması, s.17.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TERMAL TURİZM İÇİNDE SPORTİF FAALİYETLERİN
KULLANIMI YERİ VE ÖNEMİ

3.1. TERMAL TURİZM VE SPOR İLİŞKİSİ

Türkiye termo-mineral kaynaklarca zengin bir ülkedir. 4 mevsimi bir arada yaşayan güneşli günlerinin sayısı yılın %65'ini kapsayan çevre kirliliğinden uzak uygun iklim yöreleri, 8000 km.lik kıyı şeridi bulunan yer altı zenginlikleri ve termal alanlarının kalite ve çokluğu ile dünya ülkelerinin başında gelen cazip bir turizm beldesidir.

Ancak bu potansiyelini yeterli ölçüde kullanmamaktadır.

Turizm içerisinde önemli bir yeri olan termalizm 21.yüzyılda değişen ve gelişen bilimlerin ışığında insanlar için yeni ve cazip bir alan olmaktadır.

Çalışma ve sağlık şartlarının ağırlaştığı son yıllarda insanlar, sağlıklarını korumada veya kaybetmekte ya da kaybedilen sağlığı yeniden kazanabilmelerinde önemli bir role sahip olan sağlık ve spor ilişkisinin bilincine varmışlardır.

Günlük yaşamın idamesi sırasında, boş vakitlerinde, tatil ve dinlenme zamanlarında diğer faaliyetlerden ziyade sağlık için sporla ilgilenmeye başlamışlardır.

Termal turizm içerisinde sportif faaliyetlere yer verilmesi, spor ve sağlık hizmetlerinin bir arada bulunmasını isteyen turistleri bu alanlara çekmektedir.

Tarihin tüm dönemlerinde suya yakın yaşayan medeniyetler sudan çok farklı şekillerde faydalanmasını bilmişlerdir. Su da yapılan ilk aktiviteler insanın varlığını koruyabilmesi gayesiyle diğer vücut aktivitelerinden farklı olmayan hareketler şeklinde uygulanmıştır. Yapılan savaşlarda nehir ve göllerin yüzülerek geçildiği bilinmektedir. İlk yüzme tekniği hakkındaki bilgiler Mısır dönemine ait duvar yazıları ve resimlerdir. Bu belgelerde "yüzmenin

kol ve bacakların değişken olarak vurulması şeklinde uygulandığı ve bu uygulamamanın en eski yüzme şekli olan "krawl" sili olduğu tespit edilmiştir".⁶⁸

"Yunanlıların yaptıkları spor alanlarının önemli bir bölümünün "kolimbetra" adını verdikleri yüzme havuzları olduğu bilinir".⁶⁹ Fakat tarih boyunca suda yapılan eğitim ve aktivitelerin tam olarak spor gayeli olduğunu söylemek doğru olmaz. Tarihte yüzmeyi ilk kez yarışma şeklinde uygulayanların Romalılar olduğu görülür. İlk dönemlerde askerlik ve beden eğitimi kültürünün gelişmesi gayesiyle yapılan yüzme çalışmaları daha sonra yarışma şeklinde uygulanmıştır.⁷⁰

Germanlerin de yüzmeye büyük yatkınlıkları olduğu bilinmektedir. "Feodalizm dönemlerinde şövalyelerin eğitiminde yapılan sportif aktiviteler arasında yüzme ayrı bir yer almıştır".⁷¹ İnsanlar zaman içerisinde suda yüzen araçlardan faydalanmayı keşfettiler. Su üzerinde güvenli olarak batmadan mesafe alabilecekleri sal, kano, gibi araçları kullanmaya başladılar. Önceleri ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları bu ulaşım araçlarını daha sonra yarış yapmak için kullanmaya başladılar. Tarihte bunun ilk örneklerini "Mısır Medeniyetinde görmekteyiz. Nil nehri boyunca yapılan Kano yarışmalarını o dönemden kalan duvar resimlerinde görmek mümkündür".⁷²

Günümüz modern toplumunda spor yarışmaları dünyanın en büyük organizasyonlarıdır. Artık gelişmiş toplumlarda fertlerin büyük bir çoğunluğu spor yapmaktadır. Malzemesinden yarış organizasyonlarına kadar büyük bir sektör olan spor insanların profesyonel olarak yaptıkları bir meslek kolu olmuştur. Yapılan spor aktiviteleri arasında su sporları büyük bir bölümü oluşturur. "Akarsularda" rafting, kano; "Göl ve Denizlerde" kürek, su kayağı, yelken, rüzgar ve dalga sörfü, triatlonun başlangıç parkuru; "Özel Havuzlarda" yüzme, trampelen atlama, su topu, senkronize ve artistik yüzme branşlarında yarışlar yapılmaktadır. Tüm uluslararası organizasyonlarda Avrupa Şampiyonalarında Dünya Şampiyonalarında, ve Olimpiyatlarda su sporları en çok seyircisi olan yarışmalar arasındadır.

⁶⁸ OLARU, A.M.: *Sportif Yüzme*, Başak Yayınevi, Adana, 1995, s.5.

⁶⁹ A.g.e. s.5-6.

⁷⁰ ÇİMEN, *Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi*, s.17.

⁷¹ OLARU, *Sportif Yüzme*, s.5-6.

⁷² A.g.e. s.8.

Spor tesisleri arasında en pahalı yatırımların başında yine havuz inşaatları gelmektedir. Ülkemizde “Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne ait olan kapalı ve açık yüzme havuzları sayısı aşağıdaki tabloda yer aldığı şekildedir”.⁷³

Tablo 3. 1. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne Ait Olan Kapalı ve Açık Yüzme Havuzları

Havuz Tipi	Faal Durumda	İnşaat Durumunda	Toplam
Kapalı Yüzme Havuzu	28	16	44
Açık Yüzme Havuzu	14	2	16
Genel Toplam	42	18	60

65 milyon nüfusu olan ülkemizin diğer ülkeler ile mukayese edildiğinde çok az ve yetersiz kapasitede tesise sahip olduğu görülür. Yine “Ülkemizde su sporları ile uğraşan kulüp lisanslı sporcu, hakem ve antrenörlerin branşlara göre dağılımı aşağıda yer aldığı gibidir”.⁷⁴

Tablo 3. 2. Ülkemizde Su Sporları İle Uğraşan Kulüp Lisanslı Sporcu, Hakem Ve Antrenörlerin Branşlara Göre Dağılımı

	Kulüp	Sporcu	Hakem	Antrenör
Yelken	45	1350	265	120
Yüzme Atlama Su Topu	66	18341	1321	638
Genel Toplam	111	19691	1586	758

Tablodaki sporcu sayısını antrenöre oranladığımızda yaklaşık olarak bir antrenöre 26 sporcu düşmektedir. Suyun insan hayatında kullanım şekillerinden birisi de ulaşım olmuştur. Tarih boyunca suyu çeşitli şekilde de kullanan insanlar, su kaynakları, göller, denizler uğruna büyük savaşlar yapmışlardır. “M.Ö. ve M.S. birçok devlet (Fenikeliler, Romalılar, Kartacalılar, Mısırlılar) deniz hakimiyeti için büyük mücadeleler vermişlerdir”.⁷⁵

⁷³ GSGM Sporda 10.Yıl, 1985-1994, GSGM Yayınları, Ankara, 1985, s.67.

⁷⁴ GSGM, A.g.e. s.141.

⁷⁵ Yeni Rehber Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi Yayını, Cilt 18, İstanbul, 1987, s.129.

Denizlerde hakim olan devletler karalarını da denetim ve emniyetine sahip oldular. Örneğin Türkler Akdeniz'de asırlarca hakimiyet kurmuş ve dünya ticaret yollarını bu sayede ellerinde tutmuşlardır. Zaman ilerledikçe insanlar denizlerde, göllerde, akarsularda kullanacakları yeni gemiler inşa etmişlerdir. Rüzgarla giden yelkenlilerin yerini, motorlu (buharlı gemiler) gemiler almışlardır. Ahşap⁴ gemiler yerine daha dayanıklı ve büyük sac gemiler inşa edilmiştir. Deniz ticareti arttıkça liman kentleri kurulmuştur.⁷⁶

Ticaretin yanı sıra deniz yolculukları ve deniz taşımacılığı da gelişmiştir. İnsanlar karayolu yerine deniz yolculuklarını tercih eder duruma gelmişlerdir. Sadece denizlerde değil göllerde ve hatta akarsularda da ulaşım için, kimi zaman tercihen kimi zamanda zorunlu olarak kullanılmaktadır.

Ülkemiz üç tarafı denizlerle çevrili, Çanakkale ve İstanbul boğazlarına sahip önemli bir coğrafi konumdadır. Ayrıca irili, ufaklı 300 gölün ve yüzlerce akarsunun bulunduğu topraklara sahiptir. GAP gibi bir projenin ülkemizde yapılabilmesi su rezervlerimizin ne denli zengin olduğunu göstermektedir. Ülkemizdeki deniz ulaşımının daha iyi yapılabilmesi gayesi ile ilk kurumlaşma 1910 yılında "Osmanlı Seyr-i Sefain İdaresi" adıyla teşkil edilmiştir. Bu kurum 1925 yılında "Seyr-i Sefain Müdüriyet-i Umumiyesi" adını alır. Daha sonra 1944 "Devlet Deniz Yolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü" kurulmuş ve kıyı güvenliğini sağlayan 94 yıllık "Şirket-i Hayriye" 1945'te Umum Müdürlüğü'ne dahil edilmiştir. 10 Ağustos 1951'de kurulan "Denizcilik Bankası" liman hizmetleri , karasularımızda can ve mal emniyeti; denizde gemi kurtarma, şehir hatları görevlerini üstlenmiştir. Son olarak 1984 yılında kurulan Türkiye Denizcilik İşletmeleri aynı görevlere haiz olarak hizmet vermektedir.⁷⁷

⁷⁶ ÇİMEN, Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi, s.19.

⁷⁷ A.g.e.

3.2. TERMAL TESİSLERDE SPORTİF FAALİYETLERİN UYGULAMA ALANLARI VE SPORUN ÖNEMİ

Dünya turizminde önemli bir yere sahip olan Termal Turizm bugün birçok boyutlarıyla ele alınıp geliştirilmiştir. Öncelikli olarak sağlık amacıyla termal alanları ziyaret edenler eğlenme, dinlenme ve boş vakitlerini değerlendirme olanaklarını ve bunun yanı sıra sağlıklarını korumada etkili rolü olan sportif faaliyetlere katılma imkanlarını tesislerde bulmak isterler.

Birçok ülkede insan sağlığı korunmasında ve devamlılığında spor aktiviteleri büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle ülkeler yasalarla kendi vatandaşlarına spor yapmayı özendirilmiş ve imkanların oluşturulmasında gerekli yatırımları yapmışlardır. Bunun sonucunda herkes için spor düşüncesiyle kampanyalar ve özendirici yayınlar yapılmıştır.

İşletmelerinde arz talep ilişkisini gözlemleyen, bu doğrultuda beklentiler paralelinde, herkesin spor yaparak sağlığını kazanması amaçlayan tesis yöneticileri, bölgesel spor ve sağlık merkezlerinde koşu pisti, spor sahası, yüzme kompleksi çok amaçlı spor salonu, cimnastik, açık sağlık merkezleri, kapalı sağlık merkezleri, aerobik salonu, kondisyon salonu ve diğer sosyal faaliyetlerin yapılabileceği alanların öneminin bilincine varmışlardır.

Termal turizm alanları da bu bilinçle düzenlenip işletilmelidir. Fakat Türkiye bu konuya yeterli derecede önem verilmemektedir. Termal turizm potansiyeli bakımından dünyanın ilk 10 ülkesi arasında yer alan Türkiye Termal alanlardan gerektiği gibi yararlanamamaktadır. Dünyaca ünlü termal turizmde söz sahibi Almanya sportif faaliyetleri ve spor tesislerini bu alanlarda geliştirmiştir.

Sovyetler Birliği spor komitesi başkanının deyimiyle; bütün spor faaliyetlerinin zevkini tatmanın mümkün olduğu kültür fizik ve sağlık komplekslerinde son yıllarda bir hayli gelişme olmaktadır. Spor kompleksleri, Rus hamamı ve saunalarını, masaj salonlarını, antrenman odalarını vs. içine alan sağlık kuruluşlarının üzerine oturtulmuşken, spor merkezleri daha fazla ve iyi donatılmış spor imkanlarına dayandırılmıştır.⁷⁸

⁷⁸ ZORBA, Erdal. Herkes İçin Spor ve Fiziksel Uygunluk, Herkes İçin Spor Fed. Yay., Ankara, 1999, s.8.

Bu açıklamadan Eski Sovyetler Birliğinde hamamların çevresine veya üzerine kurulan tesislerle insanların sağlığını kazanmasında rahatlamasında sportif faaliyetlere yer verildiği ve termal sulardan yararlandığı görülmektedir. Avrupada geliştirilen standartlarda termal tesislerde bulunması gereken koşullardan birisi de kapalı ve açık spor alanlarının oluşturulmasıdır.

Bugün Almanya 256 kaplıca ve 600 bin termal yatak sayısı ile dünyada Termal Turizmin lideri durumundadır. Fransa'da ise 104 kaplıca, 240 bin termal yatak vardır. İtalya'da 200 kaplıca 123 bin termal yatak sayısı mevcuttur. Bugün Japonya'da Beppu şehrine kaplıca maksatlı 13 milyon turist gelmektedir. Almanya'nın kaplıca turisti sayısı 7,5 milyon civarındadır.

Almanya geçmişte sondaj yolu ile sıcak sulara ulaşırken bugün yaptığı çalışmalarla termal turizm potansiyelini yakalamıştır. Banliyoloji ve Klimatoloji birimi Federal Almanya'da 26 tıp fakültesinde eğitimi yönlendirmektedir.

Türkiye'de bu alanda yeni yeni çalışmalar başlamakta ve modern gelişmelere sahne olmaktadır.

Türkiye'de sıcak su kaynakları ile açılmış kuyuların toplam debisi, 350 milyon litre/gün olarak hesaplanmıştır. Bunun anlamı, günde 1 milyon kişinin yararlanabileceği bir potansiyelin var olduğudur.

Bu denli yüksek bir potansiyele ve Avrupa'ya göre, iki buçuk kat fazla kür mevsimine sahip olmasına karşın, ülkemizin termalizmde alt yapı ve işletme yönünden büyük sorunları vardır. Türkiye'de termal kaynak potansiyeli ile nitelikli termal yatak sayısı arasında çelişkili bir durumdan söz edilebilir. Oysa, bileşim olarak çeşitlilik arz eden ve tüm ülkeye yayılmış olan termal kaynaklarımızın sağlık ve turizm amaçlı kullanılması halkımızın yüzyıllar öncesine dayanan bir geleneğidir. Bozulan sağlığını onarmak ve sağlıklı kalmak için kaplıcalara giden Türk halkı nezdinde bu seyahatler, büyük ölçüde dinlenme "rekreasyon" anlamını da taşımaktadır.

Türkiye'de kaplıcaların ve termal tesisleri büyük bölümü belediyelerce işlenmektedir. Belediyeler bu işletmenin çağın kuralları dışında sergilemekte kendini yenileyememektedir.

Türkiye termal tesislerin kaplıca özelliğine sahip olabilmesi 11.4.1983 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan yönetmeliğe göre, maden suları üzerinde kurulmuş termal tesislerin kaplıca niteliğini kazanabilmesi için, bünyesinde genel kür havuzu, kaynağın fiziksel ve kimyasal özelliklerinin elvermesi halinde içme ve inhalasyon kürü için bölümler, gaz ve çamur banyoları, özel banyolar, basınçlı duşlar, fizik tedavi bölümü, beden eğitimi salonu, doktor, sağlık personeli ve hasta muayene odalarının bulunması zorunludur. Ayrıca kaptaj sırasında maden sularının bulunması zorunludur. Ayrıca kaptaj sırasında maden sularının özelliklerinin kaybolmaması sağlanmalıdır. Tedavi üniteleri, konaklama tesislerinden ayrı binalarda ve kapalı geçitlerde bağlantılı olmalı, sauna, Türk hamamı, kol-bacak banyoları, oturma banyoları ile kür parkı, dinlenme, eğlence ve spor alanları düzenlenebilmelidir⁷⁹ denmektedir.

Türkiye’de birçok bölgede termal tesisler hamam niteliği ile işletilmektedir. Çevre imkanlarının son derece elverişli olduğu beldelerde, eğlence ve spor amaçlı alanlar ihmal edilmiştir.

İnsanlar spor yaptırmayı hedefleyen ülkeler, termal turizm alanlarından faydalanmayı ve termal turizm alanlarında sportif faaliyetlerle, bu alanlara canlılık kazandırmayı ön planda tutmaktadırlar.

Ülkemizde Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Değişikliği 14.3.1991 Tarih 3703 sayılı resmi gazetede yeni değişiklikleri ile aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

Madde 2. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü’nün görevleri şunlardır:

- a. (Değişik : 3703-14.3.1991). Vatandaşın ve okul dışı gençlerin fizik, moral güç ve yeteneklerini sağlayan beden eğitimi, oyun, cimnastik ve spor hareketlerini sevk ve idare etmek, bilgi ve beceri kursları düzenlemek, gençlerin kötü alışkanlıklardan korunması için gerekli tedbirleri almak.
- b. Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı bütün öğretim kurumlarının yurt içi ve yurt dışı spor faaliyetlerini programlamak, beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin esaslarını tespit etmek, yürütmek, bu faaliyetlere ait araç, gereç ve benzeri ihtiyaçları sağlamak.

⁷⁹ Anadolu Tıp Dergisi, Termal Tesisin Kaplıca Olabilmesi İçin.

- c. (Değişik : 3703-14.3.1991) Okul dışı izcilik ve spor faaliyetleri ile gençlik faaliyetlerini programlamak, düzenlemek, yönetmek ve gelişmesini sağlamak, spor idarecisi, antrenör, monitör, spor elemanları ve hakemleri yetiştirmek, eğitmek ve sayılarını artırmak, eğitim merkezleri kurmak.
- d. (Değişik : 3703-14.3.1991) Sporcu ve spor kulüpleri ile gençlik derneklerinin tescil, vize, aktarma işlemlerini yapmak.
- e. Spor federasyonlarının kurulması ve spor dallarını belirlemek için gerekli usul ve esasları tayin ve tespit etmek.
- f. (Değişik : 3703-14.3.1991) Beden eğitimi gençlik ve spor faaliyetleri için gerekli olan gençlik merkezler, hostelleri, kampları ile saha, tesis ve malzemeleri yapmak, yaptırmak, işletmek ve bu tesisleri vatandaşın istifadesine sunma).
- g. Sporcu sağlığı ile ilgili tedbirleri almak, sporcu sağlık merkezleri açmak, açtırmak, işletmek, işletilmesine yardımcı olmak, sporcuların sigortalanması işlemlerini yapmak ve yaptırmak.
- h. Spor müsabakalarında milletlerarası kuralların ve her türlü talimatın uygulanmasını sağlamak.
- i. Futbol müsabakalarında müşterek bahis (Spor-Toto ve Spor Loto) düzenlemek, yönetmek.
- j. Beden eğitimi ve spor alanında teknik bilgi ve spora ilgiyi artıracak yayınlar yapmak, faaliyetlerde bulunmak.
- k. Gençliğin boş zamanlarının değerlendirilmesi hususunda diğer kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- l. Milletlerarası spor temas ve münasebetlerinde resmi merci görevi yapmak.
- m. Bu kanuna göre tescili yapılmış bulunan spor kulüp ve kuruluşları ile spor amacını taşıyan teşekkül, sporcu ve spor elemanlarını denetlemek.
- n. Başarılı sporculara ve çalıştıracılarına ayni ve nakdî yardım yapmak ve yapılmasını sağlamak, ödüllendirmek.

o. İlgili mevzuat ve Bakanlıkça verilen benzeri görevleri yapmak.

Vatandaşın ve okul dışı gençlerin fizik moral ve yeteneklerini beden eğitimi, oyun, cimnastik ve spor faaliyetlerini sevk ve idare etmek, gençlerin boş zamanlarının değerlendirilmesine ilişkin hizmetleri yürütmek bilgi ve beceri kursları düzenlemek, gençlerin kötü alışkanlıklardan korunması için gerekli tedbirleri almakla görevli Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü iç turizme katkıda bulunmak, gençlerin milli değerlerini kazanması ve boş zaman etkinliklerinde bulunması zinde, güçlü ve dinamik yapıya kavuşmasında tatil günlerinde düzenlediği organizasyonlarla bu amacına ulaşmada termal tesis alanlarının kullanımının yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Doğal güzellikleri ile yeşilin hakim olduğu, etrafı ormanlarla kaplı birçok termal tesis alanları bu imkanlar için son derece elverişli yerlerdir.

Bu faaliyetlerin yürütülmesinden sorumlu Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü, izcilik faaliyetlerinin yürütülmesini sağlamak, gençlerin serbest zamanlarını sportif sosyal ve kültürel faaliyetlerini değerlendirmelerine ilişkin hizmetleri yürütmek, ihtiyaç duyduğu alanlarda bilgi ve beceri kursları düzenlemek, gibi görevlerini yürütmede; termal alanlar ideal yerlerdir. Turizm potansiyeli içerisinde yeni bir patlamanın görüleceği termal turizm alanları sportif organizasyonlara son derece elverişli mekanlardır.

Günümüz Türkiye'sinde 2000'li yıllarda termal tesis alanlarında yapılan organizasyonlar ve bu organizasyonlardan faydalanan bireylerin sayısı yeterli seviyede değildir. Sınırlı sayıda termal tesis alanının bu tip faaliyetler için kullanılıyor olması gençlerin büyük çoğunluğunun bu faaliyetlerden yararlanabilme olanağı bulamamasına neden olmaktadır.

Eğitimde fırsat eşitliği ilkesi gözönüne alınarak bu tür faaliyetlerin daha geniş kitlelere yaygınlaştırılması için il, ilçe, kasaba ve köylerde okullar ve basın yayın organları vasıtasıyla tanıtım yapılmalı, insanlar bu alanlara kanalize edilmelidir.

Bugün şehirlere baktığımızda oyun alanları ve spor komplekslerinde spor yapan her yaşta insanı görmek mümkündür. Bu sayı eğitim düzeyi ve gelişmişlik oranıyla daha da artacaktır. Bugün gününbirliğine veya daha uzun süre tatile çıkanlar yanlarında spor malzemelerini de götürmeyi ihmal etmemektedirler, gittikleri yerlerde sportif faaliyette

bulunma ihtiyacını hissetmektedirler. Bu nedenle gittikleri ortamları seçerken spor yapabilme imkanları tercihlerini yönlendirmektedir.

İç ve dış turizm potansiyeline hitap eden termal turizm işletmelerinin bu talebi göz önünde bulundurarak işletmelerinde çeşitli spor organizasyonları ve aktivitelerine yer vermeleri işletmelerinin tercih edilmesinin önemli nedeni olacaktır.

Turizm talebindeki artışa cevap verebilmek, turistik tesis yatırımlarının artması ile mümkündür. Bu yatırımların artması, işgücü talebini artıracığı gibi turistik işletmelerin de işgücü talebini artıracaktır.⁸⁰

Bu nedenle termal alanlardaki yatırımların artırılması gerekmektedir. Varolan tesislerde çağın gerekleriyle modernize edilmelidir.

Ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme, bölgeler arası gelişme farklılıklarını en aza indirme amacını taşımaktadır. Bölgeler arası dengesizliğin giderilmesi bakımından turizmle ilgili görüş, tarım ve sanayi faaliyetleri yönünden yeterli kaynak ve gelişme imkanlarına olmamasına rağmen zengin turizm potansiyeline sahip bölgelerin planlı ve etkin bir turizm uygulaması sonucunda, turistik yönden kalkınmalarının ve dengeli bir şekilde gelişmelerinin mümkün olmasıdır.⁸¹

Türkiye’de bölgeler arası gelişmişlik dengesizliğin giderilmesinde iç turizm gelişmemiş bölgelerde aktif hale getirilmeli, tüm bölgelere yayılmış termal alanların planlı ve etkin bir şekilde çağdaş yapılar haline getirilmeli bu alanlarda sportif organizasyonlara yer verilmesi gerekmektedir.

Turistlerin “seyahatleri sırasında kalacakları tesisler, bu tesislerde bulunan imkanlar, beslenme, hijyen, eğlence, spor olanakları, tesise ulaşım gibi unsurları turistlerin gideceği tesisi seçmesinde önemli rol oynar.

İşletmelerin bu faaliyetlere yeterli bütçe ve donanımı ayarlamalı ve maliyet unsuru olarak görmemeli, geleneksel spor faaliyetlerine, günümüz spor oyunlarına aktif veya seyirci olarak katılımlarının teşvik etmelidir.

⁸⁰ TİMUR, Alp. **Turizmin Ekonomik Etkileri ve Türkiye Bakımından Bir Değerlendirme**, Doçentlik Tezi, Ege Üniversitesi, İşletme Fakültesi, 1982, s.123.

Geleneksel sporlardan karakucak ve yağlı güreşler düzenlenip, broşürlerle tanıtılabilir, ödüllü olarak müsabakalar düzenlenebilir. Bu organizasyonların sosyal etkinliklerde sıkça uygulandığı görülmektedir.

Bu tür organizasyonlarda turizm bölgesinde bir canlılık oluşacaktır. "Her çeşit spor faaliyetini, Türk gencinin milli terbiyesinin ana unsurlarından saymak lazımdır. Bu işte hükümetin, şimdiye kadar olduğundan çok daha ciddi ve dikkatli davranması, Türk gençliğini spor bakımından da milli heyecan içinde özenle yetiştirilmesi önemli tutulmalıdır."⁸²

Atatürk bugün dahi sporun önemini kavrayamayanlara seslenmektedir. Yapılan her sportif faaliyet ülke gençliğinin milli heyecanla yetiştirilmesinde etkili olurken sağlıklı neslin habercisi olacaktır.



⁸¹ BAKIR, Mehmet. **Turizm Yatırımlarında Döviz Faktörü ve Proje Değerlendirmede Kullanma Yöntemleri**, Ankara, 1978, s.20.

⁸² ÖZTÜRK, Füsün. **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, s.116.



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
KÜTAHYA İLİNİN GENEL DURUMU VE TERMAL ALANLARI

4.1. KÜTAHYA İLİNİN GENEL DURUMU

4.1.1. Ulaşım

Kütahya ili, coğrafi konum itibariyle tarih boyunca ulaşım hatları üzerinde bir geçiş bölgesi, bir düğüm noktası olma özelliği göstermiştir. Birkaç yüzyıl Anadolu eyaletinin merkezi olması, milli kurtuluş savaşındaki önemli yeri, ağırlıklı olarak bulunduğu coğrafyadan kaynaklanmaktadır.

Marmara bölgesini Akdeniz bölgesine bağlayan en önemli geçiş noktalarından biri olmasına karşılık, Eskişehir-Kütahya gibi ana yol bağlantılarının istenilen standartta yapılmaması veya gecikerek yapılması, ilin gelişmesini yavaşlatmıştır.

Kütahya ili şu andaki durumu ve sahip olduğu potansiyel göz önüne alındığında karayolları yönünden istenilen yerde değildir.

Yeterli vasıfta olmamakla birlikte Marmara'yı Akdeniz'e, İç Anadolu'yu da Ege'ye bağlayan yolların kavşak noktasıdır Kütahya yolların kalitesinin yükselmesiyle birlikte gelişmesinin daha da hız kazanacağı kesindir.

Kütahya ili, demir yolları ulaşımı yönünden de bir düğüm ve kavşak noktasıdır.

İl merkezi Alayunt İstasyonundan ayrılan bir hatla Haydarpaşa-Konya-Adana demiryoluna, Kütahya-Balıkesir hattı ile de Bandırma-İzmir demiryoluna bağlanmıştır.

İlden trenle şu anda bütün ana merkezlere ulaşmak mümkündür.

Kütahya'da henüz sivil havalimanı bulunmamaktadır.

4.1.2. Tarihi

Anadolu'nun eski yerleşim yerlerinden birisi olan Kütahya'nın kuruluş tarihini kesin olarak belirlemek mümkün olmamıştır. Ancak tarihinin çok eskilere dayandığı anlaşılmaktadır. Sırasıyla Hitit, Frigya, Lidya, Pers, Makedonya, Bitinya ve Bergama krallıklarının hakimiyetinde bulunmuş, daha sonra Roma İmparatorluğu ve onun ikiye ayrılmasından sonra Bizans İmparatorluğunun hakimiyetine girmiştir.

Antik kaynaklar Kütahya'dan "EZOP"un doğduğu şehir "olarak bahsederler. Çocuklar için hayvanları konu alan masallar yazmış olan Ezop'un bura da doğması, Kütahya'nın M.Ö. 6 yy'da mevcut olduğu anlamına gelir.

Şehrin adı "Kotis'in şehri" anlamına gelen "Kotiaion'dan" gelmez. Burada ilk siyasi hakimiyeti Frigler kurmuşlardır. M.Ö. 546 yılında Pers kralı Kyros, Frig hakimiyetine son vererek Kütahya'yı topraklarına katmıştır. Persler "Satraplık" adını verdikleri, bölümlere ayırdıkları Anadolu'yu ve tabii bu arada Kütahya'yı uzun süre ellerinde tutmuşlardır.

Makedonya'lı Büyük İskender'in tarih sahnesine çıkması ve Persleri mağlup ederek Anadolu'yu hakimiyeti altına almasıyla Kütahya el değiştirmiştir. (M.Ö.333) Büyük İskender'in genç yaşta ölmesi üzerine imparatorluk parçalanmış ve Kütahya İskender'in kumandanlarından Antigonos'un eline geçmiştir.

M.Ö. 278 yılında Bitinya krallığı Kütahya'yı topraklarına katmış, daha sonra da Bergama Krallığının eline geçmiştir.

M.Ö. 62 yılında Sezar'ın damadı Pompeus, Kütahya'yı Roma İmparatorluğu topraklarına katmıştır. M.S.395 yılında Roma İmparatorluğu ikiye ayrılınca Kütahya, Bizans (Doğu Roma) İmparatorluğunun hakimiyetine girmiştir.

Kütahya, Romalılar zamanında Hıristiyanlığın önemli merkezlerinden biri haline geldi. Takibata uğrayan Hıristiyanlar Kütahya'ya sığındılar. Putperest Roma, şehrin tahsisatını kesti ve şehir ihmale uğrayarak bir süre bakımsız kaldı.

Roma'nın Hıristiyanlığı resmen kabul etmesinin ardından Kütahya, Piskoposluk merkezi oldu.

Bizans döneminde ise Kütahya'nın önemi çok arttı. Bizanslılar şehre hakim ve kale inşasına elverişli buldukları sarp tepeye burçlar ile tahkim edilmiş iki kat sur içinde bir şato yaptılar. Bu şato, Germiyanogulları ve Osmanlılar döneminde yapılan Kütahya kalesinin esasını teşkil etmiştir.

4

Malazgirt'te Sultan Alparslan'a yenilen Romanos Diogenes, tahtını geri almak için giriştiği mücadelelerde yenilip esir düşünce, Kütahya'ya getirilip gözlerine mil çekilerek hapsedilmiştir. (Romanos Diogenes, daha sonra sevk edildiği Kınalı Ada'da vefat etmiştir.)

Malazgirt Muharebesinden sonra Türkler, hızla Anadolu'nun fethine giriştiler. 1071 yılından sonraki birkaç yıl içinde Anadolu'nun hemen tamamı Türkler tarafından fethedildi.

Anadolu Selçuklu Devleti'nin ilk hükümdarı Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın kardeşi Melik Mansur, 1074 yılında Kütahya'yı fethetti. Kütahya, Anadolu Selçuklu Devleti'nin bir uç şehri oldu.

Yirmi yıl kadar Türk hakimiyetinde kalan Kütahya, 1096 yılında başlayan birinci Haçlı Seferi sonucunda tekrar Bizans İmparatorluğu hakimiyetine geçti. (1097)

Sultan 2. Kılıçarslan 1182 yılında yeni bir fetih hareketine girişerek Uluborlu ve Kütahya'yı ikinci defa topraklarına kattı.

Sultan 2. Kılıçarslan'ın, ülkesini onbir oğlu arasında paylaşırması sırasında Kütahya, Gıyaseddin Keyhüsrev'in hissesine düştü. Daha sonra kardeşler arası taht kavgaları sırasında durumdan yararlanan Bizans, Kütahya'yı ele geçirdi ise de Sultan Alaattin Keykubat zamanında Selçuklu kumandanlarından İmadüddin Hezar Dinari tarafından üçüncü defa ele geçirildi. (1230)

Uzun yıllar "Kale muhafızı" olarak Kütahya'da kalan Hezar Dinari Kütahya'nın imarına çalışmış, bir çok eser bırakmıştır.

Kütahya'nın Melik Mansur tarafından fethedildiği yıllarda şehir Büyük Selçuklu İmparatorluğuna bağlı bulunuyordu. Melik Mansur'un Büyük Selçuklu İmparatorluğu hükümdarı Melikşah'a karşı ayaklanması üzerine Melikşah Ümera'dan Emir Porsuk Bey komutasında bir ordu göndermiş, yapılan savaşta Melik Mansur öldürülmüştür. (1090)

Bu olaydan sonra Emir Porsuk Bey kuvvetleri Kütahya'ya yerleşimi, Porsuk Bey bir müddet Kütahya'da "Kale muhafızı" olarak görev yapmıştır. Kütahya'nın önemli akarsularından Porsuk Çayı'nın adı burudan gelmektedir.

"Germiyanlı" Türk aşiretlerinden birinin adı iken sonradan bir beyliğin ve ailenin adı olmuştur. Aşiretin ilk tarihi şahsiyeti olarak, Baba İshak isyanı sırasında Malatya'da faaliyet gösteren Alişir oğlu Muzafferüddin'in adına rastlanır. Germiyanlı sülalesin den Kerimüddin alişir'in adı, Selçuklu saltanat mücadelesinde Moğollar tarafından Müinüddin Süleyman Pervane'nin şikayeti üzerine öldürülen Selçuklu emirleri arasında geçer.

Malatya taraflarında bir bölgeye "Germiyan" adı verildiği Selçuklu ve Bizans kayıtlarında belirtilmektedir.

Germiyanlı adının Malatya taraflarından batı Anadolu'ya gelen bu aşirete bu nedenle verildiği (Kütahya'lı gibi) tahmin edilmektedir.

Germiyanlı Beyliğini kuran Yakup Bey, Moğollar tarafından öldürülen Kerimüddin Alişir Bey'in oğludur. Kendisi Anadolu Selçuklu Sultanı 3. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında devletin ileri gelen emirlerinden birisiydi. Görev sahası Ankara ve civarı idi.

3. Alaattin Keykubad'a bağlı iken 1300 yılında bağımsızlığını ilan etmiş. Kütahya merkez olmak üzere beyliğini kurmuştur. Beyliğin ilk müstakil idarecisi olan Yakup Bey devri (1300-1340) Germiyanoğullarının en güçlü dönemini oluşturur. Yakup Bey'in hakim olduğu topraklar, bazı kaynaklar da Yakub-ili adıyla adlandırılmıştır.

Bazı kaynaklarda Bizans'ın Yakup Bey devrinde Germiyanoğullarına yıllık 100 bin dinar vergi ve hediyeler gönderdikleri belirtilir. Yakup Bey'den sonra yerine oğlu Mehmet Bey (1340). Onunda 1361 yılında ölümü üzerine yerine oğlu Süleyman Şah geçti.

Osmanlı Sultanı 1. Murat, oğlu Şehzade Bayezid'e Süleyman Şah'ın kızı Devlet Hatunu istemek üzere bir heyet gönderdi. Süleyman Şah'da cevabi bir mektupla devrin ileri gelen alimlerinden İshak Fakih'i Osmanlı başkentine gönderdi. İshak Fakih'in getirdiği hediyeler arasında meşhur Germiyanlı atları Denizli bezleri ile altın ve gümüş eşyalar bulunuyordu.

Süleyman Şah, kızının çeyizi olarak Kütahya, Simav, Emet ve Tavşanlı'yı Osmanlılara bıraktı. Kendisi Kula'ya çekildi. 1381 yılında yapılan düğünden sonra Şehzade Beyezid Kütahya Sancağına idareci olarak gönderildi.

4 Ancak Kütahya, Ankara Savaşı'ndan sonra tekrar Germiyanogulları'nın hakimiyetine geçti. (1402) Bu sefer beyliğin başında II. Yakup Bey vardı. Bu durum II. Yakup Bey'in 1429 yılında ölümüne kadar sürdü. Yakup Bey'in vasiyeti üzerine Germiyan ülkesi Osmanlı hakimiyetine geçti.

Kütahya Germiyanogulları zamanında tarihinin en parlak devirlerinden birini yaşamış, iktisadi ve fikri bakımdan büyük gelişmelere sahne olmuştur.

Beyliğin merkezi olması sebebiyle Kütahya'da birçok mimari eserler inşa edilmiş, şair, edip ve fikir adamları bu şehirde toplanarak eserler kaleme almışlardır.

Osmanlı yönetimine geçtikten sonra Kütahya bir "Sancak Merkezi" oldu. I. Murad'ın oğlu ve Germiyanlı Beyi Süleyman Şah'ın damadı olan Bayezid'de Kütahya Sancak Beyi olarak görevlendirildi.

Osmanlı Devletinin Anadolu Beylerbeyi İshak Paşa 1451 yılında beylerbeylik merkezini Kütahya'ya taşıyarak buraya yerleşti. Kütahya uzun süre beyler beylik merkezi olarak kaldı.

Timur Ankara savaşından bir hafta sonra Kütahya'ya gelmiş, çok sevdiği bu şehirde bir ay kalmıştır.

Kütahya'da bulunan Ulu Cami'nin ilk şekli Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılmıştır. Kayıtlarda Ulu Caminin adı "Yıldırım Han Camii" olarak da geçer.

Anadolu tarafına yapılan seferlerde Osmanlı ordusunun toplantı yeri ve aynı zamanda önemli bir uğrak yeri olan Kütahya önemli eserlerle de donatılmıştır. Tarihte bilinen ilk toplu iş sözleşmesi 13 Temmuz 1766 tarihinde Kütahya'da imzalanmıştır. O dönem Kütahya valisi Ali Paşa'nın huzurunda yapılan görüşmeler sonucunda işveren ile işçiler arasında anlaşmaya varılmış, çırak, kalfâ ve ustaların ücretleri ayrı ayrı belirlenmiştir. Söz konusu anlaşmada bahsedilen işçiler çinicilerdir.

Kütahya adı Mısır valisi Ali Paşa ile Osmanlı Devleti arasında yapılan savaşlar sonunda 1833 yılında yapılan anlaşma ile uluslararası anlam kazanmıştır. Zor durumda kalan Osmanlı Devletinin Rusya'dan yardım istemesi üzerine, Osmanlı Devleti üzerinde Rus nüfuzu olmasını istemeyen İngiltere ve Fransa, Mehmet Ali Paşa'yı ikna ederek Kütahya Antlaşması'nın yapılmasını sağlamışlardır.

1848 ihtilalleri neticesinde başlayan Macar milli hareketi, Avusturya ve Rusya tarafından kanlı bir şekilde bastırılınca, hareketin liderlerinden Kossuth Lajos, Bathyayi ve Mesreras 1849'da Osmanlı Devletine sığındılar. Rusya ve Avusturya'nın baskılarına rağmen Osmanlı Devleti mültecileri geri vermedi. Kossuth (Koşut) ve maiyeti Kütahya'ya yerleştirildiler. 1851 tarihine kadar Kütahya'da kaldılar. Kaldıkları ev bugün müze haline getirilmiştir ve ziyaretçilere açıktır.

4.1.3. Coğrafi Yapısı ve İklimi

Kütahya, dağların ve platoların ağırlıkta olduğu bir topografik yapıya sahiptir. Topraklarının %57.5 ini dağlar, %11 ini ovalar ve %31.5 ini de plotolar oluşturmaktadır.

4.1.3.1. Dağları

Kütahya'da bulunan başlıca dağlarımız şunlardır:

- a. İl merkezinin hemen güneyinde bulunan Yellice dağı (1764 m.) ve gümüş dağı (1901 m)
- b. İlin kuzeyinde bulunan yeşil dağ (1533m)
- c. İlin batısında bulunan Eğrigöz dağı (2181 m)
- d. İlin doğusunda bulunan Türkmen dağı (1829m.)
- e. Murat dağı (2312m.)
- f. Şaphane dağları (2121m.) ve simav dağ (1800m) dir.

4.1.3.2. Ovaları

İlin önemli ovaları: a) Kütahya ovası, b) Köprüören ovası, c) Tavşanlı ovası, d) Altıntaş ovası, e) Aslanapa ovası, f) Gediz ovası, g) Simav ovası, h) Örencik ovasıdır.

⁴ Kütahya ovası deniz seviyesinden ortalama 930m. yükseklikindedir. Kuzey batı güneydoğu ucu arasındaki mesafe 25km. dir. en geniş yeri 5.5 km, en dar yeri 1 km. dir. 93 km² lik bir alanı kaplıyan ova, eski ve yeni alüvyonlardan oluşur, ovanın suları Porsuk çayı ve kolları tarafından karadenize akıtılır.

Kütahya ovası, batısındaki Yoncalı çukurluğunda hafif tepelik bir eşik ile ayrılır. Yoncalı çukurluğunun orta kısmında kuzey-güney yönünde uzanan kırık hattı boyunca yer yer sıcak çamur ve sıcak su kaynakları mevcuttur.

Köprüören ovası, Kütahya ovasının kuzeybatısındadır. Uzunluğu 6 km, genişliği 4km. dir. Rakımı 1000m. olan ovayı felent çayı sulamaktadır.

Tavşanlı ovası; diğer ovalardan daha alçaktır. Deniz seviyesinden yüksekliği 840m. dir. Akarsu ağının sıklığı, Tavşanlı ovasının doğu kesminde fazla girintili çıkıntılı olmasına sebep olmuştur.

Örencik ovası; İlin kabaca orta kesimindeki bir çöküntü alanına yayılan bu ova, Aslanapa ovasından bir eşikle ayrılır. Bu ovadan Kocasu çayı kaynaklanır.

Simav ovası; İlin güneybatısında yer alır. Ovanın taban yüksekliği 800m. dir. İl sınırlarında da devam eden ovanın uzunluğu 15.5 km, genişliği ise 9 km. dir.

4.1.3.3. Akarsular ve Göller

Kütahya topraklarının büyük bölümünün dağlık alanlardan oluşması, Ege, Marmara, ve Karadenize dökülen bazı akarsuların doğduğu yer olma özelliğini kazandırmıştır. İl topraklarının çoğunluğu susurluk havzasında bulunmaktadır. Diğer kesimlerde ise Sakarya ve Gediz havzalarına girer.

Kirmasti, Kocasu (ADIRNAZ), Kocaçay ve Simavın suları Marmara denizine dökülmektedir. Felent ve Porsuk çayının suları ise, Sakarya nehri vasıtasıyla Karadeniz'e dökülmektedir. Gediz çayı ise Ege denizine dökülür.

Porsuk çayı Murat dağının kuzey doğusundan doğar. İl topraklarındaki en uzun nehirdir. Gediz çayı Batı Anadolu'nun 2. önemli suyudur. Murat ve Eğrigöz dağlarının eteklerinden doğar. Koca su Gediz ilçesinin doğusundan, Murat dağının kuzeyindeki bölgeden kaynaklanır. Tavşanlı'da il topraklarını terkeder.

Koca çay, Simavın kuzeyinden doğar, Emet çayına katılır.

Akarsuların debileri yüksek değerlere erişmez. Porsuk 8.1 m³/sn ve koca su ise 6.5 m³/sn. dir. Bunun yanı sıra akarsulardaki rejim düzensizliği dikkat çekicidir. Akarsuların beslenmesinde yer altı suları da rol oynar.

Kütahya'da bulunan tek doğal göl Simav gölüdür. Simavın kuzeybatısında 5 km² lik bir alana sahip olan gölün bir bölümü sazlık ve bataklıktır. Bunun dışında yapay oluşturulmuş baraj gölleri vardır. Bunlar:

- a. Porsuk baraj gölü: Sulama ve taşkın önleme amaçları için Porsuk çayı üzerine kurulmuştur. Bir bölümü Eskişehir il sınırları içinde kalır. Yüksekliği 49,70 m ve su depolama hacmi 525 milyon m³'tür.
- b. Enne baraj gölü: Porsuk çayının bir kolu olan Felent çayı üzerinde kurulan Enne barajından içme suyu olarak yararlanılmaktadır.

Temelden yüksekliği 24,50 m ve su depolama hacmi 7 milyon m³'tür.

- c. Kayaboğazı baraj gölü: içme ve sulama amaçlı kullanılır.
- d. Söğüt barajı gölü: içme ve sulama amaçlı kullanılır.
- e. Çavdarhisar baraj gölü: içme ve sulama amaçlı kullanılır.

Bunların dışında; pazarlar, Çalköy, Belkavak, Sofular, Karagür, Çerte ve kuruçayda birer gölet mevcuttur. Kızık ve Altıntaş'ta da baraj yapımları devam etmektedir.

4.1.3.4. Bitki Örtüsü

Bitki örtüsü bakımından Kütahya ve çevresi Akdeniz, Karadeniz ve İçanadolu bölgelerinin bitki örtüsü özelliklerinin üçünü birden üzerinde taşır.

İlde ormanlar yaygındır. Ormanlarda görülen ağaç türleri daha çok karaçam, meşe ve ardıçtır.

Ormanlar özellikle plâtolarda görülür. Bu plâtolardaki iklim şartlarına en iyi uyum sağlayan ağaç türü plan karaçam il ormanlarında yaygın bir şekilde görülür. Karaçam ormanlarının en iyi geliştiği yerler Yellice dağı ile Gümüş dağı eteklerinde yer alan plâtolardır.

Karaçam ormanları bu dağlık kütleleri çevreleyen plâtolarda kesintisiz olarak yayılır ve doğudaki yüksek plâtoları kaplayan ormanlarla birleşir. Karaçam ormanları arasına bazı platolarda yer yer meşe türleri karışsa da; özellikle Gümüş dağının doğu eteklerindeki yüksek platolarda karaçam saf bitki türü olarak görülür.

Ormanların alt kesimlerini kaplayan ağaç türü ise ardıç ve daha aşağı kesimlerde meşedir. Toprak örtüsünün zayıfladığı yerlerde meşelerin yerini ardıç çalılıkları alır. Saçlı meşe, mazı meşesi Lübnan meşesi görülen türlerdir.

Kütahya'nın ikliminde görülen çeşitliliği, iklime bağlı olarak bitki örtüsünde de görmek mümkündür. Bitki örtüsünü dört bölümde inceleyebiliriz.

a. Yarı nemli ormanlar sahası Yellice Gümüş dağı Türkmen dağı kuzey yamaçlara ve bilhassa vadi içlerinin bitki örtüsüdür. Ancak Yellice dağının kuzey yamaçları ile 1500m üzerinde kalan kesimlerde de ormanlar şehre yakın olduğu için büyük ölçüde tahrip edilmiştir.

Yarı nemli ormanların ağaç türleri : 1500m'nin üzerindeki yerlerde kesif bir şekilde sarıçam vadi içlerinde kayın, kestane, ıhlamur, fındık, gürgen, titrek kavak ve akçağaç teşkil eder. Bilindiği gibi bu türler daha çok Karadeniz gibi nemli sahaların ağaç türleridir.

b. Kuru orman sahası : Kuru ormanlar Kütahya ve çevresindeki bitki örtüsünün esasını teşkil ederler, dağların 1500-1600m.den yüksek yerlerinin haricinde bölgenin hemen tamamında yaygındırlar. Kuru ormanların hakim ağaç türleri karaçam, meşe türleri ve ardıç türleridir.

c. Kuru ormanlar sahasının sınırlı kesimlerinde kendini gösteren kızılçam toplulukları ile bazı maki türleri Kütahya ve çevresinin bitki örtüsünün ayrı bir özelliğini teşkil eder.

d. Köprüören ve Kütahya ovaları ile Yeşildağ kütlesi güneyindeki tepelik saha arasında kalan yaylalar bugün bitki örtüsünden mahrum step görünümündedir. Bunun nedeni nüfusun yoğunluğu ve toprak yapısıdır.

4.1.3.5. İklimi

Kütahya'nın iklimi, Ege, Marmara ve İç Anadolu arasında "geçiş iklimi" özelliği gösterir. İkliminde her üç iklim tipinin özelliklerini görmek mümkündür. Sıcaklık şartları daha çok İç Anadolu'nun karasal iklim şartlarını andırmakta ise de step ikliminin dışında kalır. Kurak iklim ile nemli iklim arasındaki "geçiş iklimi" tipine girer. Kütahya'da ortalama sıcaklık ölçümleri aylara göre değişir. Yıllık ortalaması 10,6°C, Yüksekliği 1000 m.nin altında olan ovalar Kütahya'nın en ılıman yerleridir. Buralardan yaylalara ve dağlık kesime doğru girdikçe sıcaklık yavaş ve düzenli biçimde azalma gösterir.

Kütahya'da yıllık ortalama yağış miktarı 568 mm yi bulur. Ancak bu değer bazı yerlerde azalırken bazı yerlerde ortalamanın üzerine çıkar. İlin genelinde yağışlar 400 ile 1100 mm arasında değişir. Farklılığın en önemli nedeni yükseklik farklarıdır. En çok yağış alan yerler, Gümüş dağı, Yellice dağı, Yeşil dağı ve Türkmen dağıdır.

Alçak yaylalar ile ovalık alanlar ilin az yağış alan kesimleridir. Buraların yağış ortalaması 400-600 mm arasında değişir. En yağışlı ay Aralık, en kurak ay Ağustostur. Eylül ile birlikte yağışlar artmaya başlar ve en yüksek seviyeye Aralık ve Ocak ayında erişir yağışların %38,8 kış mevsiminde %29,4 ilkbaharda %19,3 sonbaharda %12,5 yazın görülür. Kütahya'da rakımın yüksek oluşu ve kış sıcaklık değerlerinin düşük oluşu, kar yağışlarını olağan hale getirmektedir.

Her kış ortalama 19 gün kar yağışlı geçer. Kar yağışı en fazla Ocak, Şubat ve Mart aylarında görülür. İlin karla örtülü bulunduğu günler ortalaması 31 gündür.

Kütahya'da hakim rüzgar yönü kuzeydir, Yıldız adı verilen kuzey rüzgarı her yıl ortalama 2944 kez görülür. Bunu karayel (kuzeybatı) izler. Daha sonra lodos (güney batı) rüzgarı görülür. ortalama rüzgar hızı 1,7m/sn. dir. ölçülen en yüksek rüzgar hızı değeri kareyele aittir; 27,6m/sn. dir.

4.2. KÜTAHYA İLİNDE MEVCUT TERMAL ALANLAR

İlde geçmişten bugüne özellikle kaplıcalara yönelen canlı bir iç turizm olayı yaşanmış ve yaşanmaktadır. Bu bakımdan Kütahya'nın önemli imkanlara sahip olduğu ve Kütahya turizminde kaplıcalarının büyük rol oynayacağı anlaşılmaktadır. Bu sıcak su kaynaklarından bazılarının çam ormanları içinde yer alışı ilin bu turistik önemini daha da artırmaktadır. İlin büyük merkezlerine yakın olmaları nedeniyle Kütahya'ya yakın olan Ilıca (Harlek) ile Tavşanlı'ya yakın olan Yoncalı kaplıcaları daha fazla önem taşır. Bunların dışında Emet, Gediz, Simav ilçelerinde bulunan sıcak su kaynakları da çeşitli hastalıklara şifa veren «tıbbi turizmin merkezleri olarak gelişme yolundadırlar. Yerleşim alanları dışında bulunan bir grup kaplıcalar da Murat dağının yamaçlarında bulunur. Bunlar adı geçen dağın kuzey yamaçlarında, deniz seviyesinde 2000m yüksekliktedir.⁸³ Son yıllarda termal turizmin güncelleşmesine paralel olarak kaplıcalarımızın hepsinde de bir canlılık ve yatırım hamlesi göze çarpmaktadır. Bu hamle uzman kişilerin plan ve projelerinden uzak olması nedeniyle kendi çapında canlılığa sahiptir. Hemen hepsi belediyeler imkanları ile yaptırılan yüksek nitelikli tesislerle konaklama sorunları adım adım çözümlenmeye başlanmıştır. Simav-Eynal, Gediz-Ilıca, Merkez-Ilıca'da kurulan turistik tesisler dış turizme de hitap edebilecek nitelik ve kapasitede olmasına rağmen alt yapı eksikliği hemen her alanda göze çarpmaktadır. Merkez Yoncalı Kaplıcalarında Özel İdarenin sahip olduğu çağdaş konaklama tesislerine ek olarak, SSK tarafından yapımına başlanan ve yakında hizmete alınacak olan 200 yataklı Hidrotermal Sağlık Tesisi, bu alanı modern tıbbın hizmetine sokmuştur. Dünyada örnekleri bulunan termal kaynakların tedavi amaçlı ve kontrollü kullanımı bu tesisle ilimizde başlatılmıştır. Kaplıcaların ilgili belediyeler mücavir alanı içine alınması buralarda yapılaşma ve yatırım faaliyetlerinin daha sistemli planlanması sağlamıştır. Küçük boyutlu bir Termal Tedavi Merkezi Emet ilçesinde de faaliyete başlamıştır.

Gediz Ilıca ve Muratdağı Merkez Ilıca, Simav Eynal'ın turizm bölgesi olarak kabul ve ilanı bu dört termal alanı yatırımcılar için cazip hale getirmiştir. Özellikle Muratdağı; ana ulaşım güzergahlarına yakınlığı, zengin orman ve hayvan varlığı, sıcak ve soğuk su kaynaklarının birlikteliği ile 12 ay boyunca tedavi ve dinlenme amaçlı, kış ve av sporları destekli bir kullanımı gündeme getirmektedir.

⁸³ Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan-Kütahya, İstanbul, 1981-82, s.30.

4.2.1. Ilıca-Harlek Kaplıcaları

Harlek Kaplıcası, Kütahya-Bozöyük yolu üzerinde Kütahya'ya 27 kilometre mesafede belediye mücavir saha sınırları içerisinde bulunmaktadır. Yolu asfalt olan bölgenin çevresi ormanlarla kaplıdır. Kaplıcanın P.T.T. elektrik ve kanalizasyonu vardır. Bölgede Harlek Oteli, pansiyonlar ve motellerden oluşan 250'si tescilli, toplam 1000 yatak kapasitesi vardır. Görünüm itibarı ile bölge ufak bir nahiye izlenimini vermektedir.

Çevresi meşe ve çam ormanları ile çevrili olan kaynağın etrafında şekillenen yerleşimin düzensiz bir görünümü bulunmaktadır. Tesisler "Otel Harlek", "havuz ve çay bahçesi" ile "hamam"dan oluşur.

Mülkiyet ve işletmesi belediyeye ait olan 27 dönüm arazi üzerine kurulmuştur. Adeta çam ağaçları arasında kaybolmuş bir görünümü olan otel, bölgenin hakim bir tepesinde inşa edilmiştir. Otel binasında 46 odası yer alırken 24 ahşap motel odası vardır. Toplam 180 yatak kapasitesi bulunan otelin ahşap motelleri yaz aylarında ailelerce çok tercih edilmektedir. Otelin 150 kişilik restoranı, zengin menüsü ile özel günlerde hizmet vermektedir. Ayrıca 100 kişilik bir bahçe restoranı bulunmaktadır.

Özel iş toplantılarına konferans ve seminerlere de açık olan otelin 200 kişilik bir konferans salonu vardır. Tesisin içerisinde bir Türk hamamı, havuz ve saunası da müşterilere hizmet vermektedir. Bunun yanında 1 halı saha, açık yüzme havuzu, çocuk parkları ve piknik alanları, otel çevresinde çam ağaçlarının arasında inşa edilmiştir.

Ortalama olarak yılda % 52'lik doluluk oranı ile çalışan otelin yaz aylarında (mayıs, haziran, temmuz, ağustos ve eylül) % 100 kapasite ile çalıştığı; fakat kış aylarında ise kapasitenin % 20'lere düştüğü dikkat çekmektedir.

Kaynağın çıkış noktasında açık bir havuz yapılmıştır. Bu havuzun devir daim sistemi, kazan dairesi, taşıma depoları gibi önemli alt yapıları mevcut değildir. Havuz bir kez doldurulup temizlenme ihtiyacı duyarlarsa boşaltılmaktadır. Sürekli olarak alttan kaynaması sebebi ile doğal bir sirkülasyon söz konusudur.

Havuzun 10 soyunma kabini ve 3 duşu bulunmaktadır. Bu kabinlerin ve duşların hijyenik olduğunu söylemek mümkün değildir.

Hamam havuz ve çay bahçesinden ayrı olarak daha üst bölümde tesis edilmiştir. Hamam klasik Türk hamamı gibi inşa edilmiş olup, soyunma ve yıkanma bölümlerinden oluşmuştur.

Turnike ile jeton atarak girilen hamamda bir emanet odası vardır. Bu bölüme gelmeden önce turnikede ayakkabılar teslim edilip terlik alınır. Emanet odası aynı zamanda çeşitli ihtiyaçların temin edildiği bir bölümdür. Soyunma odaları, sabun, şort ve başka ihtiyaçlar bu bölümden temin edilmektedir.

Soyunma tümü geniş fakat çok eski bir eşya grubu ile donatılmış ve hijyenik bir görünüm taşımamaktadır. Bu bölümde ayrıca meşrubat ve diğer gıda ihtiyaçlarının olduğu bir ufak büfe hizmet vermektedir.

Hamamın iç mekanı oldukça karanlık, karanlığa buhar da eklendiğinde mekanı net görmek mümkün olmuyor. Bu bölümde klasik her hamam gibi göbek taşı, kurmalar bulunmakta. Ayrıca kaynağın sürekli aktığı sığ ve derin iki havuz bulunmaktadır.

Havuzlardan büyük olanı 4 x 8 metre ebatlarında, küçük olanı ise 3-4 metre ebatlarında inşa edilmiştir. Mekan her tarafı mermerlerle kaplıdır. Bu bölümde dikkat çeken suyun her iki havuzda da çok hızlı ve büyük bir akışa, ayrıca 40°C gibi bir sıcaklığa sahip olmasıdır.

Doğal çıkışlı olan bu kaplıca, 40 litre/sn akım gücü ve 9874 kişi/gün/banyo kapasitesine sahiptir.(11) 25 °C 43 °C sıcaklığa sahip olan suyun P.H. değeri 6.7'dir.

Bu kaplıca suyunun romatizmal hastalıklara, sinir sistemi hastalıklarına, böbrek ve idrar yolu rahatsızlıklarına ve metabolizma bozukluklarına etki ettiği saptanmıştır. Banyo ve içme kürlerine uygun olan suyun bileşiminde % 53,21 milival bikarbonat, % 39,87 milival sülfat, % 65,38 milival kalsiyum, % 26,53 milival magnezyum bulunmaktadır.

Otel Harlek tesislerinin her odasında, banyolarda tabii sıcak su tertibatlıdır.

Tesislerin ayrıca çok özel bir konferans salonu da mevcuttur.

Sıcaklığı 40 ila 43 derece olan kaplıca suları; böbrek taşlarının dökülmesi, safra kesesi rahatsızlıkları, siyatik, sinirsel gerginlik, cinsel gücün artması ve stres gibi birçok rahatsızlığa iyi gelmektedir.

Harlek kaplıcaları 23.03.1989 gün ve 13900 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla "Termal Turizm Merkezi" ilan edilmiştir.

4.2.2. Yoncalı Kaplıcaları

Kütahya-Tavşanlı karayolunun 16. km.'sinde yer alır. 500 dönümlük bir alana yayılmıştır.

Sultan II. Alaaddin Keykubat, başka insanların da şifa bulması için Yoncalı'da havuzlu büyük bir hamam ve bir cami yaptırmıştır. Kitabesinden bu yapıların 1233 yılında inşa olduğu anlaşılmaktadır.

Tarihi hamam ve caminin bulunduğu kaplıca halen bir yerleşim merkezidir. Kaplıcada halen açık yüzme havuzu, çamur havuzları, tarihi Büyük ve Küçük Hamam ve Çelik hamamı bulunmaktadır.

Yoncalı'da İl Özel İdare Müdürlüğüne ait 100 yatak kapasiteli moteller ve 40 yatak kapasiteli otel vardır. 1991 yılında hizmete giren S.S.K. Yoncalı hidroterapi ve fizik tedavi hastanesi 130 yatak kapasitesi ile hastalara hizmet vermektedir.

Kaplıcada 3 yıldızlı ve 150 yataklı otel ve kür merkezi de mevcuttur.

Yoncalı'da değişik özelliklerde ve sıcaklıklarda şifa kaynakları vardır. Dübecikler yüzme havuzu % 83 oranında radyoaktiviteye sahiptir. Karaciğer bozuklukları, böbrek hastalıkları için iyileştirici özelliğe sahiptir.

Çelik Suyu Hamamı: Radyoaktivite daha yüksektir. Yaşlanmaktan korkanlara moral ve dinçlik sağlar. Halk arasında "Gençlik Suyu" olarak da bilinir.

Batak: (Çamur Banyosu) Türkiye'nin en yüksek radyoaktivite miktarına sahiptir. Bilhassa romatizmal hastalıklara iyi gelmekte, bir süre bu banyoya devam eden şifa bulmaktadır.

Yoncalı'daki şifalı suların sıcaklığı 32-36 derece arasında değişir. Bakanlar Kurulu kararıyla 1993'te Termal Turizm merkezi ilan edilmiştir.

Tütav Termal Otel, Kütahya'nın ilk ve tek kür merkezidir. Kür merkezinde fizyoterapistler tarafından modern cihazlarla, her türlü fizik tedavi yapılmaktadır. Çamur banyosu, bitki banyosu ve selülit tedavisi büyük ilgi görmektedir. Son yatırımlarla 200 yataklı fizik tedavi hastanesi ile gelecek vadede bir turizm merkezi görünümü arz etmektedir.

10 kişilik seans kapasiteli saunası şok havuzu ve dinlenme salonu, jakuzi (su altı masaj havuzu) 8 kişilik kapasiteye sahiptir. Bay ve bayanlara ait ikişer kişilik masaj odaları, duş kabinleri vardır. Kurnalı Türk hamamı 5 kişiliktir.

Cimnastik salonunda, ağırlık, bar, koşu bandı, bel bandı, kürek, step, kondisyon aletlerinin çoğu mevcuttur.

Oyun Salonu : Bilardo, okey, briç, satranç, masa tenisi, langırt, atari salonu bulunmaktadır.

Fizik tedavi merkezi ile otel arasında alt ve üst geçit mevcuttur.

35 kişilik bara sahip olan tesiste 73 oda bulunmakta odalarda telefon, televizyon, buzdolabı ve mobilyalar mevcut olup, odalara servis yapılmakta, haftanın üç günü canlı müzik diğer günler enstrümantal müzik hizmeti sunulmaktadır.

Otelde açık ve kapalı yüzme havuzları erkeklerin 67 soyunma dolabı, bayanlar bölümünde 60 dolap mevcut, her iki tarafta ikişer adet duş bulunmakta, duş almadan havuza girilmemektedir. Havuza giriş koridorunun sonunda dezenfekte edilmiş ilaçlı küçük ayak havuzu bulunmakta ondan sonra havuza girilmektedir.

Spor tesisleri olarak çevrede bir tesisin olmayışı dikkat çekicidir. Tesisin son derece hijyenik olması yanında böyle bir eksikliğin yöneticilere kanuni imkansızlıklarla nitelendirilmiştir. Özel idarece işletilen tesis 25 yıllığına Sağlık Bakanlığında kiralanmıştır. 2000 yılında Yoncalı Köyü imarının çıkmasıyla bu sorunun ortadan kalktığı, proje aşamasında; basketbol, voleybol, futbol sahaları ile tenis kortu yapımı düşünülmektedir.

Türk Hamamı, açık ve kapalı yüzme havuzları, aletli kondisyon salonu ve saunası ile kür merkeze Kütahya'da Termal tedavide temel taşı durumundadır.

Yoncalı Kaplıcalarında 20 gün süre ile banyo alınır ve 20 gün bu sudan içilirse yüzdeki çizgiler kaybolmakta moral bozukluğu gitmekte, insana her yönüyle canlılık gelmektedir.

4.2.3. Tavşanlı Göbel Kaplıcaları

Tavşanlı'ya 7 km. mesafededir. Kaplıca suları 32 derecede olup; romatizma, çocuk felci, siyatik, cilt hastalıkları, yaraların tedavileri, adale ve kemik rahatsızlıklarının tedavisinde faydalı olmaktadır.

Kaplıcada 2 hamam, 4 havuz ve konaklama amaçlı, 18 daire mevcuttur.

4.2.4. Gediz Ilıca Su Kaplıcaları

Gediz İlçesine 18km mesafede Gediz-Simav karayolu üzerindedir. Hamamsu deresinin iki yanında ve dere içinde kaynaklanmaktadır.

1987 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Termal Turizm Merkezi ilan edilmiştir.

Dört yanı ormanlarla kaplı, denizden 940m yükseklikte olan kaplıca 40°C ile 85°C arasında ısıya sahiptir. Kimyasal açıdan sülfatlı, bikarbonatlı, sodyumlu, magnezyumlu ve çok miktarda meteborik asit bulunan jeotermal su kaynaklarına sahiptir.

Termal Tedavi Merkezi olma yolundaki kaplıcada 2806Mğ/lt eiriyik mineral değere sahip şifalı suların, romatizmal hastalıklara böbrek ve idrar yolu hastalıklarına mide ve bağırsak hastalıklarına, eklem ve kireçlenme hastalıklarına şifa olduğu belirlenmiştir.⁸⁴

Gediz Belediyesince işletilmekte olan ılıca kaplıcasında merkezden çıktığı yeri sarıya boyanan sarı kız, Karakazan, Camurak ve merkezde Büyük Hamam bulunmaktadır.

Büyük Hamam bayanlar ve erkekler için ayrı iki bölümde inşa edilmiştir. Hamamda beşer adet (erkek-bayan) kabinler bulunmakta ve soyunma odaları mevcuttur. Hamamların hijyenik olduğu söylenemez. Haftada bir temizlenen hamam ile soyunma odası arasında bir tünel mevcuttur. Fakat bu tünel yalıtımı olmayan kışın soğukluğu hat safhada olan bir yapıya

⁸⁴ Gediz Belediyesi, Ilıca Su Kaplıcası Tanıtım Broşürü, 2000.

sahiptir. Soyunma odası ile giriş kapısının yakınlığı içerideki ısının sürekli değişmesine neden olmaktadır. Soyunma odası da basit bir ilave yapı görünümündedir.

Tuvaletlerin kullanım açısından son derece elverişsiz olduğu doğal yapı içerisinde tuvalet içerisinden geçen sıcak suyun bu ortamı daha da sağlıksız hale getirdiği gözlemlenmiştir. Kaplıcada fizyolojik rahatlığa uğrayan kişiler çıkıştaki dengesiz ısı sonucunda katı bir vücut yapısına sahip olmaktadır. Hamam havuzu suyunun ısı ayarlaması tabii su ile soğuk suyun karıştırılması neticesinde sağlanmakta bu da suyun şifa oranına olumsuz etki etmektedir.

Apart Motel sayısı 92'dir. 4'ü sağlık ocağına ait olan tesislerde doktor, hemşire, sağlık memuru bulunmaktadır. Motel odalarında TV, telefon, buzdolabı, mevcut olup odalarda sıcak su jeotermal ısıtma sistemi bulunmaktadır.

Yüzme havuzu 9x17m olup üç bölümlü derinliğe sahiptir. 1m, 1.5m ve 2m.lik bölümleri ve soyunma kabinleri ile yaz aylarında çevre insanının hizmetine sunulmuştur. Bu hizmette bilimsel yaklaşımları görmek mümkün değildir. Havuzun kenarlarındaki soyunma kabinleri hijyenik değildir.

Proje aşamasında 60 odalı 110 yatak kapasiteli lüks bir otelin inşası tamamlanmak üzeredir. Otelde kafeterya, lokanta, masaj salonları, kür tedavi salonları tamamlanmayı bekler durumdadır.

Sportif faaliyetler adına hiçbir tesisin olmadığı termal tesislerde, basketbol, voleybol, futbol gibi saha alanlarına müsait yerler bulunmaktadır. Dört tarafı ormanlarla kaplı kaplıcalarda koşu, yürüyüş ve bisiklet parkurları olarak kullanılacak müsait alanlara sahiptir.

Stresten ve gürültüden uzak doğayla başbaşa olmak isteyenler için orman içinde piknik alanlar mevcuttur.

4.2.5. Emet Yeşil ve Kaynarca Kaplıcaları

Kütahya'ya 100 km. mesafedeki Emet ilçesinde yer almaktadır. İlçe merkezindeki antik kaplıcalar eski çağlardan beri kullanılmaktadır. Halen yeşil kaplıcalarda 144 yatak kapasiteli kaynarca kaplıcalarında 36 yatak kapasiteli moteller ile yeşil kaplıcalarda 29 yatak kapasiteli bir otel ve iki hamam vardır.

Kaplıcadaki tüm tesisler belediyeye aittir.

Kaplıca merkezinde 196 yatak kapasiteli bir kongre oteli bir açık bir kapalı olmak üzere 2 olimpik yüzme havuzu, rekreasyon (dinlenme) ve sportif amaçlı hizmet birimlerinin inşaatı devam etmektedir.

40-50 derece sıcaklıktaki kaplıca suları ağrılı rahatsızlıkların ve romatizmal hastalıkların tedavisinde faydalı olmaktadır.

Emet Yeşil Kaplıca ve Kaynarca kaplıcası 1993 yılında “Termal Turizm Merkezi” ilan edilmiştir.

4.2.6. Simav Eynal Kaplıcaları

Simav’a 4 km. mesafedeki kaplıcalar geniş bir alana yayılmıştır. Halk arasında “Şeytan kazanları” olarak adlandırılan kaplıcalar, çok eski zamanlardan beri kullanılmaktadır.

Eynal, kaplıca özelliğinin yanı sıra çevrenin eğlence ihtiyacını karşılamaktadır. Eynal kaplıcalarında belediyeye ait toplam 800 yatak kapasiteli tesisler ve bunların yan hizmetleri vardır. 160 derece sıcaklığa sahip olan kaplıca suları jinekolejik (kadın hastalıkları) nevrojji, nevroit, romatizma, böbrek taşlarının dökülmesi ve ağrılı hastalıkların tedavisinde faydalıdır. Bölge, 1989 yılında “Termal Turizm Merkezi” ilan edilmiştir.⁸⁵

Kaplıcadan çıkan yüksek sıcaklıktaki buhar ve sıcak sular, kısmen Simav ilçesinin jeotermal enerji ile ısıtılmasında kullanılmakta, ayrıca seracılıkta da yararlanılmaktadır.

Simav Belediyesince işletilmekte olan Eynal Kaplıcaları hava kirliliğinden, yoğun çalışma ortamından, stresten, kalabalıktan sıkılmış çevre halkı ve diğer ziyaretçilere iyi bir hizmet sunma yarışındadır.

Aşağı Otel; 30 adedi yeni restore edilmiş 40 odalı otelde restore edilen T.V. Mini Bar, Mobilyalı yeni banyo ve küvetleri mevcuttur. 1 adet lobi içinde bilardo, masa tenisi bulunan kafesi bulunmaktadır. Önde büyük bir çay bahçesi bulunmaktadır. Bir tanesi yeni restore edilen iki Türk hamamı halkın hizmetindedir.

Yukarı Otel; 2 adet suit olmak üzere 30 adet odası içinde termal banyoları ve küvet bulunmaktadır. Odalarda televizyon direk görüşmelere açık telefon buzdolabı mevcuttur. 140 kişilik restorantı 7x7m yükseklik 140cm termal havuzu bulunan otelde çiçek serası lokanta terasında geniş bahçesi vardır.

136 adet apart motel bulunan tesislerde içinde termal su bulunan küvetli banyoları, mutfak yatak odası, oturma odası ve T.V. ve buzdolabı vardır. 77 tane lüks, 59 adet normal lojman sağlık bakanlığına bağlı bir reviri doktoru hemşiresi ve memurları hizmete hazır bulunmaktadır. Açık bir park alanı vardır.

Spor kompleksi olarak nizami ölçülerde bir basketbol sahası, voleybol sahası, 1 adet çim saha bulunmaktadır.

Çamlık Bölgesinde piknik alanları doğal güzellikleri ile halkın hizmetindedir.

Gölcük yaylası Eynal kaplıcalarına 11km uzaklıktadır.

Akua Park

16x35m büyüklüğünde havuz derinlik 110/140cm ve bu havuzun yanında su kaydırakları inşası kısa sürede tamamlanmayı beklemektedir.

4.2.7. Hisarcık Hamamköy Kaplıcaları

Hisarcığa 10 km. mesafededir. 51 derece sıcaklıktaki kaplıca suları içme uygulamalarıyla mide, bağırsak sistemi, karaciğer ve safra kesesi hastalıklarına iyi gelmektedir. İl Özel İdare Müdürlüğünce 4 aileye hitap eden bir konaklama tesisi mevcuttur.

⁸⁵ Simav Belediyesi, Eynal Kaplıcaları Tanıtım Broşürü, 2000.

4.2.8. Murat Dağı Kaplıcaları

Gediz'e 30 km. mesafedeki kaplıca merkezi, Murat dağının batı yamaçlarında yer alır. 2312 rakımı Murat dağının 2000 rakımlı tepeleri arasında göz alabildiğine uzanan çam ormanları ile kaplı bir vadi içinde bulunan kaplıca insan sağlığı için bir şifa kaynağıdır.

Kaplıcaya birkaç km. kala Kızılay'ın yaptırdığı bir kamp bulunmaktadır. Suların bir bölümü burada değerlendirilmektedir. Kaplıcaların debisi fazla olan başlıca üç kaynağı bulunmaktadır. Öbür kaynaklar ise küçük koyaklar şeklindedir. Hacethane ve Kocahamam suları, aynı adlı hamamı ve Kızılay kampını beslerken, kaymakam suyu biraz daha aşağıda olup üstü açık bir havuza akmaktadır. Muratdağı kaplıcası suları içme uygulamalarında kullanıldığı zaman özellikle böbrek ve karaciğer üzerinde etkisi vardır. Sahada Belediyenin konaklama tesisleri ve Orman Teşkilatının misafirhanesi bulunmaktadır.

Kaplıca suları içme uygulaması böbrek ve karaciğer rahatsızlıklarına iyi gelmektedir. 1987 yılında "Termal Turizm Merkezi" ilan edilmiştir. Turizm bölgesi kapsamına alınmış, Gediz Belediyesi mücavir alanı içinde bir orman içi dinlenme yeridir. Doğal zenginliği ve sıcak su kaynakları değerini artırmaktadır. Belediyenin, orman teşkilatının, Kızılayın sabit ve nitelikli dinlenme tesisleri mevcuttur. İlçeye 30km uzaklıktadır ve asfalt yolla bağlıdır. 1/1000 ölçekli uygulama imar planı hazırlanmıştır. Belde, 1400m yüksekliği ile kış, av ve termal turizmin tüm imkanlarını bünyesinde barındırmaktadır. Bölge dağ turizmi ve kampçılık faaliyetleri için bulunmaz güzelliklere sahiptir.

4.2.9. Diğer Kaplıcalar

Kütahya'daki termal kaplıcaların bazıları turizme açılmış olmamakla birlikte, çok büyük potansiyele sahiptirler. Bunlar:

Simav Naşa, Çitgöl Kaplıcaları, Emet Sanrık ve Dereli ılıcaları ile Hisarcık Yukarı Yoncağaç Mürdesenk suyudur.⁸⁶

⁸⁶ Kütahya 98, Kütahya Belediyesi Yayınları, Kütahya, 1998.



BEŞİNCİ BÖLÜM
BULGULAR VE YORUM

5.1. ANKET VERİLERİNİN FREKANS DAĞILIMI

Tablo 5. 1. Örnek Kişilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

	n	%
Erkek	420	57.9
Bayan	306	42.1
Toplam	726	100.0

Yapılan araştırmada Termal tesislerden faydalanan anket cevaplayıcılarının %57.9'u erkek, %42.1'i bayan çıkmıştır. Buna göre her iki cins bir denge söz konusudur. Bu da bizi termal turizmin aile turizmine çok uygun olduğunu bireylerin çoğunun evli olabileceği sonucuna götürmektedir. Bazı bayanların anketleri doldurmada çekingen davrandıkları anket doldurmada görevi eşlerinin üzerine attıkları gözlenmiştir.

Tablo 5. 2. Yaş Değişikliklerine Göre Termal Tesislerden Faydalanan Kişi Sayısı

	n	%
18-24 Yaş	144	19.8
25-31 Yaş	48	6.6
31-38 Yaş	66	9.1
38-45 Yaş	216	29.8
45 Yaş ve Üzeri	252	34.7
Toplam	726	100.0

Termal tesislerden faydalanan bireylerin %34.7'si 45 yaş ve üzeri %29.8'i ise 38-35 yaş arasında bulunmaktadır. Yaşlılıkla beraber ortaya çıkan rahatsızlıkların bu yaşlarda görülmeye başlaması ve bu yaşlardaki bireylerin daha rahat ortam arayışları içerisinde bulunmaları bu sayının fazla olmasına sebep olarak gösterilebilir. 18-24 yaş grubu arasındaki %19.8'lik bir gençlik grubunun tesislerden faydalandığı bu da Termal tesislerde gençlik turizminin göz ardı edilemeyeceği sonucunu doğurmaktadır.

Tablo 5.3. Örnek Kişilerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımları

	n	%
İlkokul	174	24.0
Ortaokul	138	19.0
Lise	228	31.4
Üniversite	162	22.3
Yüksek Lisans	24	3.3
Toplam	726	100.0

Tablo 5.3'ten anlaşılacağı üzere %31.4'lük dilimle lise mezunu bireylerin daha fazla olduğu bu da bize termal tesislerden faydalanan kişilerin eğitim durumlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Termal tesislerden faydalanan bireylerin eğitim düzeyinin yüksek olması bu tesislere gelenlerin bilinçli geldiklerini göstermektedir. %3.3'ün lisans üstü eğitim yapması %22.3'ünün üniversite mezunu olması eğitimin sürekliliğinde geleneksel noktanın ümit verici olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. 4. Örnek Kişilerin Aylık Gelir Dağılımı

	N	%
90 Milyon	30	4.1
90-150 milyon	162	22.3
150-250 milyon	114	15.7
250-350 milyon	186	25.6
350 milyon ve üzeri	78	10.7
Toplam	570	78.5
Boş	156	21.5

%25.6'lık dilimle en fazla maaş alan grubun 250-350 milyonla ilk sırada olması ekonomik durumun pek çok şeyi etkilediği gibi tesislerden faydalananların da ekonomik yönden durumu iyi olanların çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Askeri ücretle çalışanların sayısı da küçümsenmeyecek kadar fazladır. Bir de maaşı olmayan anketimizin bu sorusunu boş bırakan %21.5'lik bir orana sahip olanlar aileleriyle tesislere geldiği veya arkadaşlarıyla gelen işsiz gençlerden oluştuğu gözlenmiştir. Buna karşın ülke şartları göz önüne alındığında ankete katılanların yarısından fazlasının tatmin edici maaşı olduğu gözlenmiştir. Bu da termal tesislerden faydalanan kişilerin ekonomik durumlarının elverişli olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. 5. Örnek Kişilerin Termal Tesislere Gelme Sıklıklarının Dağılımı

	n	%
İlk defa	90	12.4
İki yıldır	60	8.3
Üç yıldır	126	17.4
Beş yıldır	132	18.2
Beş yıldan fazla	318	43.8
Toplam	726	100.0

Beş yıldan fazla süredir gelenlerin sayısı %43.8'lik dilimle en fazla olan gruptur. Bu da sonuç bize ankete katılan kişilerin düzenli olarak veya belirli periyotlarla kaplıcalara geldikleri tesislerden faydalandıklarını göstermektedir. En az yüzdeyle %12.4 ilk defa gelenler görülmektedir. Bu da kaplıcalara gelenlerin daha sonraları tekrar geldikleri ve olumlu etkilerinden faydalandıkları yolunda bir sonuç ortaya koymaktadır.

Tablo 5. 6. Termal Tesislerin Tercih Edilme Sebeplerinin Dağılımı

	n	%
Ekonomik olması	36	5.0
Sportif faaliyetler açısından imkanları	84	11.6
Sağlık hizmetleri	216	29.8
Suyun Şifalı Olması	258	35.5
Temiz olması	132	18.2

Bireylerin tesisleri tercih etmede %5'lik dilimin ekonomik olmasının göstermesi buraya gelenlerin ekonomik zorluk içinde olanlarının sayısının azlığıdır. En fazla değerle %35.5 suyunun şifalı olması ve ikinci değer de %29.8 sağlık hizmetleri insanların kaplıcaya geliş nedenlerinin öncelikle sağlık sorunlarıyla ilgili olduğunu göstermektedir. Sportif faaliyetler açısından imkanlarını işaretleyen %11.6'lık dilimin gözden kaçırılmaması gerektiği ortadadır. Sağlığını yitirmiş arayış içinde olan kişilerin spor yolu ile sağlığını yeniden kazanmada istekli oldukları ortadadır. İnsanlar tercih ettikleri tesiste öncelikle hizmet görme isteğindedir.

Tablo 5. 7. Örnek Kişilerin Termal Tesislere Gitme Sebeplerinin Dağılımı

	n	%
Tatil yapmak	306	42.1
Sağlıkla ilgili sorunlar	144	19.8
Spor yapmak	54	7.4
Temizlik (Hijyen)	204	28.1
Rekreasyon (serbest zamanları değerlendirme amacı)	18	2.5
Toplam	726	100.0

Tesislere gitme nedeni olarak en fazla değerle %42.1 tatil yapmak amacıyla kaplıcalara gelenlerin olduğu bu da Kütahya ilinin kaplıcalarının iç turizm açısından önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. İkinci sırada %28.1'lik temizlik (hijyen) gelmektedir. İnsanların buldukları ortamın sağlık koşullarına uygun temiz olması istemeleri en doğal haklarıdır.

Tablo 5. 8. Örnek Kişilerin Rahatsızlıkları Nedeniyle Termal Tesislere Gitme Dağılımı

	n	%
Solunum Yolu Rahatsızlıkları	24	3.3
Kalp-Damar Hastalıkları	-	-
Kırık Çıkık problemleri	36	5.0
Sinirsel Rahatsızlıklar	42	5.8
Romatizmal Hastalıklar	198	27.3
Toplam	300	41.3
İşaretlenmemiş	426	100.0

Sağlık problemi ile gelenlerin %27.3'ü Romatizmal hastalıklardan geldiği ve en yüksek değere taşıdığı bu rahatsızlığın şifalı sular olarak bilinen kaplıçalarda bilinçli bir şekilde tedavisinin amaçlandığı görülmüştür. Kalp-damar hastalıkları yönünden rahatsızlığı olan kişilerin, kaplıçalara tercih etmedikleri gözlenmiştir.

Tablo 5. 9. Termal Tesislerde Bulunulan Süre İçinde Eksikliği Hissedilen Birimlerin Dağılımı

	n	%
Spor Tesisleri	210	28.9
Eğlence merkezi	192	26.4
Fizik tedavi merkezi	228	31.4
Kütüphane	6	8
Personel Eksikliği	90	12.4
Toplam	726	100.0

Fizik tedavi merkezinin eksikliğinin görülmesi en çok gözlenen konu ile %31.4 bir oranla ilk sırayı almaktadır. İkinci sırada spor tesislerinin eksikliği gözlenmiş %28.9 ve üçüncü sırada %26.4'lük dilimle eğlence merkezlerinin eksikliği gözlenmiştir.

İnsanlar eğlenmek ve spor yapmak istediklerini, geldikleri mekanlarda bu alanlardaki çalışma yetersizliklerinden şikayetçi durumdadırlar. Kullanım amaçları içerisinde kaplıcaların fizik tedavi üniteleri ve spor yapma olanakları açısından faydalanacakları birimlerin oluşturulması, termal turizmde potansiyel gelişmeyi sağlayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Tablo 5. 10. Örnek Kişilerin Sağlık Sorunlarının Giderilmesi İçin Tercih Ettikleri Spor Faaliyetlerinin Dağılımı

	n	%
Yürüyüş ve koşu parkuru	258	35.5
Aerobik-Step Salonu	90	12.4
Aletli Kondisyon Salonu	102	14.0
Cimnastik Egzersizleri	108	14.9
Spor Branşları Oynama Alanları (Futbol, Basketbol, Voleybol vs.)	168	23.1
Toplam	726	100.0

Sporla ilgili olsun olmasın herkesin bulunduğu tesiste sportif faaliyetlere yer verilmesi ve her yaşa göre spor yapma olanaklarının sunulmasını istedikleri sayısal değerlerle de ortadadır. İnsanların büyük çoğunluğu koşu parkurlarının olmasından yana görüş bildirmişlerdir. Bu spor eğitici olarak bizleri sevindirmiştir. Kalbin ritminin düzenlenmesi kalp kasının güçlenmesi ve dengeli bir vücut yapısı için koşunun ve düzenli yürüyüşün insan sağlığına olumlu etkilerini hepimiz biliyoruz anket uygulamasına katılan bireylerin de bu konuda bilinçli olmaları ayrı bir sevinç kaynağı oluşturmaktadır.

Tablo 5. 11. Örnek Kişilerin Boş Zamanlarını Nasıl Değerlendirdiklerinin Dağılımı

	n	%
Spor yapmak	198	27.3
Kitap okuyarak	18	2.5
Yürüyül yaparak	180	24.8
Dinlenerek	144	19.8
Arkadaşlarıyla sohbet ederek	186	25.6
Toplam	726	100.0

Termal tesislerde bulunduğu sürede boş zamanlarını değerlendirmede %27.3'lük bir oranla spor yapmak isteyenlerin ilk sırada olması ülkemiz insanının spor yapma alışkanlığı istek ve arzusunda ilerleme gösterdiği yolunda yorumlanabilir. Yürüyüşün de bir spor aktivitesi olduğu düşünülürse, içlerinde belki de büyük bir çoğunluğun özellikle yaşlıların spor yapma deyimi yerine, yürüyüş yapabilirim düşüncesinde oldukları sonucuna varabiliriz. İnsanların dinlenip rahatlamasında düzenli yürüyüşün önemli bir yeri vardır. Bu nedenle termal tesislerde koşu ve yürüyüş hatta bisiklet parkurları oluşturulması gerekmektedir.

Tablo 5. 12. Örnek Kişilerin Termal Tesislerden Hangi Sıklıkla Faydalanma İmkânı Bulduklarının Dağılımı

	n	%
Günde bir defa	18	2.5
Haftada bir defa	174	2.40
Ayda bir defa	132	18.2
Yılda bir defa	132	18.2
Fırsat buldukça	270	37.2
Toplam	726	100.0

Fırsat buldukça termal tesislere gelenlerin sayısı bir hayli fazladır. Bu tespit insanlarımızın tatil değerlendirmelerinde mekan olarak kaplıca alanlarını seçtiklerini göstermektedir. En az yüzde ile %2.5 günde bir defa faydalanma imkanı bulanların yerleşim

olarak kendilerinin kaplıca alanında bulunanlar olduğu gözlenmiştir. Haftada 1 defa gelenlerin oranı da %24 ile ikinci sıradadır.

Ankete katılanların %2.4 oranla haftada bir defa kaplıcalardan faydalandığını belirten deneklerin cevabından hafta sonu tatilini bu imkanlarda geçirdikleri anlaşılmaktadır. Fırsat buldukça gelenlerin büyük çoğunluğu oluşturmaları deneklerin diğer uğraşlarının fazla olduğunu kendilerinin tatil için fazla zaman ayıramadıklarına göstermekte fırsatları olduğunda da tercihlerini termal alanlara gelerek değerlendirdikleri söylenebilir.

Tablo 5. 13. Örnek Kişilerin Sporun İnsan Sağlığı Üzerindeki Etkilerini Ne Kadar Bildiklerinin Dağılımı

	n	%
Evet	504	69.4
Hayır	12	1.7
Kısmen	210	28.9
Toplam	726	100.0

Ankete katılan deneklerin sporun sağlık üzerine olumlu etkilerini biliyor musunuz? Sorusuna %69.4 oranla evet, %28.9 oranla kısmen olarak cevap vermeleri termal tesislerde spor tesislerine daha fazla yer verilmesi gerçeğini göstermektedir.

Tablo 5. 14. Örnek Kişilerin Niçin Spor Yaptıklarının Dağılımı

	n	%
Kilo vermek için	60	8.3
Eğlence için	84	11.6
Sağlıklı yaşam için	534	73.6
Fizik tedavi için	18	2.5
Kötü alışkanlıklardan uzaklaşmak için	30	4.1
Toplam	726	100.0

Tablo 5.14. de görüldüğü gibi anket katılanlara son derece bilinçlidir. Bu bilincin okur yazar oranının fazlalığı ve anketimizi cevaplayanların büyük çoğunluğunun belirli bir kültür birikiminin olmasına bağlayabiliriz. Denekler %73.6'lık bir oranla sağlık, %11.6 bir oranla eğlence için boş zaman değerlendirme, %8.3 oran ile genelde kilo problemlili olan kişilerin bu sorunlarını çözme aracı olarak spor yaptıkları tespit edilmiştir. .

Tablo 5. 15. Örnek Kişilerin Spor Yapma Süreleri Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

	n	%
Her gün	78	43.8
Haftada bir gün	318	10.7
Hafta üç gün	294	40.5
15 günde bir gün	24	3.3
Ayda bir gün	12	1.7
Toplam	726	100.0

Haftada üç gün spor yapılmalı anlayışında olanların sayısı %40.5 ile ilk sırayı almaktadır. Bizim için elit sporcu olmayanlar sağlık için spor yapanlardaki ideal sayı da budur. Spor yapanların büyük çoğunluğunun gerçek anlamda sporun önemini anladıkları anket sonucunda da anlaşılmaktadır.

Tablo 5. 16. Örnek Kişilerin Ailelerinin Spora İlgisinin Öğrenilmesinin Dağılımı

	n	%
Evet	486	66.9
Hayır	240	33.1
Toplam	726	100.0

%66.9'unun ailesinde spor yapan bireyin bulunması deneklerin büyük çoğunluğunun da spor yapmasıyla paralellik göstermektedir. Anketimizin ulaşamadığı kesimlere de ışık tutması amacıyla bu sorunun spor yapanların kapsamının daha geniş olduğunu gösterme amacıyla önemli bir sonuçtur.

Tablo 5. 17. Örnek Kişilerin Gidecekleri Termal Tesislerde Spor Yapma Olanaklarının İstek Dağılımı

	n	%
Evet	684	94.2
Hayır	42	5.8
Toplam	726	100.0

Kaplıcalara gelen kişilerin büyük çoğunluğu %94.2 ile kaplıcalarda spor yapma olanaklarının bulunması taraftarı olduğunu göstermiştir. Burada önemli olan, onları istekleri doğrultusunda her yaşa uygun sportif imkanları sağlamaktır. Çok az bir kesim spor yapma olanaklarının bulunmasını istememiştir.

Tablo 5. 18. Örnek Kişileri Termal Tesislerdeki Spor Olanaklarının Artırılması Tesise Gitmelerini Ne Derece Etkileyeceğinin Dağılımı

	n	%
Hiç	42	5.8
Çok az	120	16.5
Az	198	27.3
Orta	216	29.8
Çok	150	20.7
Toplam	726	100.0

Tesislerde spor yapma olanaklarının artırılması tesise gitme tercihini de etkilediği anket sonuçlarından anlaşılmaktadır. %20.7'lik bir oran kendinden emin olarak tesislere gelmede spor olanaklarının rolünün çok etkili olacağı görüşüne sahiptir. %5.8'lik küçük bir kesim spor olanaklarının artırılmasının geliş nedenini etkileyemeyeceğini düşünmektedir. Bu sonuç bize, tesislere gitmede spor organizasyonlarının ve sportif faaliyetlerin etkili bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. 19. Organizasyon İtibarıyla Tercih Edilen Ortam Arayışlarının Dağılımı (Grup, Aile, Takım, Tedavi)

	n	%
Ferdi olarak spor yapabileceğim bir tesis	72	9.9
Ailece spor yapabileceği bir tesis	168	23.1
Takım sporları yapabileceğim bir tesis	108	14.9
Grupla spor yapabileceğim bir tesis	150	20.7
Tedavi amaçlı sportif aktivitelere yer veren bir tesis	228	31.4
Toplam	726	100.0

Tesislere gelenlerin %23.1'ü ailece spor yapacağı bir tesise tercih etmektedir. Bu da aile ile tesislere gelenlerin fazlalığını göstermektedir. Bireylerin sevdikleriyle beraberce sportif faaliyetlerden yararlanma isteği tabidir. Tedavi amaçlı spor aktivitelerine imkan veren bir tesisin termal tesislerden yararlanmada kullanım amacına hizmet ettiği ortadadır.

Tablo 5. 20. Örnek Kişilerin Boş Zamanlarının Değerlendirilmesinde Katılmak İstedikleri Sportif Aktivitelerin Dağılımı

	n	%
Takım sporları (futbol, voleybol, basketbol vs.)	318	43.8
Atletizm sporu	42	5.8
Kondisyon merkezi	114	15.7
Aerobik-Step merkezi	192	26.4
Tenis kortu	60	8.3
Toplam	726	100.0

Anket cevaplayıcıları şıkların tamamını işaretlemeye güçlük çektikleri gözlenmiştir fakat onlar için en etken şıkkın bulunmasını amaçladığımızdan bu soruyu sorma ihtiyacı hissettik. %43.8 ile en fazla takım sporlarını istenmesi futbol, voleybol, basketbol gibi spor alanlarının tesisler çevresinde yer verilmesi gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Birebir görüşmelerde genellikle bayanların aerobik-step merkezi konusunda istekli oldukları anket

uygulayıcılarının ortak görüşü olmuştur. Termal tesislere sadece sağlıklı insanların tedavi amacıyla gelmediklerini unutmamak gerekir. Sağlıklı kişilerin sağlığın devamlılığında sportif aktivitelere katılma isteğine cevap veren faaliyetlerin oluşturulması, uzman kişilerce eğitim ve denetiminin verilmesi gerekmektedir.

Tablo 5. 21. Örnek Kişilerin Termal Tesislerde Spor Organizasyonlarına Yer Verilmesi İstedığının Dağılımı

	n	%
Evet	672	92.6
Hayır	54	7.4
Toplam	726	100.0

Ankete katılanların %92.6'sı spor organizasyonlarını yer verilmesini isterken %7.4 gibi küçük bir kesimde bunun gerekliliği yönünde cevap vermiştir.

Tablo 5. 22. Örnek Kişilerin Termal Tesislerde Spor Aktivitelerine Neden Yer Verilmesini Niçin İstediklerinin Dağılımı

	n	%
Seyretmek için	156	21.5
Öğrenmek için	54	7.4
Katılmak için	222	30.6
Eğlenmek için	108	14.9
Sağlık problemleri açısından	186	25.6
Toplam	726	100.0

Tablo 5.22. de görüldüğü gibi ankete katılanların %30.6'sı katılmak için spor etkinliklerine yer verilmesini istemiştir. Bu yüzde kaplıcalardan faydalanan bireylerin ne kadar spor ile iç içe olmak istediklerinin kanıtı olarak karşımızdadır. İmkanlar sunulduğu takdirde birçok kişi gezi eğlence veya sağlık amacıyla geldiği bu beldelerde spor yapma

arzusunda ve sağlığına bu yolla korumaya kararlı olduğuna göstermektedir. renmek için seçeneğinin de bu kapsama alındığını dşunrsak insanımız bir fiil spor yapmak istemekte bir çoğu da spor yolu ile eğlenmek stres atmak ve boş vakitlerini geçirmek için spor aktivitelerinin yapılması istemektedir. Sağlık problemi olanların spor aktiviteleri yolu ile bu problemlerinden kurtulacakları inancını taşımaktadır. Birçok kişi beden ve ruhen bozulan sağlığını spor aktivitelerine katılarak giderme arzusundağır. Bu nedenle tatillerini sağlık turizmi yönünde değerlendiren kişilerin bu ihtiyacı karşılamada doğal termal sular yeterli değerdir. Doğal suların yanında doğal ortamda spor amaçlı aktivitelerin oluşumunu hazırlamak zorunluluğu kaçınılmazdır.

Tablo 5. 23. rnek Kişilerin Termal Tesislerde Eğlence Amacı Açısından Hangi Spor Organizasyonlarına Yer Verilmesini İstediklerinin Dağılımı

	n	%
Halı saha futbol	120	16.5
Açık hava (futbol, basketbol, voleybol)	228	31.4
Aerobik-Step Kursları	162	22.3
Güreş turnuvaları-animasyon gösterilerine katılım	48	6.6
Fitness-Center	168	23.1
Toplam	726	100.0

Tablo 5.23. de eğlence amaçlı olarak en fazla yüzdeyi açık hava spor alanlarının olması yolunda görüş bildirmişlerdir. Kaplıcalarda Sağlık Bakanlığı ve Turizm Bakanlığının yayınlarında gösterilen bu alanlar Kütahya ili itibarıyla düşünüldüğünde yok denecek kadar azdır. Potası olmayan basketbol sahası-kale direği olmayan taşlarla belirlenmiş futbol sahası filesi olmayan voleybol sahaları da varlık ve yokluk arasında tesislerdir. İgili görüşlerde %23.1 ile fitness center merkezleri işaretleyenlerin tahsil durumlarının ve kültür birikimlerinin daha fazla olduğu gözlenmiştir. Bu da yaptığımız araştırmalar neticesinde gelecekte bu merkezlerin önemli bir yer teşkil edeceği görüşüne neden olmuştur. Birçok eğlence amaçlı merkezlerde fitness-center açılması ve buradan yararlananların son derece memnun ayrılmaları, termal tesislerde de buna benzer oluşumlara yer verilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tablo 5. 24. Örnek Kişilerin Termal Tesislerde Güvenli Spor Yapma Olanakları Açısından Uzman Personelin Dağılımı

	n	%
Uzman Antrenör	48	6.6
Masör	84	11.6
Doktor	366	50.4
Beslenme (diyetisyen)	30	4.1
Fizik Tedavi Uzmanı	198	27.3
Toplam	726	100.0

Tablo 5.24. de %50.4'ün güvenlik açısından sağlığın kontrolü genel kavram içerisinde doktor anlayışının hakimiyeti nedeniyle çoğunluğun doktor isteğine normal karşılamak gerekmektedir. İkinci sırada ise fizik tedavi uzmanı sakatlanmaları, yaralanmalar postür bozukluklarının giderilmesinde etkili olan yönlendiren spor bilgisi olan kişilerin seçilmesi ve tesislerde bulunması o tesise olan ilginin artmasında etkili olacağı kanaatindeyiz. Aslında yukarıda belirtilen bütün birimlerin olması ideal tablodur fakat biz bireylerin bu konuda en çok neyi arzuladıkları veya neyin kendilerinin spor aktivitelerinde güvence olarak gördüklerinin anlaşılmasını amaçlamıştık.

Termal tesislerin sağlık turizmi açısından önemli yeri olduğunu biliyoruz bu tesislerden gelişmiş güzel yararlanmak yarar yerine zarar getireceği ihtimalini unutmamak gerekir. Bu nedenle tesislerde sağlık hizmetleri yönünden Sağlık Bakanlığı ve Belediyelerin işbirliğine gitmesi Tıp Fakültelerinde yetiştirilen uzman kişilerin (fizik tedavi ve kür tedavisi üzerine) turistik istihdam edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünya çapında yapılan araştırma sonuçlarına ve toplanan verilere göre özellikle deprem kuşakları üzerinde bulunan ülkelerin çeşitli maden yatakları ve suları açısından zengin bir potansiyele sahip oldukları tespit edilmiştir.

Derin kırık hatları ile dolu olan ülkemizde çeşitli madensel sular ve zengin kaynaklar bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde artan ekonomik sorunlar ve iş hayatının yoğunluğu bireylerin tatil ihtiyaçlarının da artmasına neden olmuştur.

Kaplıca turizminde sağlıklı olmayı amaçlayan kişiler sağlık problemlerini ortadan kaldırmayı hedeflerken sonraki yaşantılarında da sağlıklı kalmanın vasıtalarından biri olan spora yönelmişlerdir. Günümüz insanının sosyal yaşantısı içerisinde bunun uygulayıcısı olan rehberlere doktorlara egzersiz ve fizik tedavi uzmanlarına masör ve antrenörlere ihtiyaçları artmaktadır. Boş zaman etkinliği olarak sportif faaliyetlerden yararlanmak isteyen insanların özellikle tatillerini geçirmeyi tercih ettikleri termal alanlar bu amaca hizmet etmektedir.

Termal sulardan yararlanmada ve halkın sağlığını korumada işletmelerin, halkın arz-talep ilişkisini gözönünde bulundurması gerekmektedir. Bu doğrultuda beklentiler paralelinde herkesin spor yaparak sağlığını kazanmasını amaçlayan tesis yöneticilerine ihtiyaç vardır. Bölgesel spor ve sağlık merkezleri ile koşu pisti, spor sahası, açık ve kapalı yüzme kompleksi, çok amaçlı spor salonu, cimmastik salonu, aerobik-step ve kondisyon salonu ve diğer sosyal faaliyetleri yapabileceği alanlara yer veren işletmeler kurulmalı ya da mevcut işletmeleri bu doğrultuda düzenlenmelidir.

Termal sulardan yararlanmada ve halkın sağlığını korumada sportif faaliyetlere şu doğrultuda yer verilmesi gerekmektedir.

- Sosyal ve sportif faaliyetleri kullanıldığı nitelikli kaplıca ve termal merkezlerin geliştirilmesinin sağlanması,
- Tıp biliminin öngördüğü kurallara uygun doktor, masör, uzman spor bilimci, antrenör ve çalıştırıcılar denetiminde kür, tedavi, sosyal etkinlik ve sportif faaliyet uygulamaları yapılan tesisleri planlayarak hayata geçirilmesi,

- Her sınıftan halkın bu tesislerden dengeli ve etkin yararlanmasında yardımcı olmak amacıyla sağlık bakanlığınca düzenlenen termal tesislerde sigorta sisteminin geliştirip halkın hizmetine sunulması,
- Üniversitelerde bu konuda bilimsel eğitim yapan kuruluşların desteklenmesi ve bu ünitelerde hizmet edecek uzman personelin eğitime katkı sağlanması,
- Dünya ve Avrupadaki gelişmeleri takip ederek Türkiye’de bulunan kaplıca standartlarını çağın gereklerine uygun hale getirilmesi yolunda araştırma ve çalışmalar yapılması,
- Öncelikli hedefi kâr olmayan sosyal hizmete yönelik tesislerin kullanılması ile kaplıca turizmini artırıp yurt dışına yönelen iç turist potansiyelinin yurt içi termal tesislerine yönlendirmede tanıtımın iyi yapılması için kitle iletişim araçlarının kullanılması,
- Kültürel sosyal ve ekonomik canlılığı artırmada termal turizmi geliştirmek, iç ve dış talebi karşılamak için çeşitli organizasyonlara yer vererek çevre imkanlarından olabildiğince ergonomik şekilde yararlanılması,
- Kaplıca turizmi yolu ile turizm çeşitliliğini ve potansiyelini artırmada spor organizasyonlarından yararlanmak ve bu amaç doğrultusunda spor tesisleri yapılarak daha çok spor yapan bilinçli ve sağlıklı toplum oluşturulması gerekmektedir.

Kaplıca turizminde sağlıklı olmayı amaçlayan kişilerin sağlık problemlerini ortadan kaldırmayı ve sağlıklı kalmaları ve kaybettikleri güçlerini yeniden kazandırmak için doktor, fizik tedavi uzmanı, spor bilimci ve antrenörlerin termal alanlarda işbirliği içerisinde çalışmalarının sağlanması gerekmektedir.

Ülkemizde genç nüfusun yanlış ideolojiler peşinde koşmayan, ülke ve milletini seven, tanıyan, düzenlenen organizasyonlarda yer alan, lider genç özelliği taşıyan vasıflarını ortaya çıkarmada üniversiteler, okullar, belediyeler ve gönüllü diğer kuruluşları aktif halde çalıştırmaya yönlendirmek gerekmektedir. Bu kuruluşların tatil etkinliklerinde kamp ve izcilik çalışmalarında, termal alanları etkin kılan organizasyonlar düzenlenmesini sağlamak gerekmektedir.

Türkiye’de doğal güzellikler tabii şifa kaynaklarıyla son derece zengin bir potansiyele sahip olan termal alanlardan gereği gibi yararlanılamamaktadır. Bu husus göz önünde bulundurularak;

- Ulaşım sorununun çözülmesi
- Tanıtım eğitim amaçlı reklamasyona yer verilmesi,
- Beslenme ve hijyen konularının daha detaylı ele alınması,
- Tesislerin barınma ihtiyacına cevap verebilecek potansiyele getirilmesi gerekmektedir.

Ülkemizde de termal merkezlerde bu hususlar göz önünden buldurarak kaplıca alanlarının bir an önce yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Araştırmamızda uygulamış olduğumuz anket sonuçlarının değerlendirilmesi neticesinde Kütahya ilinde termal merkezlerin belediyelerce işletildiği bu işletmelerde özellikle halkın sağlığına hitap eden beslenme hijyen ve sportif faaliyetlerin detaylı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Oysa gelişen Dünyaya paralel olarak turizm sektörüne hizmet veren tesislerin tüm detaylarıyla ele alınıp organize edilmesi son derece önemlidir. Bugün halka hizmet sunarak mevcut potansiyeli kendi tesislerini çekmeye amaçlayan özel sektörün işletmelerinin termalizmin amacına daha uygun hizmet verdiği gözlemlenmiştir.

Bu husus göz önünde bulundurularak tüm işletmelerin aynı titizlikte çalışması için planlı çalışma ve düzenlemeler yapılmalıdır. Bu sayede hem Kütahya ilinde hem de Türkiye’de termal turizmin gelişmesi sağlanmalıdır.

Ülke genelinde turizm hızlı bir şekilde yaygınlık göstermektedir. Dış turizmden elde edilen döviz girdisinin ülke ekonomisindeki önemi gittikçe artmıştır. Komşu ülkeler bu döviz girdisini kendilerine çekebilmek için sürekli bir rekabet halindedirler. Turizm bilincinin gelişmesi sonucu iç turizmde de bir hareketlenme başlamıştır.

Sağlık turizmin uygulama yerleri olan termal tesislerde genel turizm anlayışından payına düşeni almaya başlamıştır. Bilinçli bir yönetim ve uzman kadrolar sayesinde mükemmel yakın hizmet bu tesislerin hedefleri ve yapması gerekenler olmalıdır.

İnsanoğlunun en çok değer verdiği şey sağlıklı yaşama arzusudur. Termal tesislerin sağlıklı yaşamın oluşmasındaki etkisi büyüktür. Termal tesislere gelen bireylerin 40 yaş civarı ve üzerinde olması, bunların genelinin sağlık problemlerinden dolayı geldikleri kanısına varılmıştır.

Ekonomik durumun seviyesi, tesislere gelen bireylerin sayısı ile paralellik göstermektedir. Genel aylık kazancı yüksek olan bir kesimin termal turizmden yararlanma imkanı olduğu görülmüştür.

Termal turizmi tercih eden bireylerin eğitimin seviyelerinin yüksek oluşu da bu turizm şeklinin çarpıcı bir özelliğidir. İlerleyen zamanlarda rekreasyon faaliyetlerinde termal turizmin daha fazla pay alacağı düşünülmektedir.

Spor yapmak sportif faaliyetlerde bulunmak çağdaş insanın bilgi ve kültür seviyesiyle gelişimini sürdürmektedir. Sağlığını yitirmeme, zinde kalma, güçlü olma, dengeli bir yapıya kavuşma gibi istekler tatile çıkan kişilerin beraberinde taşıdıkları arzu ve isteklerdir. Bugün iki günlüğüne veya gününbirliğine tatile çıkan kişiler dahi spor yapma koşullarını sürdürme arzusunda. Termal kaplıcalardan sağlık koşullarıyla veya diğer nedenlerle arzulayanlar, gittikleri tesislerin spor imkanlarından yararlanmak veya buralarda ortam bulabilmek isteği ve gayretindedirler.

Turizmin eski ama Türkiye’de yeni yeni kullanılmaya başlayan termal turizmdeki tesislerde halen daha bir takım eksiklikler yaşanmaktadır. İnsanlardaki spor yapma isteğine bu tesisler cevap vermemektedir. Genelde güzel hava şartlarına uygun açık hava spor alanlarının varlığı göze çarpmaktadır. Oysa ki, termal turizmin yapılabilmesi aya ve mevsime bağlı olmamakla yılın her anında yapılabilme gibi bir özellik taşımaktadır. Okuma oranının düşük olduğu ülkemizde bu tip yerlerde kurulacak tesislerde hizmet imkanında daha da çeşitlilik sağlanmış olabilir.

Termal turizm alanlarında özel mülkiyete geçişin sağlanması için gerekli kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Bunun kontrolü bakanlıkça sağlanmalıdır. Buralara tesise ait apart türü yapıların kurulması ve işletilmesi daha uygunluk sağlayacaktır. Termal turizm alanlarının yerleşim alanına dönüşmesi sonucu doğal özelliğini kaybetme gibi bir tehlikesi bulunmaktadır. Bugün Pamukkale’de yaşananlar bunun en güzel örneğidir.

Her bireye bir uzman eleman sağlama gibi bir imkansızlıktan dolayı bu tesislerden faydalanan bireylere uygulama şekilleri ve nasıl davranacaklarına dair bilgiler verilmesinin gerekliliği düşünülmelidir. Belediyeler veya özel sektörler sportif faaliyet ve organizasyonlarla ilgili uzman kişilere ulaşma yollarını bulmalıdır. Ne kaplıca tedavisi ne de spor gelişi güzel yapılması mümkün değildir.

Eğitim sürecinde içerisinde de bu konunun önemi vurgulanmalı Sömestr veya yaz tatillerinde merkezlere yakın bölgelerde çocukların spor yapma olanakları bu alanlarda uygulama bulmalıdır. Kültürel ihtiyaçlarını eksiksiz karşılayan ayrıca diğer tedavi olanakları ile zenginleştirilmiş birleşik bir termal ürün sunulabilecek şekilde düzenlenmelidir.

Termal tesislerden yararlanmak amacıyla yurt dışına yönelen iç talebi, ülke kaynaklarına yöneltilmesi konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı ve işletmelerce ortak çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Termal turizm hizmetlerini gerçekleştirebilecek bilgi ve nitelikte personel yetiştirilmesi konusunda gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu personelin hizmet içi eğitimle sağlık ve hijyen konularında duyarlılığı artırılmalıdır.

Termal tesislere yılda gidilme oranı en fazla 1-2 olmaktadır. Bu oranı daha da artırabilmek için gerekli hizmet ve ekonomik tedbirlerin alınması termal turizmin gelişimi açısından önem arz etmektedir.

Termal turizmin tercih edilme sebepleri arasında şifa özelliğinin çoğunluk tarafından kabul görmesi olarak nitelendirilebilir.

Ülkemizde termal tesislerin yeteri kadar reklamı yapılmamaktadır. Termal tesisler bu konuda üzerlerine düşen görevi yerine getirmemektedir. Termal turizm merkezleri herkes tarafından bilinir bir hal almalıdır. Ekonomik yönden hafifletici tedbirler alınmalı sağlık kuruluşları ile karşılıklı anlaşmalar sağlanmalıdır.

Değişik sosyal düzenlemeler, aktiviteler içerisine girilmeli, insanları her yönden yaşamın güzelliği içerisine çekmelidir. İnsanların sosyal ve psikolojik ihtiyaçları da, günlük fizyolojik ihtiyaçlar gibi giderilme yoluna gidilmelidir.

Devlet Termal tesislerin sayısının arttırılmasına yönelik yatırım imkanları sağlamalıdır. Çok tesis çok hizmet demektir. Artan tesis sayısı arttırırken, kaliteyi de yükseltecektir. Arz-talep dengesi içerisindeki rekabet ortamı, bireylerin daha ekonomik ve daha iyi hizmet bulmasına imkan verecektir.

Tesisler yapıldıkları gibi kalmamalı günün ihtiyaçlarına göre Avrupa standartları da göz önünde bulundurularak düzenlemeler yapılmalıdır. Böylelikle kür tedavileri için çeşitli ülkelere giden bireylerden elde edilen gelirden ülke ekonomisi içerisinde kalır. Yeni hizmetler içinde bireyler kendi ortamlarını kendileri oluşturmuş olurlar.

Ülkemiz Termal alanlarıyla zengin bir konumdadır. Bunun istatistikleri ortadadır. Fakat bu imkanları özlenen seviyede çağın gereklerine göre insanlığın hizmetine sunulması gerekmektedir. Doğal seyrine bırakılan termal alanlarda alt yapı eksikliği bir an önce giderilmeli cazip eğlence ve spor merkezleri haline getirilmelidir.



KAYNAKLAR

- ACET, Mehmet. Spor ve Turizm Dersi Notları, DPÜ BESYO, Kütahya, 2000.
- AÇIKADA, Caner-ERGEN, Emin. **Bilim ve Spor**, Ankara, 1990, s.122.
- ANADOLU TIP DERGİSİ, Termal Tesisin Kaplıca Olabilmesi İçin, C.14, S.1, **Resmi Gazete** 11.4.1983.
- ARI, K.Ahmet. **Hamamlar ve Türk Mimarisindeki Yeri**. İ.T.Ü. Yayınları, İstanbul, 1949, s.12.
- Atatürk'ün Doğumunun 100.Yılına Armağan-Kütahya**, İstanbul, 1981-82, s.30.
- ATIKER, M.: “Termal Sular ve Kaplıcalarımız”, **Bilim ve Teknik**, S.260, Ankara, 1989, s.20-22.
- BAKIR, Mehmet. **Turizm Yatırımlarında Döviz Faktörü ve Proje Değerlendirmede Kullanma Yöntemleri**, Ankara, 1978, s.20.
- BAŞER, Ergun. **Uygulamalı Spor Psikolojisi**, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998, s.314-315.
- ÇABUK, A.: **Turizm Çevre İlişkisi**, Gündem 21 Kapsamında Turizmde Çevre Bilinci Kazandırılması Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniv. Fen Bilimleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- ÇAĞLAR, K.Ö.: **Türkiye Maden Suları ve Kaplıcaları**, M.T.A. Yayımları, Ankara, 1984, s.12.
- ÇELİK, Gülersoy. “**Turizm Olgusunun Gelişimi**” Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, Cilt 9, İletişim Yayınları, s.2563.
- ÇİMEN, Kubilay. **Suda Yapılan Egzersizlerin Rekreasyon Uygunluğu ve Ülkemizdeki Termal Suların Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1999, s.4.
- DABAN, Mümin. **Türkiye’de Doğa Şifası**, FKB Yayınları, 1993, s.79.
- DOĞAN, Yıldız. **Türk Spor Tarihi**, s.121.

Gediz Belediyesi, **Ilıca Su Kaplıcası Tanıtım Broşürü**, 2000.

GOLDBERG, Audrey Githa. **Güzellik Terapisi İçin Vücut Masajı**, Gaye Filmcilik ve Mat.San. Milli eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1995, s.5.

GÖKMEN, H.: **Gençlik Döneminde Bedensel Psikolojik ve Toplumsal Özellikler, Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri** M.E.B., Ankara, 1985, s.13.

GSGM Sporda 10.Yıl, 1985-1994, GSGM Yayınları, Ankara, 1985, s.67.

I.Ulusal Banlioloji Sempozyumu, Tıbbi Ekoloji ve Hidro Klimetoloji Dergisi, Özel Sayı, C.2, S.2-3, İstanbul, 1984, s.200.

İ.Ü.Tıp Fakültesi-Tıbbi Ekoloji ve Hidro-Klimatoloji Birimi (Anonim) **“Yalova Kaplıcalarının Tarihsel Gelişimi, Doğal Özellikleri, Tıbbi Değerlendirilmesi”**, İstanbul, 1981, s.22.

İLKİN, A.-DİNÇER, Z.: **Turizm Kesiminin Türk Ekonomisindeki Yeri ve Önemi**, Ankara, 1991, s.21.

İMAMOĞLU, Osman. **Türkiye’de Seyirci ve Sporcu Sağlığı**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1991, s.268.

İstanbul Üniversitesi **Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Araştırma ve Uygulama Merkezi**,

KAÇAR, Baki. **Bilim ve Teknik**, “Yaşamı Oluşturan Sıvı”, Tubitak Yay, C.18, İstanbul, Haziran,1995, s.1-2.

KAHRAMAN, Nüzhet. **Termal Turizm Olayı ve Yalova Kaplıcaları**, Anatolia, Sayı 17-18, 1991.

Kaplıca Tedavisi Yoncalı Tütav Otel Tanıtım Broşürü, Kütahya, 1998.

KARAKÜÇÜK, Suat. **Rekreasyon**, Ankara, 1997, s.43.

KOZAK, Nazmi. **Termal Turizm İşletmeciliği ve Önemi**, Anatolia, Sayı 17-18, 1991.

Kur’an-ı Kerim, **Maide Suresi**, Ayet 6.

Kütahya 98, Kütahya Belediyesi Yayınları, Kütahya, 1998.

Kütahya Dergisi, Kütahya Esnaf ve Sanatkarlar Derneği Yayın Organı, Mayıs-Haziran, Kütahya, 1997.

Meydan Larousse, **Büyük Lügat Ansiklopedisi**, Meydan Yayınevi, Cilt 11, İstanbul, 1989, s.326.

OLALI, Hasan. **Turizm Politikası ve Planlanması**, Ege Üniversitesi Matbaası, 1982, s.93.

OLARU, A.M.: **Sportif Yüzme**, Başak Yayınevi, Adana, 1995, s.5.

ÖZBEK, Toros. **Dünya’da ve Türkiye’de Termal Turizmin Önemi**, Anatolia Sayı : 17-18, 1991.

ÖZBEY, S. **Şifalı Sular ve İçmeler Rehberi “Ilıca ve İçmelerin Fiziksel Özellikleri”**, Ankara, 1979, s.17.

ÖZER, Kamil. **Artistik Cimnastikte Yeteneklerin Aranması ve Eğitimi**, Spor Bilim Dergisi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Yayını, Sayı 1, İstanbul, S.110-115, 1989.s.44.

ÖZER, Zeki. **“Bir Su Masalı”**, Bilim ve Teknik, Tubitak Yayınları, İstanbul, Eylül 1996, S.346, s.44-46.

ÖZTÜRK, Füsun. **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998, s.91.

ÖZYILDIZ, Mustafa. **Bölgesel Kalkınma Açısından Jeotermal Enerji Kaynakları ve Kütahya Potansiyelinin İktisadi Değerlemesi**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 1988, s.51.

PIRNAK, İge. **Turizmde Kaplıcaların Yeri ve Önemi**, Amfora Sayı: 7, 1992.

Sağlık Turizminde Turizm Sağlığı, Turizm Bakanlığı Yayınlar Gen.Müd.Yayını, Ankara, Ağustos, 1993, s.24.

Sihirli Sularda Her Derde Deva, Oruçoğlu Tesisi Tanıtım Broşürü, Afyon 1998.

Simav Belediyesi, **Eynal Kaplıcaları Tanıtım Broşürü**, 2000.

ŞAHİN, H.: Sporcuların Performans Sporuna Bıraktıktan Sonraki Yaşamlarında Boş Zaman Değerlendirme İlgilerinin Araştırılması, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1997, s.28.

ŞİMŞEK, Şakir. Türkiye'deki Termal Kaynakların Potansiyeli ve Genel Özellikleri, Anatolia, Sayı 17-18, 1991.

TİMUR, Alp. Turizmin Ekonomik Etkileri ve Türkiye Bakımından Bir Değerlendirme, Doçentlik Tezi, Ege Üniversitesi, İşletme Fakültesi, 1982, s.123.

Turizm ve Tanıtma Bakanlığı, IX.Turizm Danışma Kurulu Bildiri ve Konuşmaları, Ankara, 1974, s.2.

TÜRKDOĞAN, Orhan. Kültür ve Sağlık Hastalık Sistemi, İstanbul, 1991, s.149.

ÜLKER, İsmet. "Termal Turizmini ve Ülkemiz İçin Önemi" IX.Turizm Danışma Kurulu Yayını, Ankara, 1974, s.4.

ÜLKER, İsmet. Sağlık Turizmi Kaynakları, Planlama, Tartma, Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s.49-54,

ÜLKER, İsmet. Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıcalardan Planlanması, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay. Ankara, 1988, s.67-68.

ÜLKER, Sağlık Turizmi, Kaynaklar, Planlama, Tanıtma, s.30.

Yeni Rehber Ansiklopedisi, Türkiye Gazetesi Yayını, Cilt 18, İstanbul, 1987, s.129.

ZORBA, Erdal. Herkes İçin Spor ve Fiziksel Yorgunluk, Herkes İçin Spor Fed.Yayınları, Ankara, 1999.



EKLER

EK 1 : ANKET UYGULAMASI

1



EK 1:

ANKET

SAYIN ANKET CEVAPLAYICISI

Anketimizin amacı termal tesislerden faydalanırken kaplıcaların size neler kazandırdığını ; sağlık, spor, tatil yada eğlence amaçlı beklentilerinize ne derecede cevap verdiğini öğrenmektir. Anketimize göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı teşekkür ederiz.

1. Cinsiyetiniz ?

- Erkek Bayan

2. Yaşınız?

- 18-24 yaş altı 25-31 yaş 32-38 yaş 39-45 yaş 45 yaş üzeri

3. Eğitim durumunuz?

- İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Lisans üstü

4. Aylık geliriniz ne kadardır?

- 90 Milyon 90-150 Milyon 150-250 Milyon
 250-350 Milyon 350 Milyon

5. Termal tesislere kaç yıldır geliyorsunuz?'

- İlk defa İki yıldır Üç yıldır Beş yıldır Beş yıldan fazla

6. Bir termal tesisi tercih ederken size göre aşağıdakilerden hangisi en önemli olanıdır?

- Ekonomik olması Sportif faaliyetler açısından imkanları
 Sağlık hizmetleri açısından imkanları Suyunun şifalı olması Temiz olması

7. Termal tesislere gitme nedeniniz nedir?

- Tatil yapmak Sağlıkla ilgili sorunlar Spor yapmak
 Temizlik (hijyen) Arkadaş grubu ile birlikte olmak

8. Termal tesislere sağlık sorunları ile ilgili gidiyorsanız sebebini belirtiniz.

- Solunum yolu rahatsızlıkları Kalp –damar hastalıkları
 Kırık çıkık problemi Sinirsel rahatsızlıklar Romatizmal hastalıklar

9. Termal tesislere gittiğinizde aşağıdakilerden hangisinin eksikliğini en çok hissediyorsunuz?

- Spor tesisleri Eğlence merkezi Fizik tedavi merkezi
 Kütüphane Personel eksikliği

10. Sizce sağlık sorunlarının giderilmesi için gideceğiniz tesiste hangi tür spor faaliyetlerine yer verilmesi faydalı olur?

- Yürüyüş ve koşu parkuru Aerobik –step salonu
 Aletli kondisyon salonu Jimnastik egzersizleri
 Spor Branşları Uygulama Alanları(Futbol,Basketbol,Voleybol)

11. Termal tesislerde kaldığınız süre içerisinde boş vakitlerinizi ne şekilde değerlendirmek istersiniz?

- Spor yaparak Kitap okuyarak Yürüyüş yaparak
 Dinlenerek Arkadaşlarımla sohbet ederek

12. Termal tesislerden hangi sıklıkla faydalanma imkanı buluyorsunuz?

- Günde bir defa Haftada bir defa Ayda bir defa
 Yılda bir defa Fırsat buldukça

13. Sporun insan sağlığı üzerindeki etkilerini biliyor musunuz?

- Evet Hayır Kısmen

14. Sizce spor ne için gereklidir?

- Kilo vermek için Eğlence için Sağlıklı yaşam için
 Fizik tedavi için Kötü alışkanlıklardan uzaklaşmak için

15. Size göre spor ne sıklıkla yapılırsa faydalı olur?

- Her gün Haftada birgün Haftada üç gün
 15 Günde birgün Ayda birgün

16. Ailenizde spor yapan var mı?

- Evet Hayır

17. Gideceğiniz tesiste spor yapma olanaklarının bulunmasını ister misiniz?

- Evet Hayır

18. Termal tesislerdeki spor yapma olanaklarının artırılması tesise gitmenizi ne derecede etkiler?

- Hiç (%0) Çok az (%25) Az (%50) Orta (%75) Çok (%100)

19. Spor yapma olanakları açısından aşağıdaki tesislerden hangisine gitmeyi tercih ederdiniz?

- Ferdi olarak spor yapabileceğim bir tesis Ailece spor yapabileceğimiz bir tesis
 Takım sporları yapabileceğimiz bir tesis Grupla spor yapabileceğimiz bir tesis
 Tedavi amaçlı sportif aktivitelere yer veren bir tesis

20. Sizce termal tesislerde boş zamanlarınızı değerlendirirkeniz açısından günlük aktiviteleriniz dışında hangi sportif aktivitelere yer verilmelidir?

- Takım sporları (Futbol, Basketbol, Voleybol vs.) Atletizm sporu
 Kondisyon merkezi Aerobik-step merkezi Tenis kortu

21. Termal Tesislerde spor organizasyonlarına yer verilmesini ister misiniz?

- Evet Hayır

22. Termal Tesislerde spor aktivitelerine yer verilmesini neden istersiniz?

- Seyretmek için Öğrenmek için Katılmak için
 Eğlenmek için Sağlık problemleri açısından

23. Sizce termal tesislerde eğlence açısından hangi spor organizasyonlarına yer verilmelidir?

- Halı saha futbol turnuvası Açık hava (Futbol,Basketbol,Voleybol) turnuvaları
 Aerobik-step kursları Güreş turnuvaları Animasyon gösterileri

24. Termal tesislerde kaldığınız süre içerisinde güvenli spor yapma olanakları açısından aşağıdakilerden hangisi tesiste bulunmalıdır?

- Uzman antrenör Masör Doktor
 Beslenme uzmanı(Diyetisyen) Fizik tedavi uzmanı

DİZİN

A

Avrupa, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 19, 22, 27, 34, 37, 38,
40, 41, 55, 60, 64, 113

B

boş zaman, 53, 55, 67, 102

Ç

çamur, 22, 27, 28, 38, 41, 47, 65, 77, 85

D

Doktor, 24, 25, 26, 27, 45, 107

E

egzersiz, 18, 108

H

Hamam, 5, 6, 7, 9, 10, 114

hayat, 3, 4, 53

Herkes İçin Spor, 56, 63, 117

K

kaplıca, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 20, 22, 24, 26, 28, 29,

35, 36, 38, 42, 44, 45, 46, 64, 65, 83, 84, 85, 87, 89,

90, 91, 101, 108, 109, 110, 112

Kaplıca Tedavisi, 10, 37, 45, 115

Kür, 20, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 33, 36, 42, 85

M

masaj, 29, 30, 31, 32, 33, 41, 63, 85, 88

S

Sağlık, 8, 14, 18, 20, 23, 27, 30, 35, 37, 39, 40, 42, 43,

50, 51, 56, 81, 86, 96, 98, 99, 105, 106, 107, 111, 116,

117, 120, 121, 123

sağlık turizmi, 26, 35, 42, 106, 107

sportif, 8, 54, 56, 57, 59, 60, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 88,

99, 103, 104, 105, 108, 110, 111, 112

sportif organizasyon, 67

Su, 2, 3, 4, 8, 19, 24, 26, 28, 30, 39, 42, 50, 51, 59, 60,

61, 87, 115, 116, 121, 122, 123

S

şifalı sular, 8, 21, 98

T

Temizlik, 7, 51, 97

termal, 6, 11, 15, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 34, 35, 36, 38,

42, 46, 50, 52, 59, 63, 64, 65, 67, 68, 81, 82, 88, 90,

91, 94, 95, 96, 99, 100, 101, 104, 106, 107, 108, 109,

110, 111, 112, 113

termal tesisler, 11, 15

Tıbbi Turizm, 14

toprak, 3, 8

Türk, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 20, 23, 38, 55, 64,

65, 69, 73, 74, 82, 83, 85, 86, 90, 114, 115

Y

Yıkanma, 7, 50